

Pian
Strategiczny dla
Wspólnej
Polityki
Rolnej
na lata 2023-2027

Dofinansowane przez
Unię Europejską

STOWARZYSZENIE LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA „ZIEMIA CHEŁMOŃSKIEGO”

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023-2027

czerwiec 2023

Gmina
Baranów

Gmina Grodzisk
Mazowiecki

Gmina
Jaktorów

Gmina
Mszczonów

Gmina
Nowa Sucha

Gmina
Radziejowice

Gmina
Rybno

Gmina
Sochaczew

Gmina
Teresin

Gmina
Żabia Wola

Spis treści

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO.....	3
I.1. Nazwa LGD i forma prawna.....	3
I.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa i doświadczenie LGD	3
I.3. Opis struktury LGD	5
I.4. Poziom decyzyjny – Rada	6
I.5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym oraz mechanizmy w zakresie zarządzania LGD	7
I.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	7
I.7. Standardy partnerstwa	8
I.8. Standardy dostępności	10
ROZDZIAŁ II CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR.....	10
II.1. Charakterystyka obszaru objętego LSR.....	10
II.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym LSR	12
II.3. Wewnętrzna spójność obszaru LSR	18
ROZDZIAŁ III PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	20
III.1. Charakterystyka metod partycypacyjnych.....	20
III.2. Podsumowanie spotkań konsultacyjnych	22
III.3. Podsumowanie badania ankietowego	24
III.4. Analiza SWOT	26
III.5. Kluczowe problemy na obszarze wdrażania LSR	28
III.6. Udział społeczności lokalnej we wdrażaniu LSR.....	28
ROZDZIAŁ IV ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR.....	29
ROZDZIAŁ V SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA	42
ROZDZIAŁ VI CELE I WSKAŹNIKI	46
ROZDZIAŁ VII SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	51
ROZDZIAŁ VIII PLAN DZIAŁANIA	56
ROZDZIAŁ IX PLAN FINANSOWY LSR.....	56
ROZDZIAŁ X MONITORING I EWALUACJA.....	58
WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY	63
Wykaz Tabel.....	64
Wykaz Wykresów.....	64
Załącznik nr 1 do LSR.....	65
Załącznik nr 2 do LSR.....	66
Załącznik nr 3 do LSR.....	70
Załącznik nr 4 do LSR.....	70

ROZDZIAŁ I CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

I.1. Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemia Chełmońskiego” (dalej LGD) jest stowarzyszeniem „specjalnym”, gdyż obok Walnego Zebrania Członków, Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej, funkcjonuje dodatkowy organ – Rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru oraz ustalenia kwoty wsparcia projektów realizowanych w ramach LSR. Stowarzyszenie opiera się na partnerstwie trójsektorowym, w którego skład wchodzi przedstawiciele grup interesów sektora społecznego, publicznego i gospodarczego. Posiada osobowość prawną i jest zarejestrowane w KRS pod nr 0000311775 (data wpisu: 19.08.2008). Nadzór nad LGD sprawuje Marszałek Województwa Mazowieckiego.

LGD działa na podstawie: ustawy z dn. 7.04.1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r., poz. 2261, z późn. zm.), ustawy z dn. 20.02.2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.), ustawy z dn. 20.02.2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.) zwanej dalej „ustawą RLKS”, ustawy z dn. 8.04.2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (Dz. U. z 2023 poz. 412), rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dn. 17.12.2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającym przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz.Ur.UE.L347 z 20.12.2013, str. 320, z późn.zm.), rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dn. 24.06.2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159-706) oraz pozostałych podstaw prawnych wymienionych w Statucie LGD.

I.2. Opis procesu tworzenia partnerstwa i doświadczenie LGD

Historia powstania LGD „Ziemia Chełmońskiego” rozpoczyna się od podejmowania przez sąsiadujące ze sobą gminy wspólnych działań w obszarach życia gospodarczego i społecznego. Jednostki samorządu terytorialnego, które weszły w skład Stowarzyszenia, miały już kilkuletnie doświadczenie we wspólnej pracy poprzez udział w Związku Międzygminnym „Mazowsze Zachodnie”, który powstał w roku 2003, skupiając nie tylko obecnych członków LGD. Przed założeniem Stowarzyszenia, funkcjonowały na jego terenie także organizacje, które jednak prowadziły działalność w swoich zakresach tematycznych, nie wyczerpując lokalnych potrzeb związanych ze współpracą całych społeczności. Właśnie dlatego, wśród najaktywniejszych miejscowych liderów w roku 2007 zrodził się pomysł utworzenia podmiotu prawnego, który działałby na obszarze większym niż terytorium jednej gminy, a poprzez różnorodne zadania aktywizowałby mieszkańców i wspierał lokalny rozwój. W styczniu 2008 r. odbyły się pierwsze spotkania informacyjne (konsultacje z mieszkańcami we wszystkich zainteresowanych wspólnotach gminach), które były momentem przełomowym dla tworzenia struktur LGD. Cztery miesiące później, podczas Walnego Zebrania, podjęto uchwałę o powołaniu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemia Chełmońskiego”, w skład którego weszło 6 gmin: Baranów, Grodzisk Mazowiecki, Mszczonów, Radziejowice, Teresin i Żabia Wola. Zaangażowanie członków oraz atrakcyjność realizowanych działań aktywizujących lokalne społeczności tych terenów sprawiły, że na początku 2011 r. obszar LGD powiększył się o gminy Jaktorów oraz Nadarzyn skupiając już 8 jednostek samorządu terytorialnego. Przełom roku 2011 i 2012 przyniósł kolejne poszerzenie Ziemi Chełmońskiego o Nową Suchą, Rybno i Sochaczew. Przez 3 lata obszar LGD obejmował teren 11 gmin skupionych w 3 powiatach. W 2015 r. gmina Nadarzyn postanowiła odłączyć się od LGD, jednak fakt ten nie wpłynął na jej działalność i spójność obszaru. Od 2015 r. do dziś nie było już zmian i w skład LGD wchodzi 10 gmin, tj. Baranów, Grodzisk Mazowiecki, Jaktorów, Mszczonów, Nowa Sucha, Radziejowice, Sochaczew, Teresin, Żabia Wola i Rybno.

LGD w ciągu blisko 15 lat swojej działalności zrealizowała liczne działania zmierzające do aktywizacji społeczności i wspierające rozwój lokalny, w tym w szczególności:

- Realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013 (rozdysponowano środki w kwocie ok. 12 mln zł) oraz 2014-2020 (ok. 9 850 000 zł wg stanu na koniec 2022). W perspektywie finansowej 2014-2020 budżet LSR został dwukrotnie zwiększony w ramach bonusów przyznanych za wysoki stopień realizacji celów założonych w LSR, a także trzeci raz w wyniku rozliczenia różnic kursowych.
- Realizacja krajowych projektów współpracy w ramach poddziałania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego PROW na lata 2014-2020: „Kluby Inteligencji Finansowej” (projekt dotyczył kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży oraz integracji i aktywizacji społeczności lokalnej), „Kompetencje, Kreatywność, Kobiecość” (projekt skierowany do kobiet, w ramach którego odbyły się warsztaty wzmacniające ich samoocenę i poczucie własnej wartości), „Budowa Marki Lokalnej jako wizytówki produktów i usług tradycyjnych” (projekt ukierunkowany na promowanie dziedzictwa obszaru LGD).
- Realizacja projektu grantowego pn. „Aktywnie z LGD”, w ramach którego organizacje pozarządowe oraz osoby fizyczne/grupy nieformalne, samorządy realizowały zadania skierowane do społeczności lokalnych. Dofinansowane inicjatywy przyczyniły się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, mieszkańcy aktywnie włączali się w działania oraz integrowali ze sobą i z innymi organizacjami/grupami z terenu LGD.
- Realizacja projektów finansowanych z innych Programów, np. działania wzmacniające potencjał organizacji pozarządowych, m.in. szkolenia, spotkania tematyczne, doradztwo, promowanie i inicjatyw społecznych, w tym organizacja Pikniku Organizacji Pozarządowych z Ziemi Chełmońskiego, wydawanie gazety (zadania pn. „Inkubator organizacji pozarządowych na Ziemi Chełmońskiego”, „Reaktywacja inicjatyw obywatelskich na Ziemi Chełmońskiego” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego, zadanie pn. „Drogowskazy aktywności obywatelskiej na Ziemi Chełmońskiego” współfinansowane z FIO), działania promujące zasoby lokalne (np. „Smaki Ziemi Chełmońskiego”).
- Promowanie lokalnych produktów i zasobów, np. produktów kulinarnych i rękodzielniczych podczas lokalnych wydarzeń (w tym np. KGW, rolników, przedsiębiorców), udział członków LGD w spotkaniach i konferencjach.
- Konkursy, imprezy kulturalne i sportowe (m.in. „Dzień Szarlotki”, rajd rowerowy „W pogoni za szarlotką”).
- LGD „Ziemia Chełmońskiego” zajęła III miejsce w konkursie im. Stefana Czarnowskiego o tytuł Inclusion Leader za inicjatywę pt. „Szarlotkowa tradycja na Ziemi Chełmońskiego” w kategorii „Inne działania włączające grupy defaworyzowane (...)”. Inicjatywa została opisana w publikacji pt. „INCLUSION LEADER Poznaj dobre praktyki lokalnych grup działania i ich beneficjentów”.
- LGD pełni rolę Ambasadora Programu „Mazowsze Lokalnie” pomagając mieszkańcom w pozyskaniu środków na działania prowadzone w społecznościach lokalnych, a także pełniła funkcję „opiekuna” dla grup nieformalnych ubiegających się o dofinansowanie inicjatyw w ramach programów grantowych (Program „Mazowsze Lokalnie”, Program „Działaj Lokalnie”).

Od początku swojej działalności LGD bierze czynny udział w życiu społecznym regionu realizując liczne projekty. Podczas poszczególnych etapów budowania i rozwijania partnerstwa, LGD przeprowadza regularne akcje informacyjno-promocyjne mające na celu rozpowszechnienie wiedzy o działalności LGD i zachęcenie lokalnej społeczności, m.in. do uczestnictwa w podejmowanych inicjatywach, realizacji projektów, włączania do wspólnego działania na rzecz obszaru objętego LSR.

Działania dotyczące komunikacji LGD z mieszkańcami obszaru LSR zrealizowane w latach 2016-2022 w aspekcie edukacyjnym oraz informacyjno-komunikacyjnym obejmują: promocję w mediach lokalnych (publikowanie artykułów i ogłoszeń w lokalnych gazetach oraz emisja w lokalnych rozgłośniach radiowych) bieżące informowanie o działaniach LGD, w tym także promowanie dobrych praktyk, prezentowanie projektów dofinansowanych w ramach LSR: aktualizacja treści na stronie www i profilu FB; wysyłka newslettera, informowanie podczas wydarzeń lokalnych, akcyjne wysyłanie SMS; informacje przekazywane na stronach internetowych i profilach FB gmin objętych działaniem LGD, organizacji pozarządowych, członków LGD oraz informowanie podczas wydarzeń lokalnych; rozpropagowywanie plakatów oraz ulotek informacyjnych nt. działalności LGD oraz innych materiałów promocyjnych rozdawanych na spotkaniach i wydarzeniach na obszarze LGD (np. dożynki, szkolenia); organizację szkoleń dla beneficjentów funduszy z LGD – w latach 2016-2022 zrealizowano 35 szkoleń; prowadzenie konsultacji indywidualnych dla beneficjentów funduszy z LGD przez eksperta i pracowników LGD (w ww. latach odbyło się

łącznie 875 konsultacji); informowanie o postępach w realizacji LSR, w tym np. mailowe informowanie członków LGD o najistotniejszych kwestiach związanych z realizacją LSR, organizacja spotkań dla członków LGD; realizacja planu szkoleń dla członków organu decyzyjnego i pracowników biura LGD; badanie opinii i satysfakcji Beneficjentów, np. poprzez ankiety oceniające konsultację, szkolenie; wyznaczenie koordynatorów gminnych, którzy udzielają informacji mieszkańcom i promują działania w poszczególnych gminach realizowane przez LGD. LGD planuje kontynuację ww. działań zmierzających do pogłębienia współpracy i zaangażowania członków LGD, a także społeczności lokalnych w obszarze wdrażania LSR, w szczególności poprzez realizację efektywnych, sprawdzonych działań ujętych w planie komunikacji, ale także inicjowanie nowych aktywności np. w zakresie animacji młodzieży i seniorów opisane w Rozdziale III Partycypacyjny charakter LSR.

LGD uczestniczyła w podejściu LEADER, w latach 2007-2013 i 2014-2020 w związku z powyższym zarówno kadra, jak i członkowie LGD, posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie odpowiedniego zarządzania oraz realizacji operacji w ramach LSR. Pracownicy biura (łącznie 3 etaty, stan na 31.12.2020) są zatrudnieni na podstawie umów o pracę – każdy z nich jest przygotowany do wdrażania i aktualizacji LSR. Członkami LGD są przedstawiciele instytucji publicznych (m.in. gminy i samorządowe jednostki organizacyjne, urzędnicy, członkowie rad), lokalnych partnerów społecznych (m.in. mieszkańcy, organizacje pozarządowe, KGW) i gospodarczych (m.in. przedsiębiorcy, rolnicy) z każdej gminy, której obszar objęty jest LSR. W dużej mierze są to podmioty aktywnie współpracujące i uczestniczące we wdrażaniu poprzedniej Lokalnej Strategii Rozwoju. Członkowie Stowarzyszenia posiadają duże doświadczenie w realizacji projektów finansowanych ze środków zewnętrznych, które zdobyli przy wdrażaniu różnorodnych projektów w ramach programów PROW, RPO WM, programów finansowanych z budżetu państwa i innych, w obszarze m.in.: kultury, sportu, rekreacji i turystyki, infrastruktury, promocji, rozwoju mikroprzedsiębiorstw, pomocy społecznej, edukacji. Ogromną wiedzę i kapitał doświadczenia wnoszą przedstawiciele sektora publicznego, którzy realizowali duże projekty inwestycyjne ze współfinansowaniem unijnym, ale również małe projekty aktywizujące społeczność lokalną. Ponadto LGD jest partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich i Mazowieckiej Sieci Lokalnych Grup Działania.

I.3. Opis struktury LGD

LGD „Ziemia Chełmońskiego” jest otwartym, dynamicznie rozwijającym się partnerstwem trójsektorowym i elastycznie dostosowuje się do lokalnej specyfiki. Skład członkowski LGD jest reprezentatywny dla społeczności, nie dominuje w nim żadna grupa interesu. Uwzględnia on również przedstawicieli wszystkich trzech grup interesów sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Są to osoby fizyczne i prawne mieszkające lub mające zarejestrowaną siedzibę na terenie jednej z 10 gmin członkowskich LGD. W Stowarzyszeniu jest 96 członków, z czego 20 członków reprezentuje grupę interesu sektora publicznego, 58 członków – grupę interesu sektora społecznego, a 18 członków – grupę interesu sektora gospodarczego.

Grupa interesu odnosi się do zbiorowości osób lub podmiotów, które łączy wspólny interes lub korzyść publiczna, gospodarcza lub społeczna. Jednocześnie zasada ta nie stoi w sprzeczności z możliwością jednoczesnego reprezentowania grup interesu innych niż grupy interesu sektorów. Weryfikacja przynależności członków do grupy interesu odbywa się na podstawie informacji (deklaracji), które są sprawdzane przez Biuro LGD. Deklaracje te muszą być zgodne ze stanem faktycznym i nie mogą pomijać żadnych istotnych informacji objętych tym dokumentem. Lista członków jest publikowana na stronie internetowej LGD oraz dostępna w biurze. Spośród osób będących członkami LGD znajdują się także reprezentanci grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR i są to osoby młode (do 25. roku życia), seniorzy (osoby, które ukończyły 60. rok życia) oraz osoby z grup w niekorzystnej sytuacji (np. kobiety). Relacje między członkami LGD podczas wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji, przy zastosowaniu kolegialnego podejmowania decyzji. Ograniczenie zakresu czynności, co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji czy uzgodnienia z pozostałymi członkami m.in. zmiany w LSR wymagają konsultacji nie tylko z członkami LGD, ale również z mieszkańcami, podobne zasady dotyczą kryteriów wyboru. Najczęściej stosowana metodą zapewnienia oddolnego podejmowania decyzji jest powoływanie zespołów (grup) roboczych, które wypracowują i konsultują z zastosowaniem partycypacyjnych metod propozycje rozwiązań i przedstawiają je Zarządowi do zatwierdzenia.

Członkowie LGD są w kontakcie zarówno z pracownikami Biura LGD, jak i z Zarządem nie tylko w kwestiach zmian w LSR, ale również w celu omówienia bieżących spraw dotyczących obszaru LGD oraz monitorowania realizacji LSR. Zapraszanie Członków na spotkania oraz bieżący kontakt pozwalają na skuteczniejszą realizację celów LSR oraz efektywne wykorzystanie środków finansowych. Ponadto stosowane środki komunikacji są

dostosowane do wszystkich członków bez względu na wiek czy stopień sprawności, tak aby żadna osoba nie była wykluczona z wdrażania LSR.

Podczas zebrań organów LGD uczestnicy na ogół stosują się do zasad kultury dialogu. Ponadto mają prawo głosu i zadawania pytań, stosowane jest podsumowanie spotkań lub uzgodnień w każdej innej formie komunikacji.

LGD jest otwarta na nowych członków i partnerów chętnych do włączenia się w realizację LSR. Sposób rozszerzenia składu Stowarzyszenia o kolejnych partnerów odbywa się zgodnie ze Statutem.

Władzami LGD są Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna. Kompetencje wszystkich ww. organów zostały szczegółowo określone w Statucie LGD. Funkcjonuje rozdzielnosc funkcji zarządczej od decyzyjnej i jedna osoba może być jednocześnie członkiem tylko jednego z tych organów. Charakter działalności LGD jest inkluzyjny, co potwierdza Statut w zakresie kadencyjności organów określona w Statucie.

Najwyższą władzą LGD jest **Walne Zebranie Członków (WZC)**, zwoływane przez Zarząd co najmniej raz w roku z własnej inicjatywy, na pisemny wniosek Komisji Rewizyjnej lub na wniosek co najmniej 1/5 liczby członków Stowarzyszenia. Zarząd powiadamia o terminie zebrania, miejscu oraz porządku obrad wszystkich członków Stowarzyszenia adekwatnym kanałem komunikacji (np. listem, mailem, sms, lub w inny skuteczny sposób). Organem decyzyjnym LGD jest **Rada**, której zasady funkcjonowania opisano w kolejnym punkcie pn. „Poziom decyzyjny – Rada”. Organem wykonawczym i zarządzającym zgodnie z kompetencjami wskazanymi w Statucie jest **Zarząd LGD** składający się z 12 osób, w tym Prezesa, Wiceprezesa, Sekretarza, Skarbnika i pozostałych członków, wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. **Skład Zarządu jest zróżnicowany, w jego pracach biorą udział zarówno seniorzy, jak i osoba młoda do 25 r. ż. oraz osoby w niekorzystnej sytuacji (m.in. kobiety)**, zapewniając wysoką jakość i skuteczność działania tego organu. Organem kontroli wewnętrznej LGD jest **Komisja Rewizyjna** licząca 3 osoby posiadająca kompetencje określone w Statucie.

I.4. Poziom decyzyjny – Rada

Organem decyzyjnym LGD „Ziemi Chełmońskiego” jest Rada wybierana i odwoływana przez Walne Zgromadzenie Członków LGD, spośród członków LGD. Do wyłącznej właściwości Rady Oceniającej należy wybór w rozumieniu art. 2 pkt.9 rozporządzenia nr 1303/2013 oraz art. 2 pkt.4 rozporządzenia 2021/1060 operacji (projektów), które mają być realizowane w ramach opracowanej LSR oraz ustalanie kwoty wsparcia. Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków LGD spośród wszystkich członków i uwzględnia przedstawicieli grupy interesu sektora publicznego (5 osób), społecznego (4 osoby), gospodarczego (6 osób). **W skład Rady wchodzi tworzący grupę interesu seniorzy oraz przedstawiciel koła gospodyń wiejskich, a także osoby w niekorzystnej sytuacji, tj. kobiety.** Członkowie Rady nie pełnią funkcji członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej ani nie są pracownikami biura LGD. Rozwiązania stosowane w procesie oceny reguluje Regulamin Rady gwarantując wybór operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu. W celu prawidłowego przyporządkowania członków Rady do grup interesu sektorów stosuje się metodę kolejnych wykluczeń. Jeśli istniały dowody na to, że członek jest reprezentantem grupy interesu sektora publicznego, nie był traktowany jako przedstawiciel innych grup. Jeśli nie było takich dowodów, sprawdzano kolejno reprezentację grupy interesu sektora gospodarczego. Jeżeli nie było żadnych przesłanek w tym zakresie, członek był uznawany za reprezentanta grupy interesu sektora społecznego. Przynależność do innych grup interesu była ustalana poprzez weryfikację rzeczywistego statusu członka na podstawie dokumentu, który jednoznacznie potwierdzał przynależność do danej grupy interesu. Do innych grupy interesów dana osoba jest zaliczana poprzez weryfikację rzeczywistego statusu członka Rady, tj. na podstawie dokumentu, który jednoznacznie i bez wątpliwości potwierdza przynależność do danej grupy interesu. W procedurach oceny operacji przewidziane są mechanizmy w razie zaistnienia konfliktu interesów, zasady postępowania w przypadku rozbieżności ocen oraz uzyskania takiej samej liczby punktów. Nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru operacji, poprawności dokumentacji oraz zgodności formalnej czuwa Przewodniczący Rady. Zasady oceny oraz procedury związane z wyborem operacji będą udostępniane do wiadomości publicznej za pomocą strony internetowej oraz w biurze LGD. Rada posiada doświadczenie w procesie wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalania kwot wsparcia. Proces decyzyjny oparty jest na zasadzie bezstronności. Ponadto dzięki temu, że organ składa się z przedstawicieli różnych środowisk i grup społecznych, posiada szeroki zakres wiedzy i kompetencji jej członków.

I.5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym oraz mechanizmy w zakresie zarządzania LGD

Rada LGD działa na podstawie Statutu, uchwalonego przez WZC regulaminu opisującego szczegółowe zasady pracy Rady, procedur tworzonych na podstawie obowiązujących przepisów i Wytycznych. Proces decyzyjny jest również oparty na zasadach pogłębionego partnerstwa oraz kolegiального podejmowania decyzji.

Wybór operacji w ramach Wdrażania LSR, jest dokonywany z zastosowaniem procedury zapewniającej bezstronność członków Rady, przy uwzględnieniu obowiązujących kryteriów wyboru operacji oraz zapewnieniu składu Rady zgodnego z wymaganiami określonymi w art. 31 ust. 2 lit. b ww. rozporządzenia 2021/1060 oraz wymogu, zgodnie z którym pojedyncza grupa interesu nie kontroluje decyzji w sprawie wyboru operacji, określonego w art. 33 ust. 3 lit. b ww. rozporządzenia 2021/1060. Wybór operacji dokonywany jest w formie uchwały Rady podejmowanej zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy Członków uprawnionych do głosowania.

Rada posiada skuteczne mechanizmy gwarantujące bezstronność i rzetelność przy wyborze operacji. W szczególności przejawia się to w ścisłej kontroli przynależności członków Rady do jednej z grup interesu zdiagnozowanych na obszarze LGD, obowiązku wypełniania deklaracji bezstronności dla każdego projektu oraz weryfikacji złożonych deklaracji. W sytuacji zaistnienia okoliczności mogących budzić wątpliwości, co do bezstronności członka Rady, a w szczególności w sytuacji, gdy członek Rady jest wnioskodawcą, reprezentuje wnioskodawcę, zachodzi pomiędzy nim a wnioskodawcą stosunek bezpośredniej podległości służbowej, jest z nim spokrewniony, lub jest osobą fizyczną reprezentującą przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę – nie bierze on udziału w całym procesie wyboru danej operacji, w tym powinien opuścić salę co najmniej w momencie głosowania nad wyborem tej operacji. Nad prawidłowością przebiegu procesu oceny i wyboru, poprawnością dokumentacji oraz zgodności formalnej czuwają pracownicy Biura LGD wraz z przedstawicielem Zarządu. Ich zadaniem jest obliczanie wyników głosowań, każdorazowo kontrolowanie kworum (spełnianie parytetów grup interesów), sprawdzanie rozbieżności oceny wniosków ocenianych przez członków Rady, a także rejestru interesów członków z deklaracją bezstronności i poufności celem weryfikacji, czy dany wniosek był oceniany przez członków do tego uprawnionych oraz wykonanie innych czynności o podobnym charakterze. Ten mechanizm jest stosowany również w procesie wyboru grantobiorców.

Proces decyzyjny jest zorganizowany w taki sposób, aby ci, którzy wybierają operacje/grantobiorców, mieli jak najlepsze przygotowanie merytoryczne w ramach pełnionych funkcji. Służy temu plan szkoleń, obejmujący warsztaty dla członków Rady dotyczące oceny stosowania procedur i lokalnych kryteriów wyboru. W celu zweryfikowania wiedzy członków organu decyzyjnego w zakresie zapisów LSR każde szkolenie zakończy się testem lub egzaminem. Jest to gwarancją dla beneficjentów, że każdy wniosek zostanie oceniony przez zespół ludzi merytorycznie do tego przygotowanych.

LGD posiada mechanizmy do zarządzania, które gwarantują zdolność do realizacji LSR. Zaliczamy do nich: potencjał partnerstwa, wynikający z synergii i wzajemnego wsparcia, które powstaje, gdy różne podmioty łączą swoje zasoby, umiejętności i cele aby osiągnąć wspólne rezultaty (szerszy opis znajduje się w rozdziale I), skuteczną komunikację (opartą nie tylko na informowaniu, ale również na udzielaniu doradztwa przez pracowników biura, organizowaniu szkoleń i warsztatów, ułatwianiu kontaktów z innymi partnerami co pomaga w budowaniu zaufania i mobilizowaniu lokalnej społeczności do udziału w procesie rozwoju), ocenę i wybór operacji (określenie kryteriów oceny, staranna analiza projektów i ich ocena, decyzja o wyborze, co zostało zawarte w rozdziale VII), plan działania oparty na lokalnych potrzebach i potencjałach (opisany szerzej w rozdziale VIII), skuteczny plan finansowy (zapewniający odpowiednie wykorzystanie środków – rozdział IX), monitorowanie postępów i ocenę realizacji LSR - pozwalające na śledzenie, czy cele są osiągnięte, czy podejmowane działania są skuteczne, a alokowane środki wykorzystywane efektywnie (rozdział X).

I.6. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Działalność Stowarzyszenia LGD „Ziemia Chełmońskiego” regulują dokumenty wewnętrzne:

1. *Statut Stowarzyszenia* przyjmowany i zmieniany przez WZC, reguluje m.in.: organ nadzoru, wprowadzenie dodatkowego organu stowarzyszenia – odpowiedzialnego za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego kompetencji i zasad reprezentatywności, określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji, zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.

2. *Regulamin Walnego Zebrania Członków*, uchwalany i zmieniany przez WZC, reguluje m.in.: zasady zwoływania, organizacji i dokumentacji posiedzeń organu, zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów, zasady protokołowania posiedzeń.
3. *Regulamin Rady*, uchwalany i zmieniany przez Zarząd, który reguluje m.in.: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji, szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), zasady protokołowania posiedzeń.
4. *Regulamin Zarządu*, uchwalany i zmieniany przez WZC, reguluje m.in.: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, kompetencje i podział zadań pomiędzy członkami Zarządu, prowadzenie rejestru interesów Członków Rady, zasady protokołowania posiedzeń.
5. *Regulamin Komisji Rewizyjnej*, uchwalany i zmieniany przez WZC, reguluje m.in.: zasady zwoływania i organizacji posiedzeń, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania posiedzeń.
6. *Regulamin Pracy Biura*, uchwalany i zmieniany przez Zarząd, który reguluje m.in.: zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniając zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

Walne Zebranie Członków może upoważnić Zarząd do zmiany regulaminów w zakresie określonym uchwałą.

I.7. Standardy partnerstwa

Doświadczenie wynikające z realizacji LSR w poprzednich perspektywach finansowych pozwoliło na wypracowanie mechanizmów, dzięki którym LGD posiada zdolność do zarządzania procesem wdrażania LSR. Wszystkie organy struktury LGD działają na bazie właściwych dla siebie Regulaminów. Funkcjonuje jasny podział praw i obowiązków. Osoby zaangażowane w pracę nad wdrażaniem LSR posiadają odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym, a także wiedzę i doświadczenie w ramach pełnionych przez siebie funkcji, które to odpowiadają zakresowi merytorycznemu LSR. Dotyczy to zarówno Zarządu LGD, członków Komisji Rewizyjnej, pracowników Biura LGD, jak i członków Rady. Regulaminy Biura, Rady i Zarządu wskazują na kompetencje wymagane na konkretnych stanowiskach oraz rozwiązania stosowane przez LGD dla zapewnienia spełnienia tych wymagań. Opis zadań na poszczególnych stanowiskach pracy, kwalifikacje i wymagania niezbędne do wykonywania powierzonych czynności oraz zakres odpowiedzialności i uprawnień każdego pracownika jest zapisany w wewnętrznych dokumentach LGD – zakresy obowiązków pracowników. Dodatkowo, obowiązuje także dokument polityka bezpieczeństwa danych osobowych w LGD, który reguluje zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji biura. Wszystkie one określają szczegółowy podział zadań pracowników biura, a także zapewniają adekwatność wymagań przypisanych poszczególnym stanowiskom do przewidzianych obowiązków. W dokumentach tych wyznaczono również zadania w zakresie animacji lokalnej i współpracy oraz przewidziano metody ich pomiaru. Na wszystkich stanowiskach w biurze LGD (związanych ze świadczeniem doradztwa, animacją lokalną, współpracą) określono metody pomiaru jakości świadczonych usług. Doradztwo świadczone w Biurze podlega bieżącej ocenie poprzez ewidencjonowanie ankiet monitorujących, które są wypełniane przez beneficjentów po zakończeniu usługi. Jakość prowadzonych przez pracowników Biura LGD działań, oceniania będzie w procesie monitoringu z częstotliwością raz do roku w procesie ewaluacji - szczególne działania w tym zakresie opisano w Rozdziale X. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, niewłaściwego świadczenia doradztwa lub braku zadowolenia ze strony beneficjentów, przewiduje się interwencję organów LGD i wprowadzenie zmian. W celu ciągłego ulepszania standardów i zwiększania jakości działań realizowanych przez LGD w nowej perspektywie finansowej, Członkowie Zarządu, Rady oraz pracownicy Biura także będą brali udział w szkoleniach podnoszących wiedzę i kompetencje niezbędne do realizacji LSR, zapoznania się z jej szczegółowymi założeniami, dokumentami programowymi oraz wykonywaniem założonego budżetu. W planie szkoleń uwzględniono zagadnienia niezbędne do prawidłowej realizacji LSR, takie jak przygotowanie do wdrożenia LSR, procedury wyboru oraz oceny wniosków czy ich ewaluacji i monitorowania oraz inne z zakresu ekonomii i administracji niezbędne do zarządzania środkami publicznymi. Ponadto, zaplanowane zostały szkolenia dla pracowników, które będą podnosić ich wiedzę i umiejętności w zakresie sprawnego wdrażania LSR, zwłaszcza podnoszenia kompetencji niezbędnych do obsługi wnioskodawców i beneficjentów oraz udzielania doradztwa.

Partnerstwo Stowarzyszenia LGD „Ziemia Chełmońskiego” jest integralną częścią procesu budowy kultury dialogu społecznego i partycypacji społecznej, która stale ewoluuje i dostosowuje się do potrzeb wszystkich jego uczestników. LGD posiada 15 letnie doświadczenie w funkcjonowaniu, we współpracy z samorządami, mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, rolnikami, dzięki czemu wie jak ważne są prawidłowe partnerskie relacje, które stanowią fundament i są niezaprzeczalną cechą podejścia RLKS. Realizacja wielu różnorodnych projektów, a także zrealizowanie dwóch LSR pokazało, iż każdy podmiot tworzący LGD ma do odegrania inną rolę, ale wszystkie muszą ze sobą współpracować i podejmować właściwe decyzje, aby realizować cele. Członkowie LGD wzajemnie się uzupełniają, a dzięki współpracy powstaje efekt synergii i wartość dodana, niemożliwa do osiągnięcia w przypadku działań podejmowanych indywidualnie. Współpraca ta polega m.in. na: podejmowaniu decyzji dotyczących kierunków rozwoju, zwiększaniu decyzyjności i dostępu mieszkańców do funduszy unijnych, wspieraniu i rozwijaniu inicjatyw społecznych, realizowaniu konkretnych działań na rzecz społeczności lokalnej. Członkowie LGD udzielają się w nim poprzez aktywne uczestnictwo w Walnych Zebraniach Członków, w posiedzeniach organów, szkoleniach, warsztatach refleksyjnych, grupach roboczych, wydarzeniach promocyjnych, warsztatach i wyjazdach studyjnych. LGD jest dostępne dla wszystkich osób chcących aktywnie uczestniczyć we współpracy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, bez dyskryminowania płci, statusu społecznego, rasy, przekonań politycznych i religii. W ramach budowania partnerstwa na wszystkich etapach realizacji LSR będą stosowane adekwatne do oczekiwań i możliwości metody partycypacji, przy aktualizacji lub zmianie zapisów kluczowych dokumentów. Możliwość zgłaszania inicjatyw w zakresie zarówno wdrażania LSR, jak i funkcjonowania biura przyczyni się do zwiększenia aktywności członków LGD, a także innych interesariuszy z obszaru objętego LSR. Można je składać w ramach konsultacji w biurze LGD, za pośrednictwem tradycyjnej lub mailowej korespondencji bądź w ramach uwag przekazywanych za pośrednictwem kart pomysłu i ankiet (również anonimowo). Zaproszenia do zgłaszania inicjatyw (zachęty) zostały także umieszczone na stronie www LGD. Przypomnienia będą pojawiać się regularnie w aktualnościach, zwłaszcza w okresie badań monitoringowych lub ewaluacyjnych. Każda inicjatywa będzie rejestrowana. Istotne propozycje będą przedstawiane Zarządowi, który dokona analizy potrzeb / możliwość wprowadzenia zmian. LGD będzie informowała zgłaszającego o wynikach weryfikacji proponowanej lub zgłoszonej inicjatywy, wraz z uzasadnieniem wyników. W przypadku, gdy zagadnienie będzie wymagać dodatkowej analizy lub np. opinii prawnej, opinii zespołu roboczego – zgłaszający będzie informowany o takiej konieczności. Jest to standardem pracy biura i przyczyna się to do zwiększenia zaufania. Na stronie www i FB LGD będą zamieszczane informacje. Pomimo braku formalnie spisanych zasad współpracy, wszelkie komunikaty będą również przekazywane do partnerów w celu ich upublicznienia. Każda istotna informacja przekazana do upowszechnienia członkom LGD, w szczególności z sektora finansów publicznych, zamieszczana będzie na stronach www i tablicach ogłoszeń. Będą to głównie powiadomienia dotyczące bieżącego wdrażania LSR, w tym m.in. ogłoszenia o naborach, informacje o szkoleniach, warsztatach czy innych działaniach promocyjno-informacyjnych oraz włączeniowych kierowanych przez LGD do lokalnej społeczności i pozostałych interesariuszy. Te nieformalne zasady współpracy są istotnym elementem zapewniającym pełną dostępność do informacji. Jest to możliwe dzięki oparciu relacji między członkami LGD na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji. Oprócz tego Zarząd korzysta z możliwości kolegialnego podejmowania decyzji. Ograniczenie zakresu czynności, co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji czy uzgodnienia z pozostałymi członkami m.in. zmiany w LSR wymagają konsultacji nie tylko z członkami LGD „Ziemia Chełmońskiego”, ale również z mieszkańcami, podobne zasady dotyczą kryteriów wyboru. Najczęściej stosowaną metodą zapewnienia oddolnego podejmowania decyzji jest powoływanie zespołów (grup) roboczych, które wypracowują i konsultują z zastosowaniem partycypacyjnych metod propozycje rozwiązań i przedstawiają je Zarządowi do zatwierdzenia.

Podsumowując, **relacje między członkami LGD „Ziemia Chełmońskiego” są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji**, a służą do tego następujące narzędzia:

1. strona internetowa: www.ziemiachelmonskiego.pl i media społecznościowe (profil na Facebook’u) służące do informowania o bieżącej działalności LGD oraz sprawach/wydarzeniach mogących zainteresować jej członków, do promocji zasobów, produktów i usług lokalnych związanych z regionem, oferowanych przez twórców i usługodawców z obszaru działania LGD,
2. posiadanie bazy kontaktów (telefonów, maili) służącej do wysyłania powiadomień (dostosowujemy formę kontaktu do oczekiwań odbiorcy, jeśli to możliwe),
3. kolegialne podejmowanie decyzji (opieranie decyzji lub rozstrzygnięć na wynikach prac zespołów roboczych),

4. spotkania w ramach dialogu społecznego,
5. spotkania tematyczne w terenie, dostosowane do preferencji uczestników, w dogodnych dla nich godzinach,
6. zachęcanie do zgłaszania nowych pomysłów / inicjatyw (informacje na stronie, za pomocą kart pomysłu, w ankietach, w materiałach informacyjno-promocyjnych, w biurze LGD i w trakcie spotkań/wywiadów),
7. kampanie informacyjne, działania edukacyjne, szkolenia, warsztaty - zapewnienie możliwości kształcenia i szkolenia członkom/pracownikom, aby umożliwić im skuteczny wkład w rozwój LGD,
8. materiały promocyjno-informacyjne, dokumenty aplikacyjne, instrukcje.

Doświadczenie pokazało również, że tylko dzięki współpracy różnych środowisk i sektorów istnieje możliwość odpowiadania na potrzeby wskazywane przez mieszkańców, co daje bardzo mocne podstawy gwarancji skutecznego wdrażania LSR oraz dalszego budowania partnerstwa poprzez włączanie nowych grup interesów, środowisk społecznych i gospodarczych.

I.8. Standardy dostępności

Podczas wdrażania LSR podejmowane są starania mające na celu możliwość uczestnictwa w działaniach osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami, poprzez zapewnienie w jak największym stopniu dostępności architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej, w tym m.in. wybór miejsc spotkań, konsultacji etc. dostosowanych do potrzeb zgłaszanych przez uczestników, tworzenie dostępnych materiałów szkoleniowych, prezentacji etc. (np. poprzez dbałość o przejrzystość i czytelność treści, zapewnienie wsparcia adekwatnego do potrzeb osób z różnymi dysfunkcjami), prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych w sposób umożliwiający dotarcie do jak najszerzej liczby odbiorców, w tym także osób ze szczególnymi potrzebami, m.in. tworzenie dostępnych materiałów promocyjnych – plakatów, ogłoszeń etc. (np. dbałość o przejrzystość i czytelność, użycie prostego języka i czcionki, właściwy kontrast treści do tła), wykorzystanie różnych kanałów komunikacji (np. poczta elektroniczna, SMS, MMS). Ponadto biuro LGD dostępne jest dla osób z niepełnosprawnościami (m.in. budynek wyposażony w podjazdy, windę i podnośnik, łazienka dostosowana do potrzeb OzN). Jeśli ze względów, np. technicznych lub prawnych, nie ma możliwości zapewnienia osobie ze szczególnymi potrzebami dostępności architektonicznej, informacyjno-komunikacyjnej, na wniosek tej osoby zapewniany jest dostęp alternatywny.

ROZDZIAŁ II CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ WDRAŻANIEM LSR

II.1. Charakterystyka obszaru objętego LSR

Obszar objęty działaniem LGD stanowi fragment województwa mazowieckiego o łącznej powierzchni 897 km². Obszar ten jest spójny przestrzennie i obejmuje zachodni fragment województwa mazowieckiego. Jego terytorium tworzą: gminy wchodzące w skład powiatu sochaczewskiego (Sochaczew, Rybno, Nowa Sucha, Teresin), gminy wchodzące w skład powiatu grodziskiego (Baranów, Grodzisk Mazowiecki – obszar wiejski, Jaktorów, Żabia Wola), gminy wchodzące w skład powiatu żyrardowskiego (Radziejowice i Mszczonów).

Gminy należące do obszaru w ramach LGD, będące członkami Stowarzyszenia nie są członkami innej LGD ubiegającej się o wybór do realizacji LSR w ramach Programu, ani podmiotami, które zobowiązały się do współpracy w zakresie realizacji LSR z inną LGD.

Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze

Według regionalizacji fizyczno-geograficznej Polski obszar objęty LSR LGD „Ziemia Chełmońskiego” leży na obszarze mezoregionów: Równiny Łowicko-Błońskiej, stanowiącej część Niziny Środkowomazowieckiej i Wysoczyzny Rawskiej, będącej częścią Wzniesienia Południowomazowieckiego – makroregionów wchodzących w skład Nizin Środkowopolskich – jednej z podprowincji prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego. Równina Łowicko-Błońska obejmuje północną część obszaru (w przybliżeniu gminy: Nowa Sucha, Rybno, Sochaczew, Teresin, Baranów, Jaktorów i północną część gminy Grodzisk Maz., podczas gdy Wysoczyzna Rawska – jego południową część: południowy fragment gminy Grodzisk Maz. oraz gminy: Radziejowice, Żabia Wola i Mszczonów. Oznacza to, że obszar objęty LSR ma dwojaki charakter pod względem krajobrazowym, a także gospodarczym – w odniesieniu do warunków rozwoju rolnictwa. Na obszarze objętym LSR nie występują większe rzeki, ani zbiorniki wodne. Prawie cały obszar znajduje się w obrębie zlewni rzeki Bzury. Rzeka, płynąca częściowo w granicach obszaru, zbiera wody zlewni IV-ego rzędu rzek: Pisi i Utraty. Krajobraz na obszarze objętym LSR został w znacznym stopniu antropogenicznie przekształcony. W części północnej dominuje krajobraz rolniczy z wsiami przeważnie typu ulicówka, z niewielkimi zadrzewieniami śródpolnymi i przydrożnymi. Na południu, ze względu na niższą klasę gleb oraz wyższy poziom wilgotności, w krajobrazie częściej występują lasy – sosnowe, mieszane, grądy, enklawy łąkowe, rzadziej olsowe. Trwający proces podziałów geodezyjnych terenu z przeznaczeniem pod budownictwo mieszkaniowe skutkuje dalszym przekształcaniem krajobrazu związanym z antropogenizacją ekosystemów i osadnictwem. Pod względem kulturowym krajobraz tej części obszaru LGD godny jest zachowania z uwagi na jego wartości historyczne (sąsiedztwo dworów i parków podworskich). Istotniejsze kompleksy leśne zachowały się w: Teresinie (jedyny większy w północnej części obszaru), północnej i południowej części gminy Żabia Wola, środkowej części gminy Radziejowice oraz w południowo-wschodniej części gminy Mszczonów. Lesistość obszaru wynosi 10,21% - dużo poniżej średnich wartości dla Polski (29,6%) i Mazowsza (23,4%). Najbardziej lesiste gminy to Radziejowice (25,3%) i Żabia Wola (21,6%), jednak największe powierzchnie leśne występują w gminie Mszczonów (ok. 25km²). Najmniej lesiste gminy to: Baranów (0,2%), Rybno (4,4%), Sochaczew (4,7%) Teresin (5,7%) /dane: GUS, Bank Danych Lokalnych (BDL) stan na 31.12.2021/.

Obszary prawnie chronione opisane poniżej zajmują na obszarze objętym LSR powierzchnię ok. 175 km², co stanowi ok. 20% jego powierzchni. Największy udział obszarów chronionych w powierzchni gminy występuje w przypadku gmin Radziejowice (88,2%), Jaktorów (60,9%), Mszczonów (31%) i Grodzisk Maz. (24,7%). Gminami o najmniejszym potencjale przyrodniczym są: Baranów, Rybno i Sochaczew (brak obszarów prawnie chronionych) oraz Żabia Wola, Nowa Sucha i Teresin (śladowe ilości ww. obszarów) /dane: GUS, BDL, stan na 31.12.2021/.

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody prowadzonym przez Generalną Dyрекcyję Ochrony Przyrody (<http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>, <http://geoserwis.gdos.gov.pl/>) na obszarze LGD znajdują się:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Bolimowsko-Radziejowicki z Doliną Środkowej Rawki – część obszaru znajduje się na terenie gmin wchodzących w skład LGD, tj. Jaktorów, Mszczonów, Radziejowice
- Obszar Chronionego Krajobrazu Warszawski - część obszaru znajduje się na terenie gmin wchodzących w skład LGD, tj. Sochaczew, Żabia Wola, Grodzisk Mazowiecki, Jaktorów, Radziejowice
- Rezerwat przyrody: Skulski Las i Skulskie Dęby (gmina Żabia Wola), Dąbrowa Radziejowska (gmina Radziejowice), Grądy Osuchowskie i Stawy Gnojna im. Rodziny Bieleckich (gmina Mszczonów)
- Obszar natura 2000 (gmina Radziejowice).

Gminy, na terenie których znajduje się przynajmniej jedna z form ochrony przyrody (rezerwat przyrody lub jego otulina, obszar chronionego krajobrazu, obszar NATURA 2000) to: gmina Jaktorów, Mszczonów, Radziejowice, Sochaczew, Żabia Wola, Grodzisk Mazowiecki, które stanowią 60% gmin objętych LSR. Na terenie LGD nie występują parki narodowe i parki krajobrazowe oraz ich otuliny. Ponadto na terenie objętym LSR znajdują się: Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Wydmy Międzyborowskie (gmina Jaktorów), 7 użytków ekologicznych (gminy: Sochaczew, Teresin, Nowa Sucha), ok. 185 pomników przyrody.

II.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym LSR

Obszar 10 gmin objętych wdrażaniem LSR zamieszkiwany jest przez 98 719 osób (stan na 31.12.2020), a średnia gęstość zaludnienia na km² wynosi 110 osób. Liczba mieszkańców poszczególnych gmin jest zróżnicowana – od niespełna 3 426 osób (gmina Rybno) do ponad 18 901 osób (obszar wiejski gminy Grodzisk Maz.). Na terenie LGD „Ziemia Chełmońskiego” występuje zbilansowana struktura płciowa mieszkańców z niewielką przewagą kobiet (50,67% kobiet i 49,33% mężczyzn).

Tabela 1. Wykaz gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju LGD „Ziemia Chełmońskiego”

Lp.	Nazwa gminy	Status gminy	Identyfikator gminy	Liczba ludności	Powierzchnia (w km ²)	Gęstość zaludnienia (os/km ²)
1	Baranów	wiejska	1405032	5 528	76	73
2	Grodzisk Maz.	miejsko-wiejska (obszar wiejski)	1405045	18 901	93	203
3	Jaktorów	wiejska	1405052	12 940	55	235
4	Mszczonów	miejsko-wiejska	1438023	11 486	152	76
5	Nowa Sucha	wiejska	1428052	6 760	90	75
6	Radziejowice	wiejska	1438042	6 227	73	85
7	Rybno	wiejska	1428062	3 426	73	47
8	Sochaczew	wiejska	1428072	11 592	91	127
9	Teresin	wiejska	1428082	11 602	88	132
10	Żabia Wola	wiejska	1405062	10 257	106	97
RAZEM				98 719	897	-
ŚREDNIA DLA OBSZARU				9 872	89,7	110

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020.

Ludność i procesy demograficzne

Analiza danych dotyczących liczby mieszkańców gmin objętych LSR w latach 2014-2021 wskazuje, że liczba ludności na obszarze LGD zwiększyła o blisko 12% w odniesieniu do roku 2014, a gęstość zaludnienia – z 98 do 110 os/km². Jedynie w dwóch gminach, tj. Mszczonów i Rybno nieznacznie zmniejszyła się liczba mieszkańców. Wzrost jest szczególnie zauważalny w gminach: Grodzisk Maz., Żabia Wola, Jaktorów i Sochaczew. Warto zaznaczyć, że tendencja wzrostowa liczby ludności nie jest odzwierciedleniem przyrostu naturalnego. W związku z tym zmiana ta może wynikać z tendencji do przenoszenia się rodzin z miasta na wieś, a także bliskości ww. gmin do ośrodków miejskich oraz coraz lepszej komunikacji drogowej. Ma to istotne znaczenie w odniesieniu do potrzeb związanych z rozwijaniem małej infrastruktury i dostępności do usług publicznych, ale także potrzeb integrowania i aktywizowania ludności na obszarach wiejskich, w tym rodzimych mieszkańców i osób nowo osiedlających się.

Tabela 2. Liczba mieszkańców obszaru objętego LSR w latach 2013-2021

Nazwa gminy	Liczba mieszkańców gminy wg stanu na 31.12. danego roku								Różnica (2021-2014)
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Baranów	5101	5194	5240	5257	5279	5340	5528	5541	440
Grodzisk Maz. – obszar wiejski	14538	14903	15244	15716	16136	16782	18901	19487	4949
Jaktorów	11555	11722	11965	1205	12298	12471	12940	13147	1592
Mszczonów	11575	11552	11568	11603	11554	11525	11486	11384	-191
Nowa Sucha	6478	6519	6570	6586	6647	6686	6760	6790	312
Radziejowice	5483	5547	5616	5710	5789	5855	6227	6273	790
Rybno	3493	3453	3477	3476	3476	3478	3426	3404	-89
Sochaczew	10366	10491	10597	10757	10922	10976	11592	11739	1373
Teresin	11397	11469	11438	11453	11501	11545	11602	11617	220
Żabia Wola	8091	8247	8405	8541	8713	8985	10257	10543	2452
RAZEM	88077	89097	90120	80304	92315	93643	98719	99925	11848

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2014-2019 na obszarze LGD utrzymywał się dodatni przyrost naturalny, ale podobnie jak w całym woj. mazowieckim i kraju od 2020 roku wartości tego wskaźnika zaczęły znacząco zmniejszać się i w 2021 roku odnotowano ujemny wskaźnik (-2,91). Skumulowany z analizowanego okresu przyrost naturalny na 1000 osób dla obszaru LGD (3,84) jest wyższy niż wynik dla województwa mazowieckiego (-1,91) i znacznie wyższy od krajowego (-10,61). O ile w skali kraju mamy do czynienia ze stagnacją, na opisywanym obszarze nastąpiła zmiana z ujemnego na dodatni przyrost naturalny w 2008 roku.

Analiza przyrostu naturalnego w poszczególnych gminach ukazuje duże wewnętrzne zróżnicowanie. W trzech gminach odnotowano ujemny skumulowany przyrost naturalny (Baranów, Mszczonów i Radziejowice), zaś najwyższe wyniki w tym wskaźniku, kilkakrotnie przewyższające średnią charakteryzują gminy Grodzisk Maz. i, Jaktorów i Żabia Wola. Charakterystyczną cechą w przypadku tej pierwszej gminy jest występowanie dodatnich wartości we wszystkich kolejnych latach.

Tabela 3. Przyrost naturalny

Nazwa gminy	Przyrost naturalny na 1000 osób wg gmin								Skumulowany przyrost naturalny na 1000 osób
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Baranów	1,17	3,72	-0,77	2,66	-3,24	1,70	-1,81	-5,06	-1,63
Grodzisk Maz. – obszar wiejski	2,16	3,79	2,77	5,23	1,44	1,89	2,38	0,05	19,71
Jaktorów	2,80	3,01	3,21	2,24	1,72	1,77	0,47	-3,06	12,16
Mszczonów	-2,16	-0,60	0,52	2,16	-0,35	-0,87	-3,81	-4,72	-9,83
Nowa Sucha	0,46	0,46	1,22	0,46	3,01	0,45	-1,19	-3,54	1,33
Radziejowice	0,37	1,26	0,72	-1,41	-1,74	2,23	-5,62	-5,11	-9,30
Rybno	6,04	-6,01	7,49	0,86	0,29	-1,44	0,29	-2,05	5,47
Sochaczew	0,58	1,63	1,52	4,22	1,29	0,73	1,05	-2,14	8,88
Teresin	0,53	2,10	0,52	-0,35	2,96	0,17	-2,49	-2,50	0,94
Żabia Wola	3,37	-0,37	2,76	-0,71	3,36	3,50	-0,30	-0,96	10,65
ŚREDNIA	1,53	0,90	2,00	1,54	0,87	1,01	-1,10	-2,91	3,84
woj. mazowieckie	0,68	0,45	0,88	0,86	0,33	0,35	-1,96	-3,54	-1,95
POLSKA	-0,03	-0,67	-0,15	-0,02	-0,68	-0,91	-3,2	-4,95	-10,61

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Mając na uwadze potrzeby zgłaszane przez mieszkańców w odniesieniu do grupy osób młodych i seniorów dokonano analizy liczebności tych grup na obszarze objętym LSR, która potwierdza konieczność zaplanowania działań do nich skierowanych. Osoby do 25 r.ż. stanowią 29,6% ludności, a osoby starsze – 21,1%.

Wskaźnik dotyczący udziału liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR w liczbie mieszkańców tego obszaru według stanu na koniec 2020 r. wynosi 4,15 (ocenę wyliczono na podstawie wzoru określonego w „Regulaminie konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Na całym obszarze LGD osoby w wieku nieprodukcyjnym stanowią 40,6% ogółu ludności we wszystkich gminach.

Tabela 4. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR

Nazwa gminy	Liczba mieszkańców	Liczba osób w wieku nieprodukcyjnym	Wskaźnik
Baranów	5 528	2 291	4,66
Grodzisk Maz.- obszar wiejski	18 901	7 692	4,20
Jaktorów	12 940	5 302	4,37
Żabia Wola	10 257	4 100	3,73
Nowa Sucha	6 760	2 752	4,21
Rybno	3 426	1 399	4,29
Sochaczew	11 592	4 552	3,26

Teresin	11 602	4 748	4,34
Mszczonów	11 486	4 690	4,29
Radziejowice	6 227	2 570	4,56
OBSZAR LGD	98 719	40 096	4,15
Ocena:			4,15

Źródło: źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020.

Dane dotyczące struktury wiekowej mieszkańców obszaru LGD wskazują na korzystną strukturę demograficzną. Szczególnie istotny wydaje się tutaj odsetek osób młodych, w wieku przedprodukcyjnym. W Polsce wynosi on 18,4%, w województwie mazowieckim 19,3% (według stanu na 31.12.2020). Tymczasem na obszarze analizowanych gmin, udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy i wynosi 22,1%, a w żadnej z gmin nie spada poniżej 20,1%. Największym odsetkiem osób w tym wieku charakteryzuje się Grodzisk Maz. - 25,9%.

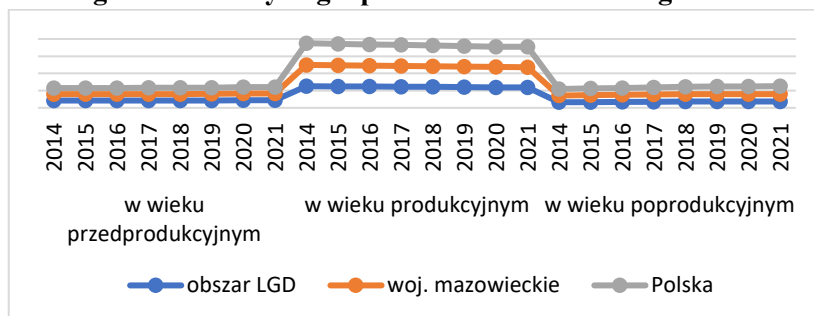
Tabela 5. Ludność wg ekonomicznych grup wieku (w %)

Nazwa gminy	Ludność wg ekonomicznych grup wieku wg stanu na 31.12.2020		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Baranów	22,0	58,6	19,4
Grodzisk Maz. - obszar wiejski	25,9	59,3	14,8
Jaktorów	22,0	59,0	19,0
Żabia Wola	23,3	60,0	16,6
Nowa Sucha	21,7	59,3	19,0
Rybno	21,0	59,2	19,8
Sochaczew	23,0	60,7	16,2
Teresin	20,1	59,1	20,8
Mszczonów	20,1	59,2	20,8
Radziejowice	22,3	58,7	18,9
ŚREDNIA	22,1	59,3	18,5
woj. mazowieckie	19,3	59,2	21,5
Polska	18,4	59,4	22,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Odsetek osób w wieku produkcyjnym na analizowanym terenie jest zbliżona do średniej ogólnopolskiej (59,4%) i wojewódzkiej (59,2%). Na obszarze poszczególnych gmin sytuacja jest bardzo wyrównana, jednak największy odsetek osób w wieku produkcyjnych charakteryzuje gminy Sochaczew (60,7%), Żabia Wola (60,0%) oraz Grodzisk Maz. i Nowa Sucha (59,3% w każdej z gmin). Na podstawie analizy odsetka osób w wieku poprodukcyjnym, na całym obszarze LGD (18,5%) stwierdza się, że dane są lepsze niż średnia ogólnopolska (22,2%) i wojewódzka (21,5%). Najniższy odsetek osób starszych wystąpił w gminie Grodzisk Maz. (14,8%), najwyższy zaś w gminie Teresin i Mszczonów (20,8% w każdej z gmin), lecz nadal jest to wynik lepszy od średnich krajowej i wojewódzkiej.

Wykres 1. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2014-2021

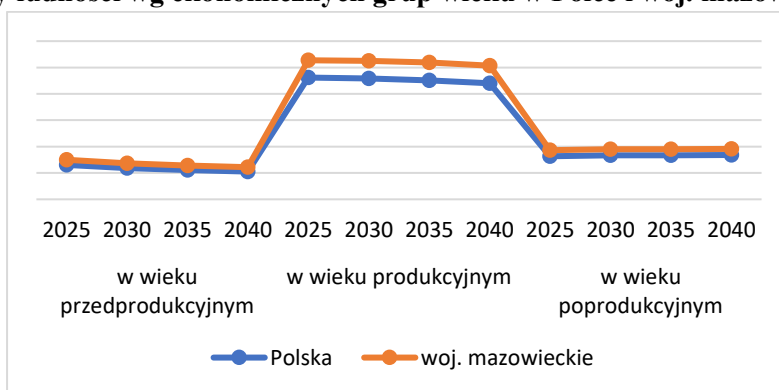

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dla oceny działań o charakterze strategicznym istotne jest przeanalizowanie kilkuletnich trendów odnoszących się do struktury wiekowej ludności w latach 2014-2021. W większości gmin na stałym poziomie utrzymuje się liczba osób młodych (w wieku przedprodukcyjnym), a dynamika tego zjawiska jest porównywalna ze zmianą w skali woj. mazowieckiego i kraju. Jednocześnie porównując do wartości krajowych i wojewódzkich sytuacja na obszarze LGD, a w szczególności w gminach Grodzisk Maz., Żabia Wola, Sochaczew i Teresin jest zdecydowanie lepsza (% osób w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy). Warto zaznaczyć, że w ww. gminach w tym zakresie występują tendencje wzrostowe. W przypadku danych dotyczących udziału osób w wieku produkcyjnym, w latach 2014-2021, na analizowanym obszarze zauważa się nieznaczne, ale zmniejszanie się udziału tej grupy w % ludności ogółem. Podobny trend występuje w skali województwa i Polski. Największy spadek odnotowano w gminie Radziejowice (-5,2%), a najmniejszy w gminie Żabia Wola i Sochaczew (-3,1%). Największe zmiany na obszarze LGD w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku, podobnie jak w trendach krajowych i wojewódzkich, stwierdza się w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, która z roku na rok wzrasta. Najwięcej osób w tym wieku przybyło w gminie Teresin (3,7%) i Mszczonów (3,2%), a najmniej w gminie Grodzisk Maz. (1,6%) oraz Żabia Wola i Sochaczew (po 1,7%) W pozostałych pięciu gminach odsetek osób starszych jest nieco większy od wartości wyliczonej dla woj. mazowieckiego (2,1%), ale mniejszy niż w kraju (3,5%).

Analiza dotyczące struktury demograficznej pokazuje, że obszar LGD zaczyna odczuwać silną presję demograficzną związaną z bardzo dynamicznym wzrostem liczby najstarszych mieszkańców. W kolejnych latach tendencja ta nie zmieni się, co wymusi rozwój usług i produktów kierowanych do grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres nr 2. Prognozy ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. mazowieckim

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Prognozy demograficzne GUS przewidują utrzymanie się stwierdzonych trendów w perspektywie średnio- i długoterminowej. Zgodnie z tymi przewidywaniami w kolejnych latach konieczne będzie uwzględnienie w większym zakresie potrzeb osób starszych, w wieku poprodukcyjnym, bo to one będą najszybciej przyrastającą grupą demograficzną ludności, przy zmniejszaniu się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

Tabela 6. Prognoza ludności gmin na lata 2023-2030

Nazwa gminy	Prognoza liczby ludności na lata 2023-2030							
	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Baranów	5 474	5 501	5 526	5 552	5 579	5 600	5 622	5 646
Grodzisk Maz. - obszar miej-wiej.*	49 763	50 260	50 740	51 210	51 665	52 118	52 559	52 987
Jaktorów	13 180	13 349	13 515	13 676	13 833	13 984	14 135	14 286
Żabia Wola	9 602	9 762	9 922	10 074	10 224	10 376	10 531	10 679
Nowa Sucha	6 914	6 958	7 001	7 047	7 090	7 135	7 176	7 211
Rybno	3 491	3 492	3 490	3 490	3 487	3 485	3 481	3 478
Sochaczew	11 582	11 720	11 857	11 992	12 123	12 251	12 373	12 499
Teresin	11 698	11 726	11 751	11 778	11 805	11 827	11 847	11 862
Mszczonów	11 688	11 696	11 702	11 702	11 701	11 696	11 689	11 679
Radziejowice	6 140	6 210	6 281	6 347	6 412	6 475	6 538	6 605

*w opracowaniu GUS dostępne są dane dla całej gminy Grodzisk Mazowiecki (obszar miejsko-wiejski)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030

Prognozowana liczba ludności na obszarze LGD w prawie wszystkich gminach, poza gminami Mszczonów i Rybno, ma tendencję wzrostową, przy czym w największym stopniu w gminie Grodzisk Mazowiecki.

Zgodnie z danymi zawartymi w „Zaktualizowanej liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027” żadna z 10 gmin objętych LSR nie jest zagrożona trwałą marginalizacją.

Tabela 7. Bezrobotni na obszarze LSR

Nazwa gminy	Ludność w wieku produkcyjnym	Liczba bezrobotnych	Wskaźnik
Baranów	3 414	72	1,44
Grodzisk Mazowiecki - obszar wiejski	11 880	232	1,16
Jaktorów	8 015	166	1,38
Żabia Wola	6 483	151	1,78
Nowa Sucha	4 247	113	2,18
Rybno	2 133	35	0,43
Sochaczew	7 441	190	2,06
Teresin	7 202	162	1,67
Mszczonów	7 152	395	3,64
Radziejowice	3 864	205	3,59
OBSZAR LGD	61 831	1 721	2,31
		Ocena:	2,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020

Wskaźnik udziału liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR według stanu na koniec 2020 r. wynosi 2,31 (ocenę wyliczono na podstawie wzoru określonego w „Regulaminie konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” w Załączniku nr 5 „Kryteria wyboru LSR”). Na obszarze LGD bezrobocie nie jest kluczowym problemem i dotyczy w największym stopniu gminy Mszczonów (3,64) i gminy Radziejowice (3,59). Pomimo tego należy pamiętać o aktywizacji tych osób, zwłaszcza długotrwale bezrobotnych.

Wskaźnik dla dochodu podatkowego na obszarze LSR według stanu na koniec 2020 r. wynosi 1,43 (ocenę wyliczono na podstawie wzoru określonego w „Regulaminie konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”). Charakterystyka gmin pod względem wartości wskaźnika G jest zróżnicowana – od 1340,48 w gminie Rybno do 4424,39 w gminie Jaktorów.

Tabela 8. Dochód podatkowy na obszarze LSR

Nazwa gminy	Wskaźnik G
Baranów	1 954,08
Grodzisk Mazowiecki*	3 391,60*
Jaktorów	4 424,39
Żabia Wola	2 878,43
Nowa Sucha	1 375,04
Rybno	1 340,48
Sochaczew	2 486,02
Teresin	2 742,83
Mszczonów	2 899,58
Radziejowice	2 661,87
Średnia arytmetyczna:	2 615,43
Ocena:	1,43

* w tabeli wskazano dane dotyczące gminy Grodzisk Mazowiecki wg kodu gminy 140504-3, nie ma dostępnych danych gminy Grodzisk Mazowiecki – obszar wiejski wg kodu 140504-5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych na stronie Ministerstwa Finansów stan na 31.12.2020 (www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-dochodow-podatkowych-gmin-powiatow-i-województwa-na-2020-r),

Poniżej przedstawiono dochód budżetów gmin na 1 mieszkańca z obszaru LGD w latach 2015-2021. Analizując dane stwierdza się tendencję wzrostową, przy czym w największym stopniu w porównaniu do 2015 roku zwiększyły się dochody w gminie Jaktorów, Mszczonów i Sochaczew.

Tabela 9. Dochody gmin na 1 mieszkańca w latach 2015-2021

Nazwa gminy	Dochody gmin na 1 mieszkańca w zł						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Baranów	3 422,16	4 076,33	4 432,77	4 794,09	5 214,82	5 506,24	6 572,69
Grodzisk Maz.– obszar miejsko-wiejski*	3 962,96	4 546,87	5 051,65	6 374,60	6 911,65	7 099,60	7 673,88
Jaktorów	4 443,25	5 628,18	5 858,73	7 028,54	8 022,90	8 002,74	8 598,91
Żabia Wola	4 535,44	5 359,05	5 424,44	5 646,43	7 218,20	6 385,73	7 797,57
Nowa Sucha	3 793,61	4 086,21	4 162,96	4 724,54	5 760,18	6 013,73	6 392,25
Rybno	4 282,06	4 070,20	4 221,03	4 522,58	5 728,65	6 483,80	7 419,08
Sochaczew	3 547,10	4 296,97	4 389,23	4 692,28	5 896,92	6 409,36	7 650,70
Teresin	5 258,94	4 605,20	4 681,90	5 102,84	5 540,48	6 148,65	7 074,84
Mszczonów	5 195,36	5 274,25	5 733,17	6 996,94	7 145,37	7 774,92	9 317,79
Radziejowice	4 431,11	4 988,56	5 424,52	8 014,98	6 424,73	6 759,97	7 519,07
ŚREDNIA	4287,20	4693,18	4938,04	5789,78	6386,39	6658,47	7601,68

*w opracowaniu GUS dostępne są dane dla całej gminy Grodzisk Mazowiecki (obszar miejsko-wiejski)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane w zakresie dochodów gmin na 1 mieszkańca, a także wskaźnika dla dochodu podatkowego (wskaźnik G) na obszarze LGD wyglądają korzystnie, jednak należy zwrócić uwagę na problem związany z częstym brakiem formalnego meldunku w danej gminie (np. ze względu na długi okres inwestycyjny związany z budową domu), co zniekształca obraz w ww. obszarze. Można stwierdzić, że faktyczne dane w zakresie liczby mieszkańców zmieniłyby charakterystykę gmin członkowskich LGD.

Wskaźnik dotyczący udziału liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców tego obszaru według stanu na koniec 2020 r. wynosi 4,10 (ocenę wyliczono na podstawie wzoru określonego w „Regulaminie konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”.

Tabela 10. Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR

Nazwa gminy	Liczba mieszkańców	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Wskaźnik
Baranów	5 528	183	3,28
Grodzisk Maz.*	18 901	1 791*	5,05
Jaktorów	12 940	572	3,96
Żabia Wola	10 257	260	2,45
Nowa Sucha	6 760	240	3,47
Rybno	3 426	192	4,39
Sochaczew	11 592	365	3,14
Teresin	11 602	373	3,20
Mszczonów	11 486	499	3,93
Radziejowice	6 227	202	3,23
OBSZAR LGD	98 719	4 677	4,10
Ocena:			4,10

* w tabeli wskazano dane dotyczące gminy Grodzisk Mazowiecki wg kodu gminy 140504-3, nie ma dostępnych danych gminy Grodzisk Mazowiecki – obszar wiejski wg kodu 140504-5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020

Średni udział ww. osób w liczbie ludności ogółem wynosi 4,74%. Najwyższy wskaźnik dot. środowiskowej pomocy społecznej identyfikuje się w gminie miejsko-wiejskiej Grodzisk Maz. (brak danych tylko dla obszarów wiejskich) i gminie Rybno, a najniższy – w gminie Żabia Wola.

Tabela 11. Migracje na obszarze LSR

Nazwa gminy	Zameldowania	Wymeldowania	Liczba mieszkańców	Wskaźnik
Baranów	77	34	5 528	2,76
Grodzisk Maz. - obszar wiejski	758	166	18 901	- 1,01
Jaktorów	255	124	12 940	2,38
Żabia Wola	329	73	10 257	0,01
Nowa Sucha	73	41	6 760	3,24
Rybno	21	36	3 426	4,70
Sochaczew	199	82	11 592	2,39
Teresin	137	89	11 602	3,34
Mszczonów	78	98	11 486	4,28
Radziejowice	89	47	6 227	2,92
OBSZAR LGD	2 016	790	98 719	2,01
Ocena				2,01

Źródło: źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020.

Wskaźnik dotyczący salda migracji na obszarze LSR w liczbie mieszkańców tego obszaru według stanu na koniec 2020 r. wynosi 2,01 (ocenę wyliczono na podstawie wzoru określonego w „Regulaminie konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Analizując ww. dane można stwierdzić, że w większości gmin więcej osób melduje się niż wymeldowuje, w tym w szczególności w gminach Grodzisk Maz., Żabia Wola i Jaktorów. Odwrotne trendy zauważa się jedynie w gminach Rybno i Teresin. Warto zaznaczyć, że taka sytuacja utrzymuje się także w latach 2016-2021.

Tabela 12. Przedsiębiorczość na obszarze LSR

Nazwa gminy	Liczba mieszkańców	Podmioty wg klasy wielkości 0 - 9	Podmioty wg klasy wielkości 10 - 49	Liczba przedsiębiorstw poniżej 50 pracowników	Wskaźnik
Baranów	5 528	595	14	609	2,27
Grodzisk Maz. – obszar wiejski	18 901	2 739	30	2 769	1,71
Jaktorów	12 940	1 386	22	1 408	2,30
Żabia Wola	10 257	1 259	27	1 286	1,99
Nowa Sucha	6 760	539	13	552	3,06
Rybno	3 426	245	6	251	3,41
Sochaczew	11 592	1 186	37	1 223	2,37
Teresin	11 602	1 238	41	1 279	2,27
Mszczonów	11 486	1 031	50	1 081	2,66
Radziejowice	6 227	797	21	818	1,90
Obszar LGD	98 719	11 015	261	11 276	2,19
Ocena					2,19

Źródło: źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020.

Wskaźnik dotyczący udziału przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców tego obszaru według stanu na koniec 2020 r. wynosi 2,19 (ocenę wyliczono na podstawie wzoru określonego w „Regulaminie konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”). Na obszarze LGD udział ww. firm w ogólnej ludności jest niejednorodny – największa liczba przypada w gminie Radziejowice i Żabia Wola, a najmniejsza w gminie Rybno.

II.3. Wewnętrzna spójność obszaru LSR

Obszar Stowarzyszenia LGD „Ziemia Chełmońskiego” jest spójny w następujących aspektach:

Wspólna historia zachodniej części Mazowsza

Obszar LGD posiada wspólną tożsamość historyczną, zamieszkiwany jest od najdawniejszych czasów. Świadczą o tym liczne znaleziska archeologiczne, obejmujące obiekty od epoki kamiennej, przez epokę żelaza po czasy

nowożytne. W północnej części obszaru na wielką skalę, która nie miała sobie równych w tej części Europy od IV w. p.n.e. do II w. n.e., prowadzono wytop żelaza, z którego następnie produkowano broń i narzędzia gospodarcze. Uznaje się, że było to drugie centrum hutnictwa metalurgicznego na terenie Polski po Górach Świętokrzyskich. Archeolodzy przypuszczają, że tak wielkie ilości broni szły na rynek zewnętrzny do plemion germańskich walczących z Imperium Rzymskim, które w końcu przez nich zostało pokonane. Produkcja żelaza na tym terenie była możliwa ze względu na występowanie rudy darniowej, łąkowej i bagiennej oraz dużych ilości marglu, który był wykorzystywany w procesie technologicznym przy wytopie żelaza. Wokół znajdowała się puszcza służąca do produkcji węgla drzewnego używanego w dymarkach wytapiających żelazo oraz woda w gęsto występujących rzekach, rzeczках i ciekach wodnych. Leżąc w centrum kraju, w pobliżu jego stolicy, obszar dzielił jego dobre i złe losy. Mszczonów jest jednym z najstarszych miast na Mazowszu. Prawa miejskie nadał mu w 1377 r. książę mazowiecki Ziemowit III. Mszczonów od początku swego powstania leżał na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych. To tędy wiódł sławny szlak bursztynowy, przez miasto przebiegał także trakt śląski. Położenie miasta było powodem jego rozwoju, ale też zniszczeń nie było ono oszczędzane przez kolejne wojny jakie przetaczały się przez nasz kraj. Gminy Sochaczew, Rybno i Nowa Sucha związane są historycznie z miastem Sochaczew, gdzie była siedziba książąt mazowieckich (zachowane ruiny zamku z XIV w.). Miasto zamieszkałe w większości przez ludność żydowską było centrum handlu, natomiast okoliczne wsie zamieszkałe przez Polaków rozwijały się rolniczo. Najazdy Szwedów, powstania i zabory powodowały wiele zniszczeń i konieczność ciągłej odbudowy gospodarki. Najwięcej gminy ucierpiały w czasie I i II wojny światowej.

Wspólna kultura

Z obszarem związani byli zasłużeni dla kultury polskiej ludzie. Jego sztandarową postacią jest Józef Chełmoński, malarz realista z przełomu XIX/XX w., zamieszkujący w latach 1889-1914 w dworku w Kuklówce (gm. Radziejowice), a pochowany w Żelechowie (gm. Żabia Wola) – promotor kultury ludowej i piękna ziemi mazowieckiej. Jego kontynuatorem był aktor i poeta Wojciech Siemion, współczesny właściciel dworku w Petrykozach (gm. Żabia Wola), promotor sztuki ludowej i twórca skansenu budownictwa wiejskiego. Malarz, artysta Antoni Michalak, urodzony w gminie Nowa Sucha wystawiał swoje obrazy w galeriach całego świata. Artysta wszechstronny, ale znany głównie jako malarz sakralny. Jego obrazy zdobią galerie, muzea, kościoły w kraju i za granicą m.in. „Bajka o szczęśliwym człowieku” znajduje się w Muzeum Narodowym w Warszawie, „Ukrzyżowanie ze św. Marią Magdaleną” w refektarzu prymasa Polski. Z terenem Rybna związana jest Seweryna Pruszk, pisarka i poetka. Urodziła się w Koszajcu w 1816 roku. W Warszawie prowadziła własny salon wydawała pismo „Rozrywki dla młodocianego wieku”. Opublikowała wiele książek, zmarła w Paryżu w 1905 roku. Jej imieniem nazwano wieś Sewerynów. Pisarka Maria Dąbrowska napisała powieść „Na wsi wesele” zainspirowana swym pobytom w Grzegorzewicach (gm. Żabia Wola). Dwór w Strugach (gm. Teresin) Henryk Sienkiewicz wybrał na miejsce noclegu Kmicica w trakcie jego eskapady do Częstochowy w celu obrony Jasnej Góry przed szwedzkim „potopem”. W dworze w Badowie Mościskach przeżył okres okupacji Szymon Kobyliński, którego rodzina była spokrewniona z Wieszczyckimi – właścicielami dworu. Jednak najslawniejszą postacią związaną z obszarem jest Fryderyk Chopin, kompozytor i pianista który urodził się w Żelazowej Woli w gminie Sochaczew. Pierwsze lata życia na terenie Mazowsza miały duży wpływ na późniejszą twórczość artysty co ma swoje odzwierciedlenie w wielu utworach kompozytora. Obecnie, w Żelazowej Woli jest muzeum z pięknym zabytkowym parkiem poświęcone pamięci artysty, licznie odwiedzane przez tury. Kultura ta, niezbyt mocna, uległa w znacznym stopniu zatarciu i w wydaniu lokalnym nie jest w stanie się przebić do świadomości mieszkańców – połączenie wysiłków w tym zakresie może dać efekt skali, dowartościować lokalnych promotorów i w rezultacie zyskać uznanie lokalnych społeczności oraz przyciągnąć gości z zewnątrz.

Wspólne położenie

W „splocie słonecznym” układu komunikacyjnego kraju – gminy te są niejako umiejscowione na „ruszcie” głównych szlaków komunikacyjnych łączących Warszawę i Polskę z zachodnią i południową Europą, tworzonym przez: międzynarodową drogę E 67 relacji Praga – Warszawa, międzynarodową drogę E 30 relacji Berlin-Warszawa oraz magistrale kolejowe: E-65 - relacji Warszawa – Katowice - Wiedeń oraz E-20 – relacji Warszawa – Poznań – Berlin – wszystkie przecinające drogę krajową nr 50 – obwodnicę Warszawy dla tranzytu Wschód-Zachód. Położenie to stanowi o dynamicznym rozwoju znacznej części obszaru LGD. Warunki do rozwoju turystyki i rekreacji – różnorodność atrakcji i krajobrazu (Teresin – centrum religijne, Baranów, Nowa Sucha, Rybno i Jaktorów – krajobraz rolniczy, poprzecinany gęstą siecią pustych dróg sprzyjających turystyce rowerowej, Mszczonów – termy i inne

atrakcje wodne, Sochaczew – walory historyczne – muzeum Chopina Żabia Wola, i Radziejowice – zachowane walory przyrodnicze i kulturowe).

ROZDZIAŁ III PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

III.1. Charakterystyka metod partycypacyjnych

LSR opracowana została w oparciu o założenie uwzględniające partycypację mieszkańców obszaru LGD na każdym etapie przygotowania oraz realizacji strategii.

Tabela 13. Etapy opracowania LSR

ETAPY OPRAWOWANIA LSR				
1	2	3	4	5
DIAGNOZA I ANALIZA SWOT	CELE, WSKAŹNIKI, PLAN DZIAŁANIA	ZASADY WYBORU OPERACJI I USTALANIA KRYTERIÓW WYBORU	MONITORING I EWALUACJA	PLAN KOMUNIKACJI

Źródło: opracowanie własne.

W celu opracowania LSR wykorzystano ogólnodostępne dane statystyczne, wyniki badań własnych (np. ewaluacji) i badań przeprowadzonych przez inne podmioty oraz przede wszystkim działania partycypacyjne ze szczególnym uwzględnieniem uczestnictwa osób reprezentujących grupę interesu sektora gospodarczego, społecznego i publicznego, a także osób młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji (np. konsultacje społeczne).

Na etapie tworzenia i realizacji LSR uwzględniono zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym: poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej; zasady równości kobiet i mężczyzn; zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyn poważnych szkód”.

Tabela 14. Opis metod partycypacyjnych

NAZWA METODY	OPIS METODY PARTYCYPACYJNEJ	ETAP 1	ETAP 2	ETAP 3	ETAP 4	ETAP 5
1. ZESPÓŁ ROBOCZY DS. OPRAWOWANIA LSR	W początkowym etapie powołano specjalny zespół roboczy ds. opracowania LSR złożony z koordynatora ds. opracowania LSR i koordynatorów gminnych. Do prac zaproszono aktywnych członków LGD i pracowników biura. Głównymi zadaniami było: przygotowanie procesu opracowania strategii, przeprowadzenie konsultacji społecznych i opracowanie propozycji poszczególnych rozdziałów strategii, opiniowanie uwag zgłoszonych w konsultacjach społecznych, aktualizacja fragmentów strategii po warsztatach konsultacyjnych i opracowanie ostatecznej wersji dokumentu. Zespół roboczy wspierany był przez eksperta zewnętrznego. WYPRACOWANE DOKUMENY: notatki ze spotkań zespołu roboczego	X	X	X	X	X
2. BADANIA ANKIETOWE I WYWIADY POGŁĘBIONE	LGD przeprowadziło własne badania ankietowe w zakresie potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wdrażania LSR. Wśród ankietowanych znaleźli się przedstawiciele grup interesów sektora gospodarczego, społecznego i publicznego oraz osoby z grup o niekorzystnej sytuacji, osoby młode i seniorzy. Raport z badań uzupełnia treść strategii na wszystkich jej kluczowych etapach. W celu uzupełnienia informacji zebranych w ramach badania ankietowego przeprowadzone zostały wywiady pogłębione z przedstawicielami grup interesu sektora publicznego, społecznego i gospodarczego w każdej z gmin objętych LSR. WYPRACOWANE DOKUMENY: raport z realizacji planu włączenia społecznego	X	X	X	X	X

3. EWALUACJA ZEWNĘTRZNA REALIZACJI LSR NA LATA 2014-2020	Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone w celu zgromadzenia danych, które pozwalają na wszechstronną ocenę całego procesu przygotowania i wdrażania LSR. Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone w drugiej połowie 2022 roku. W ramach badania poddano analizie dane zastane, m.in. ze statystyk publicznych oraz dane gromadzone przez LGD w ramach monitoringu LSR. W ramach badania przeprowadzono również badania jakościowe (np. wywiady z pracownikami i przedstawicielami organów LGD) oraz ilościowe (przeprowadzono badania ankietowe skierowane do mieszkańców obszaru objętego LSR i beneficjentów wsparcia, którzy wnioskowali i/lub realizowali operacje w ramach jej wdrażania), zebrano 293 ankiety. Wybrane wyniki badania ewaluacyjnego zostały wykorzystane na potrzeby opracowania LSR na lata 2023-2027. WYPRACOWANE DOKUMENY: raport ewaluacyjny	X	X	X	X	X
4. PUNKT KONSULTACYJNY	W celu umożliwienia mieszkańcom ciągłego kontaktu z biurem LGD uruchomiono w nim punkt konsultacyjny, który funkcjonował w okresie całego procesu opracowania LSR. Dodatkowo informacji udzielali koordynatorzy gminni. Każdy zainteresowany tworzeniem strategii mógł osobiście zgłosić swoje wnioski i postulaty oraz zadać nurtujące pytania. Uwagi przyjmowane były także za pośrednictwem rozmów telefonicznych, poczty mailowej w tym także na każdym etapie konsultacji, włączając w to projekt LSR Otrzymane w ten sposób wnioski uzupełniły wszystkie rozdziały strategii. WYPRACOWANE DOKUMENY: zestawienie przekazanych uwag, raport zawierający protokoły.	X	X	X	X	X
5. SPOTKANIA KONSULTACYJNE	Najistotniejszym narzędziem wykorzystującym partycypacyjne metody były spotkania konsultacyjne z mieszkańcami. Ich celem było zebranie uwag mieszkańców dotyczących wszystkich kluczowych elementów będących częścią strategii, m.in. diagnozy, analizy SWOT, kryteriów wyboru, monitoringu i ewaluacji. Diagnoza potrzeb i problemów obszaru i mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD ukierunkowana była na zagadnienia dotyczące innowacyjności, cyfryzacji, środowiska i klimatu, zmian demograficznych ze szczególnym uwzględnieniem starzenia się społeczeństwa oraz wyludniania obszaru planowanego do objęcia LSR, a także partnerstwa w realizacji LSR polegającego na wspólnej realizacji przedsięwzięć i projektów. Przeprowadzono szeroką kampanię informacyjną obejmującą m.in. plakaty, informacje na stronach www, informacje przekazywane w mediach lokalnych, zaproszenia/ mailing, newsletter. Do udziału w spotkaniach zachęcano wszystkich mieszkańców, zadbano także, by pojawili się przedstawiciele grup interesu sektora publicznego, gospodarczego i społecznego oraz osoby reprezentujące grupy w niekorzystnej sytuacji (ponad 50% uczestników w tym osoby młode i seniorzy). Łącznie w ww. spotkaniach konsultacyjnych uczestniczyło 139 osób. W celu umożliwienia udziału osób, którzy nie mogły uczestniczyć w spotkaniach stacjonarnych, odbyło się także spotkanie konsultacyjne w formie on-line. Dodatkowo zorganizowano spotkania podsumowujące, w tym jedno stacjonarne i jedno w formie on-line. Uwagi zgłoszone w trakcie spotkań konsultacyjnych zostały zgromadzone przez osoby prowadzące, a zespół roboczy dokonał analizy zebranych informacji pod kątem przygotowania założeń LSR. WYPRACOWANE DOKUMENY: notatki ze spotkań konsultacyjnych	X	X	X	X	X

6. WARSZTATY DIALOGU SPOŁECZNEGO (WARSZTATY TEMATYCZNE)	Metoda polegająca na przeprowadzaniu cyklu spotkań w grupach fokusowych z mieszkańcami gmin, w tym reprezentantami grup interesów sektora publicznego, społecznego i gospodarczego oraz osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Warsztaty konsultacyjne moderowane były przez członków zespołu roboczego. Podczas każdego ze spotkań pracowano nad propozycjami kluczowych części strategii. W trakcie warsztatów dyskutowano też nad doświadczeniami z poprzedniego okresu programowania w kontekście projektowania nowej strategii. Dzięki temu na wszystkich etapach tworzenia strategii zebrano opinię WYPRACOWANE DOKUMENTY : notatki z warsztatów konsultacyjnych.	X	X	X	X	X
7. FISZKI PROJEKTOWE	W ramach formułowania wskaźników, celów, diagnozy, planu komunikacji i kryteriów wyboru posiłkowano się fiszkami projektowymi, jakie mogli składać mieszkańcy obszaru w czasie trwania procesu tworzenia strategii. Dzięki temu Stowarzyszenie mogło ocenić realnie założenia oraz wskaźniki dla strategii i wprowadzić korekty w budżecie i planie działania. Na etapie konsultacji zebrano 38 kart, z których większa część pomysłów na projekty wpisuje się w cele i zakresy wsparcia LGD (np. w zakresie włączenia społecznego seniorów, działania edukacyjne o tematyce ekologicznej, obywatelskiej i inne, budowa chodników i ścieżek rowerowych, utworzenie terenów rekreacyjnych, budowa placów zabaw, siłowni). Nieliczne nie mają możliwości dofinansowania ze środków LSR, ponieważ nie realizują zakresów wsparcia określonych dla PS WPR (np. budowa dróg gminnych). Fiszki projektowe zostały złożone przez osoby i podmioty reprezentujące grupy interesów sektora społecznego, publicznego i gospodarczego, w tym: osoby fizyczne, organizacje pozarządowe, przedsiębiorców, sołectwo, samorządy lokalne. WYPRACOWANE DOKUMENTY : fiszki projektowe	X		X		X

Źródło: opracowanie własne.

III.2. Podsumowanie spotkań konsultacyjnych

Wszystkie spotkania konsultacyjne zostały zaplanowane z wyprzedzeniem, a informacja o nich przekazana do wszystkich grup docelowych za pomocą odpowiednio dostosowanych kanałów i narzędzi.

LGD podjęło starania, aby na różnych etapach planu włączenia społeczności w prace nad opracowaniem LSR uczestniczyli także seniorzy, osoby młode i osoby w niekorzystnej sytuacji (m.in. kobiety) poprzez zastosowanie różnorodnych, adekwatnych, skutecznych form komunikacji, w tym np.:

- wyznaczenie koordynatora ds. opracowania LSR i koordynatorów terenowych w każdej gminie w celu zapewnienia dostępności do informacji i udziału w konsultacjach na obszarze LGD (możliwość spotkania bezpośredniego, kontakt telefoniczny i e-mail, dostęp do ankiet, fiszek projektowych, zbieranie uwag);
- udostępnienie formularza ankiety i fiszki projektowej w formie papierowej i elektronicznej;
- zaproszenia do udziału w konsultacjach przekazane m.in. przedstawicielom organizacji pozarządowych, klubów seniora, kół gospodyń wiejskich, sołtysom, przedsiębiorcom, do szkół i przedszkoli, do parafii (informacje przekazywane drogą mailową, telefoniczną, w formie papierowej), newsletter;
- informacje publikowane na stronie www LGD, na portalu FB, ogłoszenia w lokalnych mediach (radio, gazety)
- rozpropagowanie plakatów o spotkaniach konsultacyjnych na terenie gmin np. umieszczanych na tablicach informacyjnych, w urzędach, na stronach internetowych gmin;
- informacje przekazywane podczas wydarzeń gminnych oraz podczas działań realizowanych przez LGD;
- organizacja spotkań zarówno stacjonarnych, jak i w formie zdalnej;
- skojarzenie partnerów i wstępna deklaracja współpracy organizacji z obszaru LGD „Ziemia Chełmońskiego” oraz spoza LGD – zaplanowanie projektu partnerskiego dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.

Dodatkowo w celu zapewnienia szerokiej partycypacji społecznej podczas opracowywania LSR odbyły się:

- spotkanie konsultacyjne on-line, data: 19.10.2022;
- spotkanie podsumowujące, miejsce: UM w Mszczonowie, data: 07.12.2022 oraz on-line, data 21.02.2023
- warsztaty dialogu społecznego (warsztaty tematyczne): miejsce: OSP Żelechów (gmina Żabia Wola), data: 11.03.2023; OSP Osiny (gmina Baranów), data: 18.03.2023; Biblioteka Publiczna w Grodzisku Mazowieckim, data: 12.04.2023; Urząd Miejski w Mszczonowie, data: 12.04.2023; gmina Nowa Sucha, data: 28.04.2023;

– spotkania robocze zespołu ds. opracowania LSR oraz Rady i Zarządu LGD.

W spotkaniach zorganizowanych na etapie przygotowania LSR, których efektem jest analiza potencjału, problemów i potrzeb obszaru LGD, uczestniczyli przedstawiciele grup interesów sektora społecznego (m.in. organizacji senioralnych, OSP, kół gospodyń wiejskich i innych organizacji pozarządowych, mieszkańcy), gospodarczego (rolnicy, przedsiębiorcy) oraz publicznego (m.in. samorządów lokalnych i ich jednostek budżetowych, radni, sołtysi).

Tabela 15. Wykaz spotkań konsultacyjnych na terenie LGD

LP	NAZWA GMINY	DATA SPOTKANIA I CZAS TRWANIA	MIEJSCE SPOTKANIA	LICZBA UCZESTNIKÓW
1	Teresin	20.09.2022, godz. 18.00-20.00	Dworzec TO. Kultura w Teresinie	14
2	Grodzisk Maz.	22.09.2022, godz. 17.00-19.00	Dworek Adama Chełmońskiego "Na Górcie" w Adamowiznie	7
3	Żabia Wola	26.09.2022, godz. 17.00-19.00	Dom Kultury w Żabiej Woli	7
4	Sochaczew	26.09.2022, godz. 14.00-16.00	Urząd Gminy Sochaczew	9
5	Radziejowice	11.10.2022, godz. 17.00-19.00	GCK "POWOZOWNIA" w Radziejowicach	25
6	Nowa Sucha	28.09.2022, godz. 13.00-15.00	GOK w Nowej Suchej	9
7	Rybno	28.09.2022, godz. 17.00-19.00	Urząd Gminy w Rybnie	8
8	Jaktorów	04.10.2022, godz. 17.00-19.00	Jaktorów, budynek gminny	17
9	Mszczonów	05.10.2022, godz. 17.30-19.30	Mszczonowski Ośrodek Kultury	31
10	Baranów	06.10.2022, godz. 17.00-19.00	Filia GBP w Kaskach	12

Źródło: opracowanie własne.

Uwagi zgromadzone w procesie konsultacji społecznych

W trakcie konsultacji społecznych, zebrani na spotkaniach przedstawiciele wszystkich grup interesów sektorów, zgłosili członkom zespołu roboczego liczne wnioski i uzupełnienia tworzonej ISR. Wszystkie zgłoszone uwagi zostały rozpatrzone pod kątem ich zasadności – na tej podstawie zostały one uznane lub odrzucone. Zespół roboczy dokładnie przeanalizował każdy zgłoszony wniosek, ponieważ to właśnie mieszkańcy konkretnych gmin znają najlepiej potrzeby lokalnych społeczności.

Pierwsza grupa uwag odnosiła się do diagnozy obszaru LGD. Uczestnicy konsultacji społecznych zauważyli, że praktycznie w każdej gminie istnieje duża liczba organizacji pozarządowych, jednak ich aktywność jest zróżnicowana, co potwierdziła także ewaluacja projektów realizowanych przez LGD w tym obszarze. Oprócz tego, wielu mieszkańców działa na rzecz lokalnej społeczności poprzez grupy nieformalne, sołectwa lub indywidualne inicjatywy. Uczestnicy spotkań zauważyli, że organizacje, zwłaszcza nowo utworzone, nie potrafią pozyskiwać środków z innych źródeł, badać potrzeb społeczności lokalnej, przygotować wniosku o dofinansowanie i realizować projektów. Na wsiach z terenu LGD mieszka coraz więcej młodych rodzin sprowadzających się z miast, którzy nie mają poczucia tożsamości lokalnej, trudno im się zintegrować z rodowitymi mieszkańcami wsi. Sytuację tę pogłębia występowanie zbyt małej liczby działań promujących historię, tradycje i kulturę regionu. Organizacje pozarządowe tworzą przestrzeń do integracji i zaktywizowania takich osób do działania w środowisku lokalnym. Jednocześnie często są to osoby o różnorodnych talentach i umiejętnościach, dlatego warto wykorzystać ten potencjał i włączyć ich w działania organizacji. Przedstawicielom organizacji często brakuje umiejętności angażowania mieszkańców w działania, realizacji partnerskich inicjatyw z innymi organizacjami. KGW i OSP mają duży potencjał społeczny, poprzez swoją działalność integrują i łączą pokolenia, w działania angażują się młodzi i starsi mieszkańcy obszarów wiejskich. W związku z tym warto wykorzystać te zasoby do rozwoju aktywności społecznej na wsiach. Ogromną szansą dla terenu LGD jest także zacieśnienie współpracy pomiędzy grupami interesu sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, co umożliwi nie tylko wymianę doświadczeń, ale także realizację inicjatyw na rzecz społeczności lokalnych.

Podczas spotkań podkreślano potencjał gmin do rozwoju turystyki i osiedlania się, a także ich walory kulturowe i przyrodnicze. Podczas poszczególnych spotkań, mieszkańcy wymieniali interesujące zabytki, miejsca interesujące pod względem krajobrazowym oraz inne atrakcje i nowe inwestycje turystyczno-rekreacyjne, które mogą stanowić ważne punkty na turystycznej mapie LGD i przyczynić się do zwiększenia ruchu turystycznego. Zwrócono uwagę na duże zainteresowanie osiedlaniem się na obszarze LGD i wzrost liczby mieszkańców, co potwierdzają też dane statystyczne. W tym miejscu wskazywano też na potrzebę rozwijania infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (np.

ścieżek pieszych i rowerowych z wyznaczonymi miejscami odpoczynku, placów zabaw, miejsc do uprawiania sportu rekreacji). Zdaniem uczestników spotkań liczba dostępnych obiektów jest niewystarczająca, a dodatkowo prezentują one niski standard funkcjonalności. Wszystko to wiąże się z ograniczoną ofertą spędzania wolnego czasu, która jest niezadowalająca szczególnie w przypadku osób młodych i seniorów. Potrzeby zapewnienia działań edukacyjnych, animacyjnych i integracyjnych, zwłaszcza dla młodzieży w wieku 14+ oraz osób starszych, sygnalizowano praktycznie na każdym spotkaniu. Uczestnicy sugerowali zwrócenie większej uwagi na seniorów, którzy coraz częściej chcą się aktywnie włączać w działania społeczne, są zagrożeni wykluczeniem w dostępie do kultury oraz nowych technologii (głównie z uwagi na mniejszą mobilność i możliwość pozyskiwania informacji). Jednocześnie zwrócono uwagę na skutki epidemii, które u osób starszych pozostawiły obawy i niechęć do kontaktów społecznych. Zauważono też problem zapewnienia ich bezpieczeństwa proponując np. działania edukacyjne w tym obszarze. Na spotkaniach zwrócono uwagę na zły stan infrastruktury publicznej pod kątem bezpieczeństwa jej użytkowników (m.in. brak lub wymagające modernizacji chodniki, dukty pieszo-rowerowe, oświetlenie). Wiele problemów uczestnicy dostrzegli także w obszarze turystyki – braki w bazie noclegowej i gastronomicznej, infrastrukturze obsługującej przyjezdnych oraz promocji zasobów turystycznych.

W kontekście przedsiębiorczości na obszarze LGD zwrócono uwagę na potrzebę wsparcia rozwoju przedsiębiorstw, w tym w zakresie wdrażania innowacji, co pozwoli na zwiększenie dostępności do usług na obszarach wiejskich. Pojawiły się też głosy, aby uwzględnić rolników zainteresowanych poszerzeniem swojej działalności o inne źródła dochodu, np. w ramach oferowania usług agroturystycznych.

Wśród dostrzeżonych przez uczestników konsultacji zagrożeń podobnie jak w ubiegłych latach znalazły się, między innymi, niekorzystne uwarunkowania prawno-administracyjne, które utrudniają rozwój przemysłu oraz zakładanie działalności gospodarczej. Na każdym spotkaniu sygnalizowano trudną sytuację wynikającą ze skutków pandemii i wojny w Ukrainie. W wybranych gminach, których dotyczą plany budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego wraz z siecią infrastruktury drogowo-kolejowej, mieszkańcy zgłaszali przede wszystkim duże obawy i niepewność, ale pojawiały się też głosy o możliwości rozwoju regionu dzięki tej inwestycji.

Powyższe informacje to tylko część uwag uczestników w zakresie potencjału, potrzeb, ale także szans i zagrożeń dla rozwoju obszaru LSR. Większość została uznana za zasadne, a ponadto potwierdziły je wyniki badań ankietowych i charakterystyka obszaru. Ich treść włączono w odpowiednie punkty projektu LSR.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych, w tym w szczególności podczas spotkań konsultacyjnych i wywiadów pogłębionych, zebrano uwagi dotyczące głównych założeń LSR, a następnie poszczególne elementy omawiano m.in. w ramach warsztatów tematycznych, spotkań roboczych zespołu ds. opracowania LSR oraz Rady i Zarządu LGD i w ostatnim etapie – konsultacji projektu LSR. W kolejnym etapie dokonano analizy wszystkich zgłoszonych uwag i ustosunkowano się do nich w dokumencie będącym podsumowaniem konsultacji społecznych. Część uwag została uznana za zasadne i wykorzystana, niektóre z nich zostały odrzucone. Podobnie, w wyniku pozostałych spotkań i warsztatów, powstały notatki ze spotkań, na podstawie których do strategii wprowadzano zmiany.

Podczas konsultacji wypracowano założenia strategii dotyczące w szczególności: diagnozy obszaru, wypracowania celów szczegółowych i przedsięwzięć, podziału środków budżetowych, planowanych wskaźników realizacji LSR, procedury wyboru operacji i działań komunikacyjnych skierowanych do lokalnej społeczności, zdiagnozowania grup w niekorzystnej sytuacji. Z kolei zgłaszane uwagi, które zostały uwzględnione w poszczególnych rozdziałach LSR dotyczyły m.in.: uzupełnienia diagnozy obszaru, np. poprzez modyfikację projektu analizy SWOT i wprowadzenie dodatkowych elementów, zgłoszonych przez mieszkańców, rozbudowy listy grup w niekorzystnej sytuacji, zmiany w podziale środków budżetowych pomiędzy cele i przedsięwzięcia, zmiany w zakładanych wartościach docelowych wskaźników realizacji LSR, korekty w zakresie procedury monitoringu i ewaluacji, rozbudowy planu komunikacji.

III.3. Podsumowanie badania ankietowego

Na etapie przygotowywania LSR przeprowadzono ankietę, którą wypełniło 211 osób, w tym: 34,6% kobiet i 65,4% mężczyzn ze wszystkich gmin objętych działaniem LGD reprezentujących grupę interesów sektora społecznego (65,9%), gospodarczego (22,7%) i publicznego (11,4%). W badaniu uczestniczyły osoby młode do 25 r.ż. (19,9% ankietowanych) i osoby starsze (18% - osoby w wieku od 56 do 65 r.ż. i 8,5% - osoby powyżej 66 r.ż.). Osoby w przeważającym stopniu posiadają wykształcenie wyższe (57,3%) i średnie (30,8%).

W ankiecie zapytano mieszkańców o potencjał gmin – w odpowiedzi wskazano przede wszystkim na: walory przyrodnicze – 42,2%, obszary atrakcyjne inwestycyjne – 36,5%, warunki sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości – 30,3%, możliwość wdrożenia oferty na zdrowy i aktywny tryb życia – 26,1%, duży potencjał do produkcji zdrowej żywności – 26,1%, walory turystyczne lub potencjał do rozwoju turystyki – 23,7%, infrastruktura rekreacyjna – 21,3%, duży potencjał ludzki i aktywność organizacji pozarządowych – 21,3%.

Z kolei na pytanie dotyczące problemów w gminie najczęściej wskazywano na: niską jakość służby zdrowia – 47,4%, niską jakość oferty spędzania wolnego czasu (niewielka dostępność infrastruktury rekreacyjnej) – 46,0%, niską jakość usług kulturalnych – 37,9%, słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną – 36,5%, starzenie się społeczeństwa – 35,1%, małą liczbę centrów kultury i miejsc spotkań dla młodzieży – 33,6% oraz niską jakość usług edukacyjnych – 33,2%.

W odpowiedzi na pytanie „Co chciałby Pan/Pani zmienić w swojej okolicy?” ankietowani mieszkańcy informowali o zmianach przede wszystkim w następujących obszarach:

- infrastruktura publiczna, w tym m.in. budowa chodników i ciągów pieszo-rowerowych, oświetlenia, placów zabaw, miejsc spotkań dla młodzieży, bazy sportowej i miejsc związanych ze spędzaniem czasu wolnego,
- wsparcie seniorów, w tym m.in. poprawa dostępności do infrastruktury i usług, poszerzenie oferty edukacyjnej, kulturalnej, w zakresie kompetencji cyfrowych, działań integrujących i aktywizujących,
- przedsiębiorczość, turystyka i rekreacja, w tym m.in. zwiększenie bazy gastronomicznej i noclegowej, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i nowych usług, w tym także innowacji oraz wsparcia rolników z małych gospodarstw, zwiększenie wsparcia w zakresie rozwoju zawodowego kobiet,
- edukacja młodzieży, w tym m.in. zwiększenie liczby zajęć dla dzieci i młodzieży bezpłatnych i niskopłatnych, zwiększenie oferty zajęć w zakresie rozwijania kompetencji cyfrowych, ekologii oraz innych umiejętności,
- edukacja obywatelska i aktywizacja społeczności lokalnych, w tym m.in. współpraca sektorów, działania integrujące mieszkańców, aktywizowanie młodych matek, zwiększenie wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, zwiększenie oferty spędzania wolnego czasu.

Na podstawie ankiety wytypowano zakresy wsparcia, które według mieszkańców powinny zostać uwzględnione w ramach LSR, tj. w kolejności: poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej, włączenie społeczne seniorów (po 60 r.ż.), ludzi młodych (do 25 r.ż.) i osób w niekorzystnej sytuacji, ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi, poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych, kształtowanie świadomości obywatelskiej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego polskiej wsi, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych, wspieranie rozwoju przedsiębiorczości w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez dotacje na rozwijanie i podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej, kształtowanie świadomości obywatelskiej.

Mieszkańcy obszaru LGD w bardzo dużym stopniu wskazywali na potrzebę zaplanowania aktywności na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego (osób do 25 roku życia), w tym działania integrujące, animujące itp. – 93,4% ankietowanych. Proponowane działania animujące i integrujące osoby młode obejmują m.in.:

- utworzenie miejsc, w których osoby młode mogłyby spotykać się, np. świetlice, miejsc do uprawiania sportów;
- poszerzenie oferty zajęć edukacyjnych, w tym w zakresie przedsiębiorczości,
- organizacja wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, rozwinięcie oferty dla młodych w ramach ośrodków kultury,
- działania w zakresie edukacji obywatelskiej, np. działania animujące i rozwijające wolontariat, działania międzypokoleniowe, szkolenia.

W ramach badania zapytano także o potrzeby zaplanowania aktywności na rzecz seniorów w zakresie włączenia społecznego, cyfrowego lub innego – zdecydowana większość ankietowanych je potwierdziła (84,8%). Proponowane działania animujące i integrujące osoby starsze obejmują:

- utworzenie miejsc, w których seniorzy mogliby spotykać się, np. klubów seniora, dziennych domów pobytu,
- organizację wykładów, warsztatów i innych zajęć o różnej tematyce (np. zajęcia ruchowe, obsługa komputera, nowe technologie i bezpieczeństwo cyfrowe, tworzenie kół zainteresowań, mobilnych klubów seniora),
- organizację wydarzeń kulturalnych, koncertów, wyjazdów i wycieczek, wydarzeń integrujących pokolenia i umożliwiających wymianę doświadczeń, potańcówek, gier terenowych,
- działania w zakresie edukacji obywatelskiej, np. działania wzmacniające potencjał grup senioralnych oraz zaangażowanie osób starszych w inicjatywy społeczne, kampanie informacyjne.

Badanie ankietowe obejmowało również aspekt dotyczący kryteriów wyboru premiujących projekty, jakie według mieszkańców powinna zastosować LGD. Wyniki w tym zakresie przedstawiają się następująco: dedykowane dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji – 64,0%; zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko – 61,1%; objęte oddolnymi koncepcjami inteligentnej wsi – 60,2%, zintegrowane – 41,2%, innowacyjne – 36,5%, realizowane w partnerstwie z podmiotami z obszaru LSR – 33,6%, projekty partnerskie z podmiotami spoza obszaru LSR – 28,9%.

III.4. Analiza SWOT

Analiza SWOT została przygotowana w oparciu o diagnozę obszaru, na którą składają się dane statystyczne oraz wyniki badania ankietowego. Została też uzupełniona przez członków zespołu roboczego o istotne charakterystyki obszaru, które nie pojawiają się w danych GUS i nie były ujęte w badaniu ankietowym. Następnie podczas konsultacji społecznych i warsztatów tematycznych mieszkańcy zgłosili szereg uwag i wniosków, które po analizie zostały uwzględnione w LSR, a uzupełnienia zasygnalizowane zostały „pogrubioną” czcionką w tabeli poniżej.

Tabela 16. Analiza SWOT dla obszaru LGD „Ziemia Chelmońskiego”

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Dogodne położenie w centralnej części kraju i bliskość stolicy oraz ośrodków miejskich (Żyrardów, Grodzisk Maz, Sochaczew).</p> <p>Dobry dostęp do infrastruktury drogowej, w tym sieci dróg wojewódzkich, dróg krajowych i prowadzących poza granice.</p> <p>Duży potencjał inwestycyjny i dobry dostęp do zasobów logistycznych.</p> <p>Duży potencjał obszaru LGD do rozwoju turystyki.</p> <p>Część obszaru LGD posiada wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe.</p> <p>Coraz większa ilość małych przedsiębiorstw nastawionych na turystykę (np. stadniny koni).</p> <p>Dobre warunki do rozwoju pozarolniczych funkcji w gospodarstwach rolniczych.</p> <p>Niewielkie ograniczenia wynikające z ochrony przyrody.</p> <p>Duży potencjał ludzki do działania na rzecz społeczności lokalnej, w tym organizacje związane z obszarami wiejskimi.</p> <p>Duże zainteresowanie osiedlaniem się na obszarze LGD i wzrost liczby mieszkańców.</p> <p>Dobrze rozwinięta komunikacja publiczna.</p>	<p>Niski i malejący stopień aktywności zawodowej.</p> <p>Zbyt niski poziom przedsiębiorczości oraz brak narzędzi do wspierania jej rozwoju na obszarze.</p> <p>Niewystarczające lub nieadekwatne kwalifikacje mieszkańców w stosunku do wymagań rynku pracy.</p> <p>Niewystarczająco rozwinięta współpraca grup interesu sektorów publicznego, gospodarczego i społecznego.</p> <p>Ograniczona oferta spędzania czasu wolnego na obszarze LGD, w tym braki w ofercie skierowanej do osób młodych (w szczególności młodzieży 14+) i seniorów.</p> <p>Braki w ogólnodostępnej infrastrukturze rekreacyjnej, turystycznej, sportowej, kulturalnej i społecznej oraz zbyt niski standard istniejących obiektów publicznych.</p> <p>Niewystarczająca oferta zajęć pozalekcyjnych, warsztatów i innych form edukacji nieformalnej dla dzieci i młodzieży.</p> <p>Niewystarczające działanie integracyjne dla osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.</p> <p>Niewystarczająca oferta usług opieki krótko- i długoterminowej dla seniorów.</p> <p>Niewystarczająca ilość ścieżek rowerowych, pieszych i wyznaczonych szlaków z infrastrukturą turystyczną (np. miejsca wypoczynkowe, wiaty, tablice).</p> <p>Zły stan lub brak dostępu do ogólnodostępnej infrastruktury użytkowej, dotyczy to w szczególności dróg lokalnych, chodników, oświetlenia, monitoringu i innych obiektów/działań związanych ze zwiększeniem poziomu bezpieczeństwa mieszkańców.</p> <p>Niewystarczająca infrastruktura turystyczna, w tym zbyt mała liczba średnich obiektów noclegowych, obiektów gastronomicznych, gospodarstw agroturystycznych.</p> <p>Niewystarczająca oferta w zakresie gospodarstw agroturystycznych oraz brak zagród edukacyjnych na obszarze LGD.</p> <p>Niewystarczające wykorzystanie potencjału inwestycyjnego, w tym zbyt mała ilość spójnych działań informacyjno-promocyjnych.</p>

	<p>Niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego, w tym brak spójnej oferty dla obszaru i promocji oferty już dostępnej.</p> <p>Ze względu na dużą liczbę ludności napływowej mieszkańcy obszaru LGD mało się znają między sobą oraz nie integrują się z rodzimymi mieszkańcami.</p> <p>Małe zaangażowanie mieszkańców w działania na rzecz społeczności lokalnych.</p> <p>Niewystarczająca ilość działań wspierających budowanie tożsamości lokalnej wśród społeczności oraz ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.</p> <p>Niewielka liczba działań edukacyjnych w obszarze ekologii i ochrony przyrody.</p> <p>Niewystarczający dostęp do infrastruktury szerokopasmowego Internetu na obszarach wiejskich.</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>Wzrost zainteresowania potencjalnych inwestorów</p> <p>Plany budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego wraz z siecią infrastruktury drogowo-kolejowej – rozwój gospodarczy regionu.</p> <p>Plany rozwoju i modernizacji infrastruktury komunikacyjnej obejmujące obszar LGD.</p> <p>Wzrost popularności wypoczynku na obszarach wiejskich, w tym większe zainteresowanie ofertą gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych. Wzrost zainteresowania aktywnymi formami wypoczynku i zdrowego trybu życia.</p> <p>Większe zainteresowanie mieszkańców udziałem w życiu społecznym wynikające ze zniesienia długotrwałych ograniczeń epidemiologicznych.</p> <p>Zwiększenie potencjału administracyjnego i finansowego poprzez współpracę międzysektorową oraz nawiązanie kontaktów międzynarodowych.</p> <p>Wzmocnienie kapitału społecznego i poczucia tożsamości lokalnej wśród mieszkańców.</p> <p>Pełne wykorzystanie dostępnego potencjału przyrodniczego, ale także dziedzictwa kulturowego do celów turystycznych i rekreacyjnych.</p> <p>Rozwój dużych inwestycji m.in. w obszarze turystyki i rekreacji oraz logistyki, rozwój firm działających w strefie przemysłowej.</p> <p>Rozszerzenie zakresów działalności lokalnych firm.</p> <p>Coraz większe zainteresowanie młodych rodzin osiedlaniem się na terenach wiejskich.</p> <p>Zwiększenie finansowania rozwoju organizacji wiejskich, w szczególności KGW i OSP.</p>	<p>Ograniczenia wynikające z obejmowania obszaru ochroną prawną.</p> <p>Plany budowy Centralnego Portu Komunikacyjnego wraz z siecią infrastruktury drogowo-kolejowej – wysiedlanie mieszkańców, niepewność sytuacji w kontekście inwestowania i osiedlania się na tym obszarze.</p> <p>Niestabilna sytuacji na rynku wynikająca ze skutków epidemii COVID-19 oraz wojny w Ukrainie, w tym m.in. wysoka inflacja.</p> <p>Niechęć do kontaktów społecznych, w tym zwłaszcza osób starszych, będąca skutkiem epidemii.</p> <p>Pogarszanie się stanu środowiska naturalnego, w tym negatywne zjawiska pogodowe i zmiany klimatyczne.</p> <p>Starzejące się społeczeństwo - zwiększanie ilości osób w wieku poprodukcyjnym.</p> <p>Przenoszenie się ludzi młodych do miast.</p> <p>Uwarunkowania administracyjno-prawne niekorzystnie wpływające na rozwój obszaru.</p> <p>Utrudnienia formalne we współpracy wewnątrz – i międzysektorowej, tj. grup interesów sektora publicznego, gospodarczego i społecznego.</p> <p>Niestabilność makroekonomiczna.</p> <p>Rozwój dróg szybkiego ruchu jako zagrożenie dla potencjału turystycznego.</p> <p>Zanikanie lokalnych tradycji i utrata tożsamości lokalnej.</p> <p>Niewystarczające środki i brak pełnego przygotowania podmiotów lokalnych do przejmowania obowiązków od organów centralnych.</p> <p>Realizacja dużych inwestycji na obszarze wpływających na jakość życia mieszkańców bez odpowiedniego przygotowania lokalnej społeczności.</p>

Źródło: opracowanie własne.

III.5. Kluczowe problemy na obszarze wdrażania LSR

Za kluczowe problemy na obszarze działania LGD, najczęściej wskazywane przez uczestników konsultacji społecznych, wytypowane zostały:

1. Niezadawalający stan infrastruktury publicznej – w rozumieniu nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury zapewniającej dostęp do niekomercyjnej oferty turystyczno-rekreacyjnej i innych usług publicznych.
2. Niewystarczające wsparcie dla przedsiębiorców zapewniające dostęp do usług i produktów na obszarze LGD, w tym przede wszystkim dotyczące usług turystyczno-rekreacyjnych, okołoturystycznych i innych poprawiających jakość życia na terenach wiejskich (w szczególności w zakresie rozwoju przedsiębiorstw, ale także podejmowanie nowych działalności oraz tworzenie/rozwój gospodarstw agroturystycznych i tworzenie zagród edukacyjnych). Dodatkowo w tym obszarze zgłaszano konieczność wzmocnienia współpracy podmiotów z grup interesu sektora gospodarczego i społecznego dla osiągnięcia efektu synergii.
3. Niska aktywność społeczno-edukacyjna oraz integracja mieszkańców – problem dotyczy w szczególności włączenia osób młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji, ale także problemu niewystarczającego wsparcia w zakresie kształtowania świadomości obywatelskiej i edukacji liderów życia publicznego i społecznego oraz działań w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

III.6. Udział społeczności lokalnej we wdrażaniu LSR

Etap tworzenia strategii to dopiero początek włączania mieszkańców w proces realizacji strategii. LGD zaplanowało również działania, które za pomocą metod partycypacyjnych, będą angażować społeczność w proces realizacji LSR. W przypadku konieczności aktualizacji strategii, wprowadzenia zmian w zakresie budżetu, wskaźników realizacji LSR czy kryteriów wyboru projektów grupa zaplanowała przeprowadzanie za każdym razem działania informujące o planowanych zmianach oraz możliwość zgłaszania uwag mieszkańców on-line i w biurze LGD. Plan komunikacji z mieszkańcami, w tym osobami młodymi, seniorami i osobami w niekorzystnej sytuacji wynika z informacji uzyskanych podczas konsultacji społecznych LSR.

Metody informowania o działaniach realizowanych przez LGD oraz zachęcające do aktywności społecznej będą dostosowane do potrzeb osób młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji. Zostanie to zapewnione poprzez zastosowanie w planie komunikacji następujących działań:

- stosowanie tradycyjnych kanałów komunikacji (plakaty, zaproszenia i dokumenty dostępne w wersji papierowej, informacje publikowane w lokalnych gazetach);
- informacje i zaproszenia wysyłane drogą e-mailową (m.in. do organizacji pozarządowych, szkół, ośrodków kultury, klubów seniora, kół gospodyń wiejskich i innych podmiotów działających na rzecz osób młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji) oraz bieżąca aktualizacja strony internetowej i FB;
- organizację szkoleń/spotkań informacyjnych i doradztwa dla potencjalnych beneficjentów w formie stacjonarnej i on-line (np. poprzez zastosowanie programów do komunikacji zdalnej);
- informowanie podczas lokalnych wydarzeń (np. organizacja stoiska LGD, udział przedstawiciela LGD w spotkaniach organizowanych przez inne podmioty z obszaru LGD, np. przez KGW, kluby seniora);
- informacje np. o naborze wniosków na podejmowanie działalności dostępne w powiatowych urzędach pracy;
- materiały informacyjno-promocyjne, np. plakaty będą tworzone zgodnie z zasadą dostępności (dostosowane do potrzeb osób starszych, i osób ze specjalnymi potrzebami), ale jednocześnie z zastosowaniem odpowiedniej grafiki zachęcającej osoby młode.

Odnosząc się do wyników konsultacji społecznych wskazujących na potrzebę wdrażania na obszarze LGD innowacji, planuje się premiowanie operacji innowacyjnych określonych na poziomie LSR w ramach kryteriów wyboru operacji w poszczególnych zakresach (szczegółowe informacje znajdują się w Rozdziale VII), a także realizację nowatorskich inicjatyw w ramach Przedsięwzięcia 2.4 Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi, Przedsięwzięcia 2.5 Promowanie partnerskiej współpracy oraz Przedsięwzięcia 2.6 Podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych.

W celu zwiększenia efektywności i skuteczności planowanych rezultatów na etapie wdrażania LSR planuje się w prowadzenie działań animacyjnych zachęcających beneficjentów LGD, mieszkańców, w tym także osoby młode, seniorów i osoby w niekorzystnej sytuacji do stosowania innowacji w ramach realizowanych operacji, które obejmują m.in.:

- doradztwo biura LGD,

- animowanie poprzez promocję dobrych praktyk (np. w tworzonej bazie projektów na stronie internetowej LGD i w mediach społecznościowych), identyfikacja korzyści płynących z rozwiązań innowacyjnych zwłaszcza w sferze biznesowej i społecznej,
- animowanie, sieciowanie i wdrożenie skutecznych mechanizmów wymiany doświadczeń i nawiązywania współpracy.

ROZDZIAŁ IV ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości

Na obszarze LGD funkcjonuje łącznie 11 329 podmiotów gospodarki narodowej, a 9 025 osób fizycznych prowadzi własną działalność gospodarczą. Największa liczba przedsiębiorców działa na terenie gminy Grodzisk Maz. (łącznie 2778 podmiotów). Ponadto przy uwzględnieniu liczby ludności poszczególnych gmin najwyższe wskaźniki przedsiębiorczości występują także w tej gminie, choć nie ustępuje jej wynikiem gmina Radziejowice. Najślabiej w tym względzie wypada zaś gmina Rybno.

Tabela 17. Dane dotyczące zarejestrowanych podmiotów ze względu na REGON na obszarze LGD

Gmina	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON na tysiąc mieszkańców	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
Baranów	610	110	411	74
Grodzisk Maz. - obszar wiejski	2 778	147	2 108	112
Jaktorów	1 412	109	1 205	93
Żabia Wola	1 288	126	1 070	104
Nowa Sucha	555	82	459	68
Rybno	253	74	193	56
Sochaczew	1 227	106	1 026	89
Teresin	1 292	111	1 018	88
Mszczonów	1 092	95	863	75
Radziejowice	822	132	672	108
RAZEM	11329	-	9025	-
ŚREDNIA	1132	109	902	87
woj. mazowieckie		161		105
Polska	-	122	-	87

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020.

Poziom rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR jest niższy niż średnie wskaźniki dla województwa mazowieckiego i takie same lub zbliżone do wskaźników na poziomie kraju. Na każdy 1000 mieszkańców na obszarze LGD funkcjonuje 109 podmiotów gospodarczych (wskaźnik dla poszczególnych gmin wynosi od 74 do 147). Jest to wynik niższy niż średnia dla kraju (122 podmiotów) i wyraźnie niższy niż w całym woj. mazowieckim (161 podmiotów). Stosunkowo niewielu przedsiębiorców na obszarze LGD to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą - średnio 87 osób na 1000 mieszkańców, co daje wynik niższy od średniej wojewódzkiej (105 osoby), ale taki sam jak średnia ogólnopolska (87 osób).

Zgodnie z danymi w rejestrze REGON na podstawie danych BDL GUS na obszarze LGD w 2021 dominują przedsiębiorstwa prowadzące działalność w ramach Sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Sekcji F Budownictwo, Sekcji M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz Sekcji H Transport i gospodarka magazynowa. W gminie Teresin stosunkowo duża grupa firm zajmuje się Transportem i gospodarką magazynową (sekcja H).

Analizując dane dotyczące obszaru objętego LSR warto zwrócić uwagę na liczbę nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON osób prowadzących działalność gospodarczą w latach 2019-2020, czyli jednej z grup beneficjentów do których kierowane jest wsparcie LGD. W połowie gmin, tj. gminie Baranów, Nowa Sucha, Rybno, Teresin i Mszczonów zmniejsza się liczba osób zakładających własne firmy, co potwierdza zasadność uwzględnienia

w ramach LSR działań związanych z rozwojem przedsiębiorczości. Największy przyrost w latach 2020-2021 wystąpił w gminie Grodzisk Mazowiecki i Jaktorów – odpowiednio 50 i 47 podmiotów.

Tabela 18. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarze LGD w latach 2019-2021

Nazwa gminy	Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą		
	2019	2020	2021
Baranów	49	30	29
Grodzisk Maz. - obszar wiejski	205	156	206
Jaktorów	113	79	126
Żabia Wola	94	92	93
Nowa Sucha	38	31	28
Rybno	21	15	13
Sochaczew	74	87	85
Teresin	85	66	58
Mszczonów	87	70	63
Radziejowice	49	40	53
ŚREDNIA	82	67	75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Kolejny wskaźnik obrazujący stopień przedsiębiorczości na obszarze LGD – liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności – potwierdza zmniejszanie się lub niewielki przyrost firm na przestrzeni ostatnich kilku lat. Z kolei analizując średnią dla badanego obszaru wartości są zbliżone do danych krajowych, ale niższe od danych na poziomie województwa.

Tabela 19. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności w latach 2015-2021

Nazwa gminy	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Baranów	61	61	64	67	73	74	76
Grodzisk Maz. - obszar wiejski	107	108	107	113	119	112	118
Jaktorów	84	86	86	89	94	93	99
Żabia Wola	98	99	98	104	109	104	111
Nowa Sucha	62	60	60	64	67	68	69
Rybno	42	41	45	48	53	56	58
Sochaczew	77	78	79	84	88	89	90
Teresin	79	77	80	83	86	88	89
Mszczonów	64	64	67	68	73	75	77
Radziejowice	102	99	102	106	111	108	114
ŚREDNIA	78	77	79	83	87	87	90
woj. mazowieckie	94	94	95	99	103	105	109
Polska	77	77	78	81	84	87	91

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Rynek pracy

Rynek pracy jest kluczową dziedziną, która charakteryzuje potencjał i ograniczenia rozwojowe poszczególnych obszarów. W przypadku terenu objętego LSR charakterystycznym elementem jest niski stopień aktywności ekonomicznej ludności (obliczany jako liczba pracujących na 1000 mieszkańców). Na analizowanym terenie średni współczynnik aktywności zawodowej w 2020 roku był znacznie niższy niż średnia wojewódzka (308) i ogólnopolska (254). Skrajnie niską wartością wskaźnika charakteryzuje się gmina Rybno (czterokrotnie niższa ogólnopolskiej), a następnie kolejności Baranów (101) i Nowa Sucha (107). W przypadku gminy Sochaczew liczba osób aktywnych zawodowo w latach 2014-2020 dodatkowo zmniejszyła się o 121 osób na każdy 1000 ludności.

Tabela 20. Liczba pracujących na 1000 ludności w latach 2014-2020

Nazwa gminy	Pracujący na 1000 ludności w latach 2014-2020							Zmiana w latach 2014-2020
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Baranów	76	69	89	74	78	93	101	25
Grodzisk Maz. – obszar wiejski	159	214	174	213	229	179	161	2
Jaktorów	93	95	114	119	118	116	124	31
Mszczonów	407	397	401	404	396	387	414	7
Nowa Sucha	75	81	88	100	97	102	107	32
Radziejowice	214	233	189	166	173	156	174	-40
Rybno	49	60	62	66	70	73	76	27
Sochaczew	259	244	267	271	138	142	138	-121
Teresin	318	317	321	291	322	288	275	-43
Żabia Wola	213	216	199	238	229	214	188	-25
ŚREDNIA	186	193	190	194	185	175	176	-10
woj. mazowieckie	279	283	295	305	309	316	308	29
POLSKA	230	232	240	247	251	255	254	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Kolejnym aspektem w zakresie rynku pracy, dla którego należy dokonać analizy jest stopa bezrobocia wśród mieszkańców. W porównaniu z danymi z 2013 liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się o ponad połowę, ale w większości gmin zauważalny jest problem większego udziału kobiet w liczbie osób bezrobotnych w odniesieniu do ogółu ludności w wieku produkcyjnym. Kobiety najczęściej opiekują się najmłodszymi dziećmi, co powoduje trudności z powrotem na rynek pracy. Problem ten pogłębia cały czas niewystarczająca liczba miejsc w żłobkach. Spadek bezrobocia związany jest nie tylko z trendami krajowymi, ale również coraz większą ilością dużych firm (np. logistycznych) zlokalizowanych w gminie Mszczonów oraz pobliskich miastach Grodzisk Maz. i Sochaczew.

Tabela 21. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych

Nazwa gminy	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)		
		razem	mężczyźni	kobiety
Baranów	72	2,2	2,4	2,0
Grodzisk Maz. - obszar wiejski	232	2,1	1,7	2,5
Jaktorów	166	2,2	1,9	2,5
Żabia Wola	151	2,5	2,1	2,8
Nowa Sucha	113	2,8	2,7	3,0
Rybno	35	1,7	1,9	1,5
Sochaczew	190	2,7	2,7	2,7
Teresin	162	2,4	1,9	3,0
Mszczonów	395	5,8	5,5	6,2
Radziejowice	205	5,6	5,6	5,7
ŚREDNIA	172	3,0	2,8	3,2
RAZEM	1 721	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 31.12.2020.

Według stanu na koniec 2020 roku na obszarze LGD 1721 osób ma status zarejestrowanych bezrobotnych. Stanowią one największy odsetek osób w wieku produkcyjnym w gminie Mszczonów (5,8%) i Radziejowice (5,6%). Najmniejsza skala problemu występuje w gminie Rybno (1,7%).

Tabela 22. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2015-2020

Nazwa gminy	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2015-2020 (w %)						Zmiana w latach 2015-2020
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Baranów	3,1	2,8	2,3	1,8	1,8	2,2	-0,9
Grodzisk Mazowiecki - obszar wiejski	3,3	2,6	2,1	1,9	1,6	2,5	-0,8
Jaktorów	4,0	2,8	2,2	1,9	1,4	2,2	-1,8
Żabia Wola	3,4	3,0	2,2	2,3	1,5	2,5	-0,9
Nowa Sucha	4,0	4,8	3,6	2,8	2,9	2,8	-1,2
Rybno	4,0	3,7	2,7	2,0	2,3	1,7	-2,3
Sochaczew	5,2	5,1	4,4	3,9	3,2	2,7	-2,5
Teresin	4,3	4,0	3,4	3,1	2,1	2,4	-1,9
Mszczonów	6,1	6,0	5,1	5,0	4,5	5,8	-0,3
Radziejowice	7,3	6,6	5,5	5,2	5,0	5,6	-1,7
ŚREDNIA	4,47	4,1	3,4	3,0	2,6	3,0	-1,4
woj. mazowieckie	6,6	5,8	4,8	4,2	3,9	4,5	-2,1
Polska	6,5	5,6	4,6	4,2	3,8	4,6	-1,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Na przestrzeni lat 2015-2020 bezrobocie na analizowanym obszarze zmalało o 1,9%, dotyczy to każdej z gmin objętych LSR. Największe spadki notowane są w gminach: Sochaczew (-2,5%) i Rybno (-2,3%), najniższą dynamiką tej zmiany charakteryzuje się gmina Mszczonów (-0,3%). Dynamika dla analizowanego obszaru LGD jest mniejsza niż średnia dla województwa mazowieckiego i kraju. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w roku 2020 w analizowanych gminach (3,0%) jest dużo niższa niż średnia dla województwa mazowieckiego (4,5%) i Polski (4,6%).

W odpowiedzi na zdiagnozowane problemy w obszarze gospodarki i rynku pracy w ramach LSR zaplanowano przedsięwzięcia wspierające rozwój przedsiębiorczości na obszarze LGD, w tym skierowane do osób podejmujących działalność gospodarczą i osób planujących rozwój swoich firm (Przedsięwzięcie P.2.6). W konsekwencji powstaną nowe miejsca pracy i zwiększy się dostępność do nowych usług i produktów. Ponadto prowadzone będą działania zachęcające do wdrażania innowacji kreatywnych i imitujących.

Działalność sektora społecznego

Na obszarze ww. gmin funkcjonuje: ok. 191 organizacji zarejestrowanych w KRS, tj. stowarzyszeń, fundacji, stowarzyszeń kultury fizycznej. Ponadto działa ok. 37 stowarzyszeń zwykłych oraz ok. 60 UKS i klubów sportowych (źródło: KRS, strony internetowe powiatów: żyrardowskiego, grodzkiego i sochaczewskiego, stan na styczeń 2023). Ponadto na terenie LGD „Ziemia Chełmońskiego” (dane z Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich, grudzień 2022, krkgw.arimr.gov.pl) przybywa kół gospodyń wiejskich – w 2021 roku działało 27 kół, a aktualnie funkcjonują 34 KGW.

Na podstawie analizy średniej dla obszaru LGD w zakresie wskaźnika dotyczącego fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców w latach 2014-2021, poza rokiem 2020 w których ogłoszono pandemię, można zauważyć sukcesywny wzrost liczby organizacji pozarządowych. Jednocześnie wartości te są cały czas niższe od danych dla województwa mazowieckiego i Polski, dlatego niezbędna jest realizacja działań ukierunkowanych na zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców.

Tabela 23. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w latach 2014-2021

Nazwa	fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców								
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Baranów	1,57	1,73	1,72	1,71	2,08	2,06	2,17	2,17	
Grodzisk Maz.- obszar wiejski	2,06	2,48	2,69	2,86	3,04	2,98	2,65	2,67	
Jaktorów	2,25	2,56	2,67	2,64	2,44	2,65	2,40	2,51	
Żabia Wola	1,61	1,82	1,90	2,69	3,21	3,56	3,02	3,13	
Nowa Sucha	1,39	1,53	1,52	1,67	1,81	1,94	2,37	2,65	

Rybno	2,58	2,90	3,16	3,45	3,74	3,74	3,79	3,82
Sochaczew	1,93	2,10	2,26	2,42	2,38	2,28	2,24	2,39
Teresin	2,28	2,53	2,54	2,62	2,70	2,86	3,02	3,36
Mszczonów	2,42	2,51	2,59	2,50	2,51	2,52	2,52	2,55
Radziejowice	2,37	2,70	2,85	2,63	2,76	2,90	2,89	3,19
ŚREDNIA	2,05	2,29	2,39	2,52	2,67	2,75	2,71	2,84
woj. mazowieckie	4,07	4,33	4,57	4,78	4,42	4,62	4,71	4,89
Polska	3,31	3,51	3,68	3,85	3,68	3,83	3,95	4,09

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Na podstawie konsultacji, ale także doświadczenia LGD w realizacji projektów ukierunkowanych na wsparcie trzeciego sektora, sformułowano wnioski w zakresie problemów i potrzeb organizacji pozarządowych i grup społecznych, w tym m.in.:

- organizacje, zwłaszcza nowo utworzone, mają trudności w pozyskiwaniu środków na działania i rzadko korzystają z różnorodnych form finansowania działalności (np. odpłatna działalność, zbiórki publiczne);
- konieczne jest poszukiwanie historii i tradycji, do których można nawiązać w wytwarzanych przez KGW produktach oraz budować markę lokalną;
- na terenie LGD mieszka coraz więcej młodych rodzin sprowadzających się z miast, którzy nie mają poczucia tożsamości lokalnej, trudno im się zintegrować z rodowitymi mieszkańcami wsi, a organizacje pozarządowe tworzą przestrzeń do integracji i zaktywizowania takich osób do działania w środowisku lokalnym;
- organizacje działające w poszczególnych gminach często nie znają się i nie współpracują ze sobą, nie wspominając już o relacjach pozagminnych;
- przedstawicielom organizacji często brakuje umiejętności angażowania mieszkańców w działania, realizacji partnerskich inicjatyw z innymi organizacjami; organizacje sygnalizują problem małej liczby osób działających społecznie;
- zgłaszane potrzeby dotyczą też zdobycia umiejętności dotarcia do odbiorców poprzez obsługę stron www, tworzenie i zarządzanie *social mediami*, skuteczną i angażującą komunikację.

KGW, OSP, kluby seniora i inne podmioty grupy interesu sektora społecznego mają duży potencjał społeczny, poprzez swoją działalność integrują i łączą pokolenia, w działania angażują się młodzi i starsi mieszkańcy obszarów wiejskich. Ponadto funkcjonując w środowiskach lokalnych doskonale znają problemy na danym obszarze. Ponadto warto wykorzystać te zasoby do rozwoju aktywności społecznej na wsiach. W odpowiedzi na zidentyfikowany potencjał oraz potrzeby w LSR zaplanowano przedsięwzięcia, w ramach których mieszkańcy i ww. podmioty będą mogły ubiegać się o dofinansowanie inicjatyw realizowanych w społecznościach lokalnych, w tym w szczególności P.2.1 Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji, P.2.2 Wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru objętego LSR oraz P.2.3 Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR. W ramach ww. przedsięwzięć realizowane będą też operacje własne. Planuje się również wsparcie projektu partnerskiego ukierunkowanego na włączenie społeczne osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Ponadto przedstawiciele grupy interesu sektora społecznego będą mieli istotny wpływ na kształt opracowywanych koncepcji inteligentnych wsi.

Edukacja i wychowanie

Na terenie LGD występuje rozbudowana sieć placówek oświatowych obejmująca w 2021 roku 42 szkoły podstawowe i 8 szkół ponadpodstawowych. Szkoły podstawowe działają na terenie wszystkich gmin członkowskich, ale szkolnictwo ponadpodstawowe jest już rozłożone nierównomiernie - bezpośredni dostęp do tych placówek mają mieszkańcy 4 gmin, tj. gminy Grodzisk Mazowiecki, Teresin, Mszczonów i Rybno.

Zasada równości szans i niedyskryminacji oraz zasada równości szans kobiet i mężczyzn

LGD od początku funkcjonowania w każdym obszarze działalności uwzględnia zasadę równości szans i niedyskryminacji oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn, w tym m.in.: brak ograniczeń w dostępie do informacji, możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy i udziale w innych działaniach realizowanych przez LGD ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną; premiowanie w ogłaszanych naborach osób w niekorzystnej sytuacji, np. kobiet; działanie zgodnie ze standardami dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami szerzej opisane w Rozdziale I.

Infrastruktura kulturalna

Na obszarze LGD nie ma jednego wybijającego się centrum życia kulturalnego. Wg danych GUS na koniec 2020 roku na terenie analizowanych gmin działa jedynie 5 ośrodków kultury, klubów, świetlic i kół; są one zlokalizowane w Mszczonowie, Grodzisku Maz., Nowej Suchej, Radziejowicach, Teresinie i Żabiej Woli. Imprezy i wydarzenia kulturalne na tym terenie również są inicjatywą tylko tych gmin. Na obszarze działa 18 bibliotek oraz ich filii. Dostęp do infrastruktury kulturalnej jest nierównomierny, o czym świadczy niewielka ilość domów kultury. Opisuując infrastrukturę kultury należy też wymienić lokalne izby pamięci, muzea i inne miejsca promujące dziedzictwo kulturowe (np. działające w ramach jednostek organizacyjnych gmin, organizacji pozarządowych), a także świetlice wiejskie działające np. na terenie gminy Grodzisk Maz. i Baranów, które w niektórych gminach powstają z potrzeby jaką widzi samorząd dla mieszkańców. Podczas konsultacji społecznych wielokrotnie wskazywano na potrzebę rozbudowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej na obszarze LGD, co umożliwi stworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu mieszkańców, w tym dla osób młodych, seniorów i innych w niekorzystnej sytuacji. W ramach LSR planuje się wsparcie samorządów gminnych i innych jednostek sektora finansów publicznych w zakresie rozwoju nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury publicznej poprawiającej jakość i dostępność do niekomercyjnej oferty spędzania czasu wolnego i innych usług publicznych (Przedsięwzięcie P.1.1).

Dziedzictwo kulturowe i produkty lokalne

Obszar LGD charakteryzują bogate zasoby historyczne, kulturowe i przyrodnicze, które opisano w Rozdziale II LSR. Ponadto LGD od wielu lat organizuje „Dzień Szarlotki” i inne wydarzenia aktywizujące społeczność lokalną (np. projekty współpracy, warsztaty kulinarne) i na tej podstawie posiada rozeznanie, jakie osoby i podmioty przygotowują produkty lokalne (są to m.in. miody i wyroby pszczele, sery, dania rybne, pierogi, dania mięsne, przetwory owocowo-warzywne, wypieki, wina i inne). Produkty lokalne przygotowują przede wszystkim osoby fizyczne, w tym także rolnicy i kilku przedsiębiorców, ale także koła gospodyń wiejskich i inne organizacje.

Wnioski z konsultacji społecznych wskazują na potrzebę upowszechniania posiadanego dziedzictwa wśród mieszkańców, w tym osób nowo osiedlających się, osób młodych. Ze względu na dużą wiedzę i doświadczenie osób starszych, istotne znaczenie będą tu miały działania międzypokoleniowe. W ramach LSR uwzględniono przedsięwzięcie, w ramach którego realizowane będą inicjatywy w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (P.2.2). Ponadto odnosząc się do potencjału gmin w zakresie produktów lokalnych oferowanych m.in. przez rolników, planuje się wsparcie dla tworzenia i rozwoju gospodarstwa agroturystycznego i zagrody edukacyjnej, w ramach których ww. zasoby będą mogły być promowane wśród turystów (Przedsięwzięcie P.2.6).

Pomoc społeczna

We wszystkich gminach członkowskich w latach 2016-2021 nastąpił spadek udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców. Największą poprawę w analizowanym okresie odnotowała gmina Rybno (-5,3%) i gmina Teresin (-4,7).

Tabela 24. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2016-2021

Nazwa	Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej (%)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Baranów	4,8	3,9	3,5	4,2	3,3	2,6
Grodzisk Maz. – gmina miejsko-wiejska*	4,5	4,4	4,1	3,8	3,4	3,2
Jaktorów	6,2	5,6	5,7	5,7	4,5	4,3
Żabia Wola	5,0	4,6	4,6	3,7	2,6	2,3
Nowa Sucha	5,3	5,3	4,6	4,2	3,6	2,9
Rybno	9,6	7,2	7,2	7,0	5,6	4,3
Sochaczew	4,9	4,5	3,8	3,8	3,2	2,8
Teresin	6,5	5,4	4,6	3,5	3,2	1,8
Mszczonów	6,5	6,0	5,8	5,6	4,3	3,8
Radziejowice	5,9	4,9	4,7	4,2	3,2	2,9
ŚREDNIA	5,9	5,2	4,9	4,6	3,7	3,1
MAZOWIECKIE	5,5	4,8	4,4	3,9	3,4	3,0
POLSKA	6,5	5,7	5,1	4,6	4,2	3,7

*w opracowaniu GUS dostępne są dane dla całej gminy Grodzisk Mazowiecki (obszar miejsko-wiejski)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Na podstawie danych GUS dotyczących przyczyn przyznania decyzji o pomocy w powiecie grodziskim, sochaczewskim i żyrardowskim w 2021 roku najczęściej występowały: długotrwała lub ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność i bezrobocie.

Na obszarze LGD nie funkcjonują Centra Integracji społecznej oraz Kluby Integracji Społecznej – placówki świadczące usługi służące reintegracji społecznej i zawodowej osobom długotrwale bezrobotnym, bezdomnym, osobom niepełnosprawnym, uzależnionym od alkoholu i narkotyków, chorym psychicznie, zwalnianym z zakładów karnych oraz uchodźcom. Nie działają też Zakłady Aktywizacji Zawodowej zapewniające zatrudnienie osobom niepełnosprawnym ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz osobom z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. W każdym z powiatów, obejmujących gminy objęte LSR, znajdują się warsztaty terapii zajęciowej, mające na celu stwarzanie osobom z niepełnosprawnością możliwości uczestniczenia w rehabilitacji społecznej i zawodowej poprzez terapię zajęciową. Placówki WTZ zlokalizowane są w Sochaczewie, Żyrardowie i Grodzisku Maz., a ich działalność skierowana jest do mieszkańców poszczególnych powiatów. Ponadto na obszarze LGD brakuje mieszkalnictwa wspomaganego, a tylko w jednej gminie dostępne jest mieszkanie treningowe, tj. na obszarze miasta Grodzisk Maz. prowadzone przez Powiat Grodziski. W LGD jednym z głównych założeń jest aktywizacja osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, które potrzebują wsparcia w odzyskiwaniu lub wzmacnianiu swoich umiejętności i zdolności do pełnego uczestnictwa w społeczeństwie. Konieczna jest eliminacja barier, które utrudniają im pełne uczestnictwo w społeczeństwie. Integracja społeczna, zdobywanie i aktualizacja kwalifikacji zawodowych oraz inicjatywy związane z rozwijaniem postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców obszaru są kluczowymi działaniami mającymi na celu osiągnięcie tego celu. Istotne jest także wsparcie tworzenia nowych i rozszerzania działalności istniejących placówek służących reintegracji społecznej i zawodowej osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami i innych zagrożonych wykluczeniem społecznym. W obszarze pomocy społecznej w gminach LGD występuje też potrzeba działań zmierzających do rozwoju deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej, związanych ze wsparciem rodziny oraz systemu pieczy zastępczej, które będą służyć zapobieganiu wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży, począwszy od działań o charakterze profilaktycznym do działań aktywizujących dla usamodzielniającej się młodzieży. Ważne jest aby strategia uwzględniała również wsparcie infrastruktury społecznej i dostępności do usług w celu poprawy jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, co znajduje odzwierciedlenie w planowanych przedsięwzięciach, w tym w szczególności P.1.1, P.2.1, P.2.5.

Turystyka

Trendy krajowe pokazują, że wzrasta zainteresowanie aktywnymi formami spędzania wolnego czasu. Następuje stopniowe odchodzenie od turystyki masowej na rzecz turystyki indywidualnej, najczęściej weekendowej o specyficznych potrzebach, uprawianie hobby, przeżywanie przygód i mocnych wrażeń przy jednoczesnym poczuciu bezpieczeństwa i dobrego samopoczucia w podróży. Sport, rekreacja, atrakcje kulturalne, archeologiczne, stanowią motywacje w uprawianiu turystyki. Na terenie LGD znajdują się szlaki piesze i rowerowe, jednak w konsultacjach społecznych często wskazywano na niewystarczającą ich ilość, jak również innych elementów infrastruktury turystycznej, np. tablic edukacyjnych, miejsc odpoczynku. Rozwój obszaru w tym zakresie jest ważny także w aspekcie bogatych zasobów przyrodniczych opisanych w Rozdziale II stanowiących potencjał do wzmocnienia atrakcyjności gmin zarówno dla mieszkańców, jak i w kierunku zwiększenia liczby turystów.

Tabela 25. Dynamika liczby miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach noclegowych w latach 2016-2021

Nazwa	Dynamika liczby miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach noclegowych (rok poprzedni = 100)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Baranów	-	-	-	-	-	-
Grodzisk Mazowiecki - obszar wiejski	314,3	99,1	103,2	101,3	101,8	112,9
Jaktorów	0,0	0,0	0,0	0,0	295,5	109,2
Żabia Wola	91,7	93,4	46,4	100,0	100,0	74,2
Nowa Sucha	-	-	-	-	-	-

Rybno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sochaczew	-	-	-	-	-	-
Teresin	245,6	99,2	102,8	90,7	108,5	107,9
Mszczonów	107,0	93,5	112,6	94,6	110,9	104,3
Radziejowice	108,5	100,5	99,0	105,3	100,3	97,8
woj. mazowieckie	110,5	105,1	112,0	102,8	93,7	109,5
Polska	106,5	102,0	105,4	103,1	95,1	101,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Analiza dynamiki liczby miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach noclegowych na obszarze LGD wskazuje na zmienność w odniesieniu do poszczególnych gmin, ale także na poziomie woj. mazowieckiego i kraju. W 2021 roku wzrostem wskaźnika względem roku poprzedniego charakteryzuje się tylko gmina Grodzisk Mazowiecki. Pozostałe odnotowały spadek liczby miejsc noclegowych albo brak zmian.

Ze względu na brak danych dotyczących wskaźnika Schneidera dla poszczególnych gmin, analizy intensywności ruchu turystycznego dokonano na podstawie dostępnych danych powiatowych. Na ich podstawie stwierdza się, że dynamika liczby turystów korzystających z noclegów na 1000 ludności jest zróżnicowana w powiatach i poszczególnych latach. W h 2021 roku najniższy wskaźnik występuje w powiecie sochaczewskim, a najwyższy w powiecie żyrardowskim.

Tabela 26. Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności w latach 2016-2021

Nazwa	turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Powiat grodziski	679,70	700,15	561,64	555,32	227,16	339,65
Powiat sochaczewski	327,57	346,30	361,60	357,46	156,59	213,45
Powiat żyrardowski	666,35	759,41	773,75	834,44	478,18	664,21
Woj. mazowieckie	884,45	947,77	989,83	1 023,05	383,38	549,12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Diagnoza przeprowadzona wśród mieszkańców wykazała, że dużej atrakcyjności turystycznej nie odpowiada baza okolicy turystyczna. Niewystarczające zasoby infrastrukturalne powodują, że potencjał obszaru nie jest w pełni wykorzystany. Zapotrzebowanie na rozwój takiej infrastruktury wskazano w przeprowadzonym badaniu ankietowym. Na pytanie jaki jest Pani/ Pana zdaniem problem w gminie, odpowiedzi, że słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna (np. szlaki piesze, rowerowe i inne, ścieżki edukacyjne, miejsca odpoczynku, atrakcje i produkty turystyczne, baza noclegowa, gastronomiczna) wskazało 36,5%, mieszkańców. Dzięki tworzeniu nowych oraz rozwojowi już istniejących obiektów ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej, kulturalnej czy sportowej można sprawić, że obszar LGD stanie się atrakcyjniejszy zarówno dla mieszkańców jak i turystów. Należy dążyć do zaspokojenia potrzeb rekreacyjnych i kulturalnych mieszkańców i turystów, ich chęci do prowadzenia aktywnego stylu życia oraz tworzenia miejsc pracy związanych z realizacją usług turystycznych. Będzie to możliwe dzięki realizacji operacji w ramach dedykowanych temu obszarowi przedsięwzięć.

Rolnictwo

Analiza wyników Narodowego Spisu Rolnego 2020 wskazuje, że na obszarze LGD dominują małe gospodarstwa rolne - średnia powierzchnia użytków rolnych wynosi 8,43 ha i jest mniejsza od średniej dla woj. mazowieckiego. Najbardziej rolnicza jest gmina Teresin (10,47 ha), a najmniej gmina Jaktorów (5,15 ha). Z kolei średni udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych wynosi średnio 64%, przy czym najczęściej odnotowano w gminie Teresin, a najmniej w gminie Jaktorów, co potwierdza charakterystykę tych gmin.

Tabela 27. Dane dotyczące użytków rolnych

Nazwa gminy	Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w 2020 r. (ha)	Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w 2020 r. (%)
Baranów	9,09	81,8
Grodzisk Maz.	8,91	74,4
Jaktorów	5,15	36,4
Żabia Wola	5,73	44,1

Nowa Sucha	7,50	81,5
Rybno	9,05	70,5
Sochaczew	6,60	76,9
Teresin	10,47	91,9
Mszczonów	6,84	41,1
Radziejowice	5,49	41,4
ŚREDNIA	8,43	64,0
woj. maz.	9,50	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, Narodowy Spis Rolny 2020.

Działalność rolnicza stanowiła w woj. mazowieckim główne źródło utrzymania, czyli źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem, zaledwie dla jednej trzeciej gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z rolnictwa zmalał na przestrzeni lat 2010-2020 z 38,3% do 33,3%. W przypadku pozostałych gospodarstw domowych użytkujących gospodarstwa rolne, głównymi źródłami dochodów były: praca najemna (33,1%), emerytury i renty (13,2%), działalność pozarolnicza (7,9%) oraz inne niezarobkowe źródła utrzymania (1,9%). W 2010 r. było to odpowiednio: 29,1%, 11,3%, 9,9% oraz 2,4%. (Źródło: dane GUS). Ww. dane potwierdzają potrzebę wsparcia rolników w zakresie rozwijania działalności pozarolniczej.

Tabela 28. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w woj. mazowieckim według głównego źródła dochodów (w %)

Źródło dochodów	2010	2020
Działalność rolnicza	38,3	33,3
Praca najemna	29,1	33,1
Emerytury i renty	11,3	13,2
Działalność pozarolnicza	9,9	7,9
Inne niezarobkowe źródła utrzymania	2,4	1,9

Źródło: dane GUS, Narodowy Spis Rolny 2020.

Na podstawie danych uzyskanych z urzędów gmin na obszarze objętym LSR zidentyfikowano 39 gospodarstw agroturystycznych (stan na 31.05.2023), w tym w poszczególnych gminach: Radziejowice (28), Mszczonów (9), Grodzisk Maz. (7), Żabia Wola (7), Jaktorów (6), Nowa Sucha (5), Sochaczew (3), Baranów (2), Rybno i Teresin (0). W analizowanych gminach nie funkcjonują zagrody edukacyjne. W ramach konsultacji społecznych zgłaszano zainteresowanie utworzeniem takiej formy działalności pozarolniczej, dlatego uwzględniono ją w LSR. Na obszarze LGD jest to innowacyjne działanie.

Na obszarze objętym LSR występują tereny, na których funkcjonowało zlikwidowane Przedsiębiorstwo Gospodarki Rolnej (PPGR) oraz występowało mienie lub nieruchomości PPGR. Zgodnie z informacjami otrzymanymi z gmin są to: gmina Żabia Wola – obręb Siestrzeń, gmina Grodzisk Mazowiecki – obręby Chlebnia, Izdebnko Kościelne, Kraśniczka Wola, Książenice PGR, Opypy, Radonie, Urszulin PGR, Zabłotnia, gmina Nowa Sucha – obręby Nowy Białynin, Orłów, Rokotów, Stary Białynin, gmina Teresin – obręby SHRO Pawłowice, SHRO Skotniki, SHRO Strugi, SHRO Szymanów.

W ramach LSR zaplanowano wsparcie rolników z małych gospodarstw w zakresie tworzenia i rozwoju gospodarstwa agroturystycznego i zagrody edukacyjnej, które pozwolą im na rozwinięcie pozarolniczej działalności i zdobycie dodatkowych źródeł dochodu (Przedsięwzięcie P.2.6). Wartością dodaną tych inwestycji będzie wzmocnienie potencjału turystycznego Ziemi Chełmońskiego.

Zasada zrównoważenia środowiskowego

W ramach działalności LGD stara się podejmować działania zgodnie z zasadą zrównoważenia środowiskowego, ukierunkowane na: racjonalne gospodarowanie zasobami, ograniczenie presji na środowisko, uwzględnianie efektów środowiskowych w zarządzaniu, podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, w tym m.in. poprzez stosowanie komunikacji on-line, prowadzenie spotkań w formie zdalnej, ograniczenie ilości zużywanego papieru, stosowanie produktów wykonanych z ekologicznych materiałów (np. gadżetów - toreb płóciennych zamiast jednorazowych), korzystanie tylko z niezbędnego źródła oświetlenia. Działania te będą kontynuowane podczas wdrażania LSR na lata 2023-2027.

Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu wdrażania LSR

W oparciu o diagnozę obszaru LGD przeprowadzoną w rozdziale II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR, rozdziale IV Analiza potrzeb i potencjału LSR opisany w rozdziale III Partycypacyjny charakter LSR, zidentyfikowano kluczowe grupy docelowe, które są szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji:

1. **Grupa interesu sektora gospodarczego** – przedsiębiorcy i mieszkańcy planujący uruchomienie działalności gospodarczej – jako podstawowa grupa wpływająca na sytuację na rynku pracy, liczbę dostępnych miejsc pracy, inwestycje i działania podejmowane na obszarze.
2. **Grupa interesu sektora publicznego** – instytucje publiczne, głównie gminy i ich jednostki organizacyjne – ich zadaniem jest prowadzenie działań na rzecz lokalnej społeczności w podstawowych sferach życia, w tym prowadzenie inwestycji związanych z infrastrukturą publiczną. Posiadają zasoby finansowe i administracyjne oraz narzędzia prawne niezbędne do realizacji poważnych, kompleksowych inicjatyw, przez co stają się ważnym partnerem i odbiorcą działań LGD. Jednocześnie samorządy terytorialne takie jak gminy, nie posiadają wystarczających środków finansowych, aby w pełni odpowiedzieć na zapotrzebowanie społeczności lokalnej. Sytuacja ta związana jest ze stałym wzrostem liczby zadań własnych i zleconych samorządu terytorialnego.
3. **Grupa interesu sektora społecznego** – organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy i grupy nieformalne – najaktywniejsi mieszkańcy, w tym osoby zrzeszone w organizacjach, posiadają najlepszy wgląd w bieżące potrzeby i nastroje wewnątrz lokalnej społeczności. Działają często jako uzupełnienie działań instytucji publicznych, wspierając procesy i wskazując kierunki rozwoju. Ponadto w grupie tej znajdują się mieszkańcy niezrzeszeni w ww. podmiotach, których dotyczą liczne problemy: społeczne, infrastrukturalne oraz gospodarcze, zgodnie z przeprowadzoną diagnozą obszaru LSR.

Ponadto, do grup kluczowych zakwalifikowano **osoby młode do 25 roku życia, osoby starsze powyżej 60 roku życia i osoby w niekorzystnej sytuacji:**

1. **Osoby młode (do 25 roku życia)** – w grupie znajdują się dzieci i młodzież w wieku szkolnym, ale także osoby posiadające wykształcenie formalne, jednak często bez doświadczenia i kompetencji wymaganych przez pracodawców. Grupa ta jest szczególnie narażona na konieczność poszukiwania pracy poza miejscem zamieszkania, w większych miastach lub za granicą, ale także charakteryzuje ją dynamika zmian i konieczność ciągłej aktualizacji i poszerzania wiedzy i umiejętności. Pomimo stosunkowo dobrej sytuacji na obszarze w czasie tworzenia LSR, aktualne zmiany w strukturze demograficznej powodują, że młodzież jest jednym z ważnych zasobów obszaru. W grupie tej należy także wyróżnić dzieci i młodzież zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Na obszarze LGD działa kilka ośrodków kultury, biblioteki, ośrodki i kluby sportowe, organizacje pozarządowe oraz inne podmioty, których odbiorcami jest młodzież, jednak oferta ta jest zdecydowanie niewystarczająca. Potrzeba wsparcia tej grupy, w szczególności młodzieży 14+, w zakresie zagospodarowania czasu wolnego oraz poszerzenia oferty zajęć w ramach edukacji nieformalnej, kulturalnych i sportowych była najczęściej wskazywaną w ramach konsultacji społecznych. Jest to szczególnie istotne, z punktu aktualnych zagrożeń wynikających z uzależnień od używek, komputera i Internetu, ale także coraz częściej występujących problemów natury psychicznej. Warto też zauważyć konieczność wzmocnienia zaangażowania oraz aktywności ludzi młodych w rozwój obszaru LSR (np. związany z kulturą, dziedzictwem lokalnym), które powinno być kształtowane od najmłodszych lat.
2. **Osoby starsze (po 60 roku życia)** – ze względu na proces starzenia się społeczeństwa, jest to liczna grupa osób wymagająca aktywizacji i integracji oraz oferty z zakresu opieki zdrowotnej. W grupie tej odnajdziemy osoby posiadające doświadczenie i kompetencje i często dużo wolnego czasu, angażujące się w działania organizacji senioralnych. Jednak z drugiej strony na obszarach wiejskich mieszka też bardzo dużo osób odizolowanych od społeczności, dla których konieczne jest wdrożenie działań animujących. Generalnie osoby starsze na obszarze LGD wymagają szczególnej oferty spędzania czasu wolnego oraz działań edukacyjnych. Na terenie LGD działalność klubów seniora, grup nieformalnych czy innych form wsparcia np. w ramach ośrodków kultury jest zróżnicowana pod względem ilości i skali działania. Są gminy, w których oferta dla seniorów jest szeroka, ale w zdecydowanej większości nie jest wystarczająca. Dodatkowym problemem jest często dostępność komunikacyjna, dlatego tak ważna jest realizacja inicjatyw skierowanych do osób starszych w ich otoczeniu, np. przez organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich.
3. **Kobiety** – na obszarze LGD mieszka więcej kobiet niż mężczyzn. Jest to grupa mająca trudności w wejściu na rynek pracy lub powrocie ze względu na obowiązki związane z opieką nad dziećmi. Przeprowadzone analizy

pokazały, że kobiety stanowią większą grupę osób bezrobotnych, zaś oferta opieki nad dziećmi do lat 3 jest niewystarczająca.

4. **Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie** – grupa w szczególnej sytuacji w kontekście dostępu do rynku pracy ze względu na dodatkowe wymogi, jakie powinien spełniać pracodawca, dostępu do nowych terapii i opieki zdrowotnej, ale także w odniesieniu do uczestnictwa w życiu społecznym i edukacji nieformalnej. Utrudnieniem są też często braki w infrastrukturze, przez co osoby należące do tej grupy są szczególnie narażone na wykluczenie społeczne. Ponadto w grupie tej znajdują się także osoby bierne zawodowo z powodu opieki nad osobami potrzebującymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.
5. **Rolnicy z małych gospodarstw** - grupa odnosi się w szczególności do rolników prowadzących niewielkie gospodarstwa rolne, które nie przynoszą dużych zysków. Rolnicy z małych gospodarstw dzięki działaniu polegającym na podejmowaniu pozarolniczej działalności gospodarczej, będą mogli zwiększyć swoje dochody, wpływając jednocześnie na rozwój gospodarczy obszaru LGD.

Do poszczególnych grup skierowane zostaną środki finansowe na realizację LSR, a także uwzględniono adekwatne i skuteczne metody komunikacji opisane w Planie komunikacji.

Na etapie wdrażania LSR na lata 2023-2027 planuje się działania animujące skierowane do osób młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji ukierunkowane na zwiększenie ich aktywności w życiu społecznym oraz integrację, w tym w szczególności:

- organizację warsztatów, spotkań tematycznych, konkursów lub zastosowanie innych form edukacji nieformalnej dedykowanych osobom młodym, seniorom i osobom w niekorzystnej sytuacji w zakresie: edukacji obywatelskiej, dobrych praktyk, podnoszących umiejętności miękkie lub innych wynikających z aktualnych potrzeb (min. 2 działania w roku);
- zachęcanie osób młodych, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji do włączania się w działania realizowane przez LGD w formie wolontariatu (np. podczas organizacji corocznego wydarzenia „Dzień Szarlotki”);
- udział w wydarzeniach organizowanych przez samorządy lokalne, szkoły, kluby seniora i organizacjami pozarządowymi podczas realizacji działań skierowanych do ww. osób;
- informowanie oraz zapewnienie wsparcia merytorycznego i organizacyjnego grupom nieformalnym z obszaru LGD, w skład których wchodzi osoby młode, seniorzy lub osoby w niekorzystnej sytuacji oraz grupom, które chciałyby pozyskać środki na działania realizowane na rzecz tych osób (np. w ramach programu „Mazowsze Lokalnie”, „Działaj Lokalnie”).

Ponadto w celu wzmocnienia efektywności planowanych przedsięwzięć **planuje się realizację działań zachęcających potencjalnych beneficjentów do nawiązywania partnerstwa w ramach planowanych inicjatyw, w szczególności poprzez:**

- organizację warsztatów z zasad przygotowania i realizacji projektów obejmujących również kwestie zastosowania kryterium projektów realizowanych w partnerstwie i projektów partnerskich;
- prowadzenie doradztwa dotyczącego zasad przygotowania i realizacji projektów obejmujących także kwestie zastosowania kryterium innowacyjności;
- utworzenie na stronie internetowej LGD dodatkowego katalogu dobrych praktyk ze wskazaniem projektów realizowanych w partnerstwie i projektów partnerskich;
- prowadzenie bazy potencjalnych Beneficjentów ułatwiających kojarzenie partnerów;
- pomoc beneficjentom LGD w realizacji projektów partnerskich i realizowanych w partnerstwie.

Planowane cele LSR wpisują się w wybrane działania wskazane w Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 (SZOP.FEMA), w ramach których LGD „Ziemia Chełmońskiego” i inne podmioty z obszaru LGD będą mogli ubiegać się o dofinansowanie projektów. W ww. dokumencie uwzględniono działania obejmujące nabory dedykowane LGD bądź dodatkowo premijujące projekty zgodne z LSR. Poniżej przedstawiono działania SZOP.FEMA w powiązaniu z celami i przedsięwzięciami określonymi w LSR.

Lp.	Nr i nazwa działania – SZOP.FEMA, Cel szczegółowy (CS)	Cel i przedsięwzięcie - LSR	Typy projektów
1	Działanie FEMA.07.05	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy	Wsparcie dla osób o niskich umiejętnościach lub

	Edukacja osób dorosłych poza PSF CS4g	Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	kompetencjach (w tym cyfrowych) realizowane poza systemem BUR i PSF, umożliwiające wdrażanie Upskilling pathways
2	Działanie FEMA.07.05 Edukacja osób dorosłych poza PSF CS4g	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.3 Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR	Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych (na przykładzie LOWE) np. poprzez tworzenie lokalnych punktów wsparcia kształcenia osób
3	Działanie FEMA.08.01 Aktywizacja społeczna i zawodowa CS4h	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	Aktywizacja społeczna i zawodowa osób biernych zawodowo oraz zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym przy zastosowaniu usług aktywnej integracji
4	Działanie FEMA.08.01 Aktywizacja społeczna i zawodowa CS4h	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	Aktywizacja społeczna i zawodowa w ramach podmiotów integracji społecznej
4	Działanie FEMA.05.07 Kultura i turystyka CSvi	Cel 1 Obszar LGD miejscem przyjaznym do życia i odpoczynku Przedsięwzięcie 1.1. Rozwój nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury publicznej - zwiększenie dostępności do niekomercyjnej oferty spędzania czasu wolnego i innych usług publicznych	Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej
5	Działanie FEMA.05.07 Kultura i turystyka CS4vi	Cel 1 Obszar LGD miejscem przyjaznym do życia i odpoczynku Przedsięwzięcie 1.1. Rozwój nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury publicznej - zwiększenie dostępności do niekomercyjnej oferty spędzania czasu wolnego i innych usług publicznych	Turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych i kulturalnych)
6	Działanie FEMA.08.03 Potencjał partnerów społecznych i organizacji pozarz. CS4h	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR	Wzmocnienie potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych w obszarze zasad horyzontalnych UE
7	Działanie FEMA.08.05 Usługi społeczne i zdrowotne CS 4k	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	Rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej
8	Działanie FEMA.08.06 Usługi społeczne na rzecz rodzin CS 4l	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, osób młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	Rozwój usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży, w tym w ramach usług wsparcia systemu pieczy zastępczej

Podczas wdrażania LSR na lata 2023-2027 LGD planuje ubiegać się o dofinansowanie na realizację projektów skierowanych do lokalnej społeczności, także z innych źródeł niż PS WPR, przedstawionych w poniżej tabeli w powiązaniu z celami i przedsięwzięciami LSR. Stowarzyszenie posiada doświadczenie w pozyskiwaniu środków finansowych, m.in. z Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, środków z budżetu Województwa Mazowieckiego. Podjęcie starań o dywersyfikację źródeł finansowania pozwoli na wzmocnienie efektywności i synergii w osiągnięciu planowanych w LSR celów i przedsięwzięć, poszerzenie zakresu działań realizowanych przez LGD aktywizujących i integrujących środowiska lokalne, promujących dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, ale także wzmocniających potencjał społeczny i gospodarczy regionu. Planowane działania wynikają z przeprowadzonej diagnozy potrzeb i problemów obszaru LGD.

Lp.	Cel i przedsięwzięcie - LSR	Przykładowe działania	Propozycja źródła finansowania
1	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	- działania mające na celu zwiększenie udziału osób starszych w aktywnych formach spędzania czasu wolnego, rozwijanie zainteresowania i zaangażowania w środowisku lokalnym np. poprzez aktywność w organizacjach pozarządowych, KGW, klubach seniora - działania edukacyjne, w tym np. w obszarze ekologii, umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami i korzystania z nowych mediów przez seniorów - działania edukacyjne dla młodych	Program wieloletni na rzecz Osób Starszych "Aktywni+" na lata 2021-2025 Konkursy ofert na realizację zadań Województwa Mazowieckiego przez organizacje pozarządowe (np. w obszarze „Działania na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”, "Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie")
2	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.3 Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR	- działania w zakresie wzmocnienia potencjału organizacji z obszaru objętego LSR, rozwijania współpracy oraz budowania postaw aktywności obywatelskiej wśród mieszkańców, w tym np. warsztaty, szkolenia, doradztwo, działania promujące inicjatywy społeczne, działania animujące partnerstwo i współpracę sektorową - działania wspierające grupy nieformalne w pozyskiwaniu środków i realizacji inicjatyw (pomoc organizacyjna i merytoryczna na każdym etapie)	Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030 Konkursy ofert na realizację zadań Województwa Mazowieckiego przez organizacje pozarządowe (np. w obszarze „Działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 (...) „Działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych”). Program „Mazowsze Lokalnie”, Program „Działaj Lokalnie”
3	Cel 2. Aktywni mieszkańcy i zaangażowani społecznie przedsiębiorcy Przedsięwzięcie 2.2. Wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego	- publikacje promujące dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD - działania edukacyjne, np. warsztaty, gry terenowe, konkursy	Konkursy dla partnerów Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) Program Dotacyjny „Niepodległa” Program Muzeum Historii Polski w Warszawie „Patriotyzm Jutra” Program Narodowego Centrum Kultury EtnoPolska Konkursy ofert na

i przyrodniczego obszaru objętego LSR	- wydarzenia promujące zasoby kulturowe, historyczne, przyrodnicze obszaru LGD	realizację zadań Woj. Mazowieckiego (np. w obszarze „Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego”).
---------------------------------------	--	--

ROZDZIAŁ V SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Lokalna Strategia Rozwoju ma charakter zintegrowany, zgodny ze specyfiką RLKS. Cecha ta wyraża się szczególnie w dwóch aspektach. Pierwszym z nich jest spójność i komplementarność celów oraz zaplanowanych przedsięwzięć. Dzięki ich realizacji i osiągnięciu zakładanych efektów, zaspokojone zostaną potrzeby i rozwiązane problemy lokalnej społeczności. W procesie tym, rozwoju mocnych stron i poprawie słabych, wykorzystywane będą dostępne zasoby ludzkie, organizacyjne czy geograficzne. Aktywizacja, integracja i nawiązanie współpracy przez mieszkańców, władze samorządowe, organizacje a także przedsiębiorców zapewni również długofalowość efektów, które założono w procesie tworzenia Strategii.

Z kolei w kolejnym aspekcie przedsięwzięcia, zaplanowane do realizacji w ramach LSR są ściśle powiązane z wyznaczonymi celami strategicznymi i z nimi spójne. Wszystkie razem tworzą zbiór uzupełniających się elementów, które układają się w system złożony z zadań, mających posłużyć wieloaspektowemu rozwojowi terenu LGD. Proces tworzenia LSR opierał się na założeniu, by realizacja przyszłego dokumentu angażowała różne grupy społeczne, w tym wykluczone i zagrożone wykluczeniem. Kolejną ideą, która miała zostać wyrażona w zapisach LSR, jest współpraca i budowanie partnerstw wielosektorowych oraz międzybranżowych. Zorganizowane konsultacje Strategii LSR miały charakter otwarty, by umożliwić reprezentantom różnych środowisk zgłaszanie swoich potrzeb, ale także po to, by poczuli, że dokument ten jest tworzony z nimi i, przede wszystkim, dla nich. Postulaty przedstawicieli lokalnej społeczności stały się podstawą tworzenia LSR.

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU NA LATA 2023-2027	Cel 1 Poprawa warunków życia i odpoczynku na obszarze LGD	Przedsięwzięcie 1.1. Rozwój nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury publicznej poprawiającej jakość i dostępność do niekomercyjnej oferty spędzania czasu wolnego i innych usług publicznych
	Cel 2 Rozwój aktywności mieszkańców oraz wzmocnienie potencjału zaangażowanych społecznie przedsiębiorców na obszarze LGD	Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji na obszarze LGD
		Przedsięwzięcie 2.2. Wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru objętego LSR
		Przedsięwzięcie 2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR
		Przedsięwzięcie 2.4. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi
		Przedsięwzięcie 2.5. Promowanie partnerskiej współpracy
		Przedsięwzięcie 2.6. Podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR)		
Cele: 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym; 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach		
Uzasadnienie: Lokalna Strategia Rozwoju jest dokumentem, którego realizacja ma być katalizatorem zmian. Zawarty w tytule rozwój terenu Ziemi Chełmońskiego będzie miał charakter wielowymiarowy. Pierwszym z nich będzie umacnianie potencjału społeczności lokalnych (P2.1., P2.3., P2.5.), ponieważ to mieszkańcy są najcenniejszą wartością każdego obszaru. Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia pozytywnie wpłyną na zwiększenie aktywności obywatelskiej, a także na umacnianie i rozwijanie współpracy mieszkańców czy organizacji. Niezwykle ważne jest także włączanie w planowane zadania grup zagrożonych wykluczeniem społecznym np. z uwagi na ich wiek czy sytuację życiową. W ramach LSR zrealizowane będą działania m.in. edukacyjne i kulturalne, które poprawią jakość życia i odpoczynku, a także przyczynią się do aktywizacji seniorów, osób z niepełnosprawnościami, rodzin z dziećmi. Warunkiem rozwoju jest również planowane zwiększanie przedsiębiorczości poprzez działania realizowane we współpracy podmiotów, reprezentujących		

grupy interesu sektorów: gospodarczego, społecznego i publicznego (P2.5.). Obejmować ona będzie nie tylko wymianę doświadczeń, współdziałanie czy szkolenia, ale również realne wsparcie w postaci grantów na otworzenie lub poszerzenie działalności gospodarczej. LSR obejmuje także opracowanie koncepcji Smart Village (P1.1., P2.6.), która zapewni nie tylko współpracę wszystkich sektorów, ale przyczyni się do powstawania innowacji. Realizacja LSR wspierać będzie powstawania nowoczesnych gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych.

PS WPR 2023 – 2027

Cele: CS 8.P 4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej; CS 8.P 7. Poprawa dostępu do usług komercyjnych; CS 8.P 9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów; CS 8.P 10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich; CS 8.P 11. Stymulowanie rozwoju lokalnego poprzez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego; CS 8.P 12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym podejmowanie decyzji, tworzenie sieci społeczności; CS 8.P 13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, klimat, środowisko

Uzasadnienie: Lokalna Strategia Rozwoju, powstająca w ramach LEADER z założenia jest ukierunkowana na wdrażanie przedsięwzięć PS WPR 2023-2027, ponieważ ten europejski program jest jego integralną częścią. Każde z zaplanowanych w ramach LSR działań będzie miało pozytywny wpływ na osiągnięcie celów PS dla WPR na lata 2023-2027. Wśród przedsięwzięć takich znajdują się, m.in.: budowa i rozwój istniejącej, publicznej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, która poszerzy ofertę możliwości nieodpłatnego spędzania wolnego czasu i niekomercyjnych usług (P1.1.); przedsięwzięcia o różnym charakterze i formie, w tym dedykowane grupom wykluczonym czy młodym (P 2.1., P2.3.); zadania wspierające rozwój społeczeństwa informacyjnego i kompetencji cyfrowych, szczególnie wśród osób młodych oraz przedstawicieli grup wykluczonych (P2.3., P2.4.); wsparcie dla przedsiębiorców poprzez przyznawanie grantów na rozpoczęcie lub rozwój działalności gospodarczej (P2.6.). Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach LSR będą miały wpływ na osiągnięcie wskaźników rezultatu określonych w PS WPR na lata 2023-2027, a zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom na etapie oceny operacji.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze

Cele: 1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości; 1.2. Wspieranie przedsiębiorstw w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy; 6. Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich; 6.3. Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarczej oraz tworzenie pozarolniczych miejsc pracy; 15. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; 15.4. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie postaw prospołecznych; 17. Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców; 17.4. Wspieranie postaw przedsiębiorczych i samozatrudnienia; 19. Włączenie i integracja społeczna; 19.2. Wspomaganie włączenia społecznego i przeciwdziałanie ubóstwu

Uzasadnienie: Wszystkie przedsięwzięcia, zapisane w LSR, wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w wymienione cele. Szczególnie silnie korelują one z obszarami Społeczeństwo oraz Kultura i dziedzictwo. Zadania, służące rozwojowi obszaru LGD, będą służyć osiągnięciu dwóch, nadrzędnych celów LSR – poprawy warunków życia i spędzania wolnego czasu przez mieszkańców (także redukcja ubóstwa) oraz rozwoju ich aktywności, także tej w sferze przedsiębiorczości. Zaplanowane przedsięwzięcia na poziomie lokalnym, na terenie Ziemi Chełmońskiego, są powiązane z tymi, które realizowane będą na poziomie regionalnym, na terenie Mazowsza. Cele LSR i strategii województwa są ze sobą powiązane i spójne w aspektach rozwoju i umacniania potencjału przedsiębiorców oraz zwiększania aktywności gospodarczej mieszkańców, tworzenia pozarolniczych miejsc pracy i innowacyjnych gospodarstw agroturystycznych, wielowymiarowego rozwoju kapitału ludzkiego, społecznego i obywatelskiego, a także integracji mieszkańców.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego

Cele: W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego wydzielono obszary funkcjonalne, które zawierają się w obszarach wskazanych w *Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+. Innowacyjne Mazowsze*.

Uzasadnienie: Wszystkie przedsięwzięcia zapisane w Lokalnej Strategii Rozwoju są spójne z kierunkami wytyczonymi przez zarządzających województwem mazowieckim. Realizacja LSR jest silnie powiązana z wdrażaniem rozwiązań innowacyjnych w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego. Wszystkie zadania są ukierunkowane na rozwój potencjału lokalnych społeczności.

GŁÓWNE STRATEGIE LOKALNE:

STRATEGIA ROZWOJU DLA POWIATU ŻYRARDOWSKIEGO NA LATA 2015-2025

Cel strategiczny: *Rozwój społeczny i gospodarczy powiatu żyrdowskiego*

Cel strategiczny: *Podniesienie jakości życia mieszkańców powiatu żyrdowskiego*

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU GRODZISKIEGO NA LATA 2021-2027

CEL STRATEGICZNY: *Ochrona i poprawa stanu zabytków oraz rozwój kultury na terenie powiatu grodziskiego*

CEL STRATEGICZNY: *Rozwój infrastruktury i komunikacji*

CEL STRATEGICZNY: *Przeciwdziałanie bezrobociu i promowanie aktywnej polityki rynku pracy*

CEL STRATEGICZNY: *Wzmacnianie i rozwój systemu pomocy społecznej*

STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POWIATU SOCHACZEWSKIEGO NA LATA 2021-2027

Cel strategiczny: *Konkurencyjna gospodarka oparta na kapitale intelektualnym oraz aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców*

Cel strategiczny: *Aktywni i wykształceni, zintegrowani mieszkańcy powiatu sochaczewskiego*

Cel strategiczny: *Rozwinięta infrastruktura techniczna powiatu oraz wysoka dostępność i jakość usług publicznych*

Cel strategiczny: *Efektywny, partnerski i sprawny system zarządzania sektorem usług publicznych*

LGD „Ziemia Chełmońskiego” obejmuje gminy członkowskie zlokalizowane są w trzech powiatach województwa mazowieckiego, dlatego dokonano analizy spójności zakładanych celów LSR z dokumentami strategicznymi tych jednostek. Spośród celów strategicznych wskazano te, które w największym stopniu są wobec siebie komplementarne oraz określono główne obszary spójne z założeniami LSR: 1) rozwój ogólnodostępnej infrastruktury publicznej – w strategiach powiatowych, podobnie jak w LSR uwzględniono kierunki działań związane ze zwiększeniem dostępności do miejsc i atrakcji turystycznych, zwiększeniem bezpieczeństwa mieszkańców i podróżnych (np. poprzez budowę ciągów pieszo-rowerowych, chodników, ścieżek rowerowych, rozwój szlaków turystycznych, rozbudowę infrastruktury sportowej, kulturalnej, rekreacyjno-turystycznej i okołoturystycznej); 2) aktywizacja, edukacja oraz integracja osób młodych, seniorów, osób w niekorzystnej sytuacji oraz mieszkańców – plany powiatowe są zbieżne z założeniami LSR w szerokim zakresie i dotyczą m.in. realizacji działań edukacyjnych, kulturalnych i innych poprawiających jakość życia i aktywizujących seniorów i osoby z niepełnosprawnościami, wsparcia rodzin z dziećmi, działań mających na celu wyrównywanie szans, dostosowania oferty zajęć pozalekcyjnych dla młodych, edukacji młodzieży w zakresie bezpieczeństwa i unikania zagrożeń, wspierania warunków do powstania lokalnych inicjatyw edukacyjnych podnoszących kwalifikacje i umiejętności lokalnej społeczności, uczenia się przez całe życie przez młodzież i dorosłych, rozwoju oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej skierowanej do różnych grup odbiorców, zapewnienia jej dostępności i różnorodności; promocja i rozwój przedsiębiorczości – działania związane m.in. ze zwiększeniem oferty usług turystycznych i rekreacyjnych, stworzeniem bazy turystyczno-wypoczynkowej, pomocą w pozyskiwaniu środków finansowych na rozwój MSP, wspieraniem i promowaniem agroturystyki i propagowaniem przedsiębiorczości wśród młodzieży uzupełniają się z celami LSR w tym zakresie; 4) ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego – w analizowanych powiatowych dokumentach strategicznych uwzględniono m.in. promowanie walorów kulturalnych i zabytkowych, rozwój, promocję oraz tworzenie produktów kulturowych w oparciu o lokalne tradycje, a także wzrost poziomu tożsamości lokalnej – działania te są spójne z założeniami LSR; edukacja obywatelska i rozwój aktywności społecznej mieszkańców – w tym zakresie w strategiach powiatowych należy zwrócić uwagę na komplementarność z celami i działaniami dotyczącymi m.in. budowania lokalnej więzi społecznej, rozwoju aktywności obywatelskiej oraz partycypacji mieszkańców, upowszechniania wolontariatu, promowania aktywności i wzmacniania potencjału organizacji pozarządowych i lokalnych inicjatyw, działania na rzecz integracji społeczności lokalnych, promowanie lokalnych inicjatyw. Ponadto dokonano analizy założeń strategii rozwoju poszczególnych gmin członkowskich LGD, która potwierdza spójność celów LSR, jak również kierunków działania.

Korzyści planowane do osiągnięcia

Realizacja LSR wpłynie na zwiększenie ilości projektów partnerskich i realizowanych w partnerstwie. Planowane zadania będą promować współpracę podmiotów z różnych sektorów czy branż. W tym celu także samo LGD będzie działać w partnerstwie z władzami lokalnymi, a także z organizacjami czy samorządami spoza swojego obszaru.

Dobry przykład, jakim będzie funkcjonowanie LGD, pomoże w utrwaleniu modelu realizacji celów i zadań w oparciu o współpracę. Partnerstwa sprzyjać będą również aktywizacji lokalnej społeczności i rozwojowi jej potencjału. Istniejące walory Ziemi Chełmońskiego związane z kapitałem ludzkim mają również drugą stronę. LSR to narzędzie, które ma być narzędziem nie tylko umacniającym mocne strony, ale także wspierającym rozwiązywanie problemów. Planowane przedsięwzięcia będą realizowane z troską o aktywizację, integrację i włączenie społeczne m.in. seniorów, osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Jednocześnie ważny będzie rozwój osób młodych, dzieci i młodzieży, ale także rodzin z dziećmi. Najmłodszy mieszkańcy będą budować przyszłość Ziemi Chełmońskiego i zadbać o jej przyszły dobrobyt. Ważne jest, by nie tylko posiadali kompetencje, w tym te cyfrowe, ale również mieli poczucie tożsamości i przywiązania do miejsca swojego pochodzenia. Lokalny patriotyzm będzie umacniany poprzez działania, zmierzające do ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru LGD.

Uzasadnienie wyboru zakresów wsparcia

Pierwszym zakresem wsparcia, które zostało objęte LSR, jest przedsiębiorczość. Obszar ten dotychczas cieszył się dużym zainteresowaniem, a efekty pomocy były bardzo pozytywne. Istotne jest również to, że gospodarka nadal doświadcza problemów związanych z kryzysem ekonomicznym, zaistniałym w trakcie pandemii. Grupy w niekorzystnej sytuacji zostaną objęte wsparciem z uwagi na konieczność zapobiegania ich społeczno-gospodarczemu wykluczeniu. Seniorzy czy osoby z niepełnosprawnościami to także osoby posiadające niewykorzystany potencjał, który może niezwykle korzystnie wpłynąć na rozwój Ziemi Chełmońskiego. Dlatego też w ramach LSR zaplanowano działania, które posłużą nie tylko ich integracji z lokalną społecznością, ale także aktywizacji i umacniania możliwości tych grup. Szczególny nacisk położony został również na rozwój ludzi młodych, którzy obecnie i w przyszłości będą stanowić istotny kapitał obszaru LGD. Wzrost ich kompetencji czy przywiązania do regionu to czynniki, które za kilka lat mogą mieć niebagatelny wpływ na poziom życia i ogólne funkcjonowanie obszaru. Istotne jest, by mieszkańcy, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji i ludzie młodzi, potrafili podejmować i realizować działania społeczne, współpracując ze sobą. Właśnie dlatego partnerstwo jest jednym z najważniejszych założeń LSR. Realizując Strategię LGD chce przekonać społeczność, że razem można nie tylko zrobić więcej, ale i lepiej. Rozwijanie działalności pozarolniczej oraz wprowadzanie innowacji to determinanty zarówno teraźniejszego, jak i przyszłego rozwoju obszaru. Obydwa procesy mogą stać się istotnym walorem i elementem budowania silnej, przyjaznej mieszkańcom oraz turystom marki tego terenu.

Poprawa jakości życia nieodłącznie wiąże się z ogólnodostępną, publiczną infrastrukturą, którą społeczność lokalna może użytkować w wolnym czasie. Zadowolenie z życia to jeden z warunków niedopuszczenia do masowego odpływu ludności. Kolejnym jest ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, ponieważ nie tylko buduje ono tożsamość mieszkańców, ale także umacnia poczucie więzi ze swoim miejscem pochodzenia czy zamieszkania. Jednym z czynników wpływających na rozwój gmin jest wdrażanie na obszarach wiejskich nowych rozwiązań poprawiających jakość życia mieszkańców, m.in. przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii cyfrowych. W odpowiedzi na te potrzeby w ramach LSR zaplanowano wsparcie w zakresie tworzenia koncepcji inteligentnych wsi, które pozwolą zaplanować takie podejście na obszarze LGD. Efekt ten wzmocni szerokie zaangażowanie w to działanie mieszkańców, przedsiębiorców, rolników, samorządy oraz inne osoby i podmioty funkcjonujące w danym środowisku lokalnym.

Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania

Wdrażanie LSR będzie się odbywało z wykorzystaniem środków PS WPR na lata 2023-2027 w ramach EFRROW. Strategia ma charakter jednofunduszowy, jednak same źródła finansowania będą zdywersyfikowane. Ich różnorodność umożliwi kompleksowość i wszechstronność działań, a tym samym większą efektywność przedsięwzięć. LSR będzie mogła być realizowana także z wykorzystaniem środków krajowych (np. Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich), europejskich (np. Programu Fundusze dla Mazowsza), a także innych, dostępnych możliwości.

Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR

Opracowując LSR przyjęto założenie, że nie będzie ona jedynie dokumentem, który będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności i narzędziem wieloaspektowych zmian, niezbędnych do rozwoju Ziemi Chełmońskiego. Istotne jest, by nie była ona jedynie zapisem ogólnych celów, stąd decyzja o ukierunkowaniu jej na konkretne, strategiczne obszary. W ten sposób wzmocniony zostanie efekt synergii, a dokładnie określone cele mogły zostać przełożone na przedsięwzięcia, których efekty będą mierzalne i zauważalne.

Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR

W ramach LSR finansowane będą działania, które będą realizowane przez beneficjentów, będących reprezentantami grup interesów trzech sektorów z terenu LGD. Strategia zakłada różnorodność metod wdrażania zadań, wśród których znajdują się projekty konkursowe, grantowe, przedsięwzięcia własne, warsztaty, prowadzenie doradztwa czy też promowanie dobrych praktyk. Wszystko to ma prowadzić do usamodzielnienia się społeczności lokalnych poprzez umacnianie ich potencjału, aktywizację i integrację podmiotów z różnych branż. Szczególnie preferowane będą operacje, które realizowane będą we współpracy, ponieważ nawiązane partnerstwa posłużą nie tylko do rozwoju wszystkich stron, ale także zapewnią długofalowy efekt z racji możliwości ich ponownego wykorzystania przy kolejnych działaniach.

ROZDZIAŁ VI CELE I WSKAŹNIKI

W procesie tworzenia LSR partycypacja mieszkańców i partnerów społecznych oraz gospodarczych jest kluczowa z punktu widzenia prawidłowej antycypacji celów i formułowania przedsięwzięć, tak aby docelowo rozwiązać zdiagnozowane problemy. W przypadku LGD „Ziemia Chełmońskiego” udział interesariuszy w konsultacjach społecznych, umożliwił wypracowanie kluczowych potrzeb i priorytetowych problemów obszaru. Takie podejście przyczyniło się do nakreślenia oczekiwanych kierunków rozwojowych LSR, będących odpowiedzią na obecne wyzwania. Wyniki przeprowadzonych w różnych formach konsultacji społecznych zapewniły wypracowanie konkretnych propozycji, a dodatkowo przeprowadzona szczegółowo diagnoza społeczno-gospodarcza obszaru LSR umożliwiła spójne sformułowanie problemów, celów i przedsięwzięć. Punktem wyjścia do nakreślenia celów była analiza obszarów problemowych. Po ich weryfikacji można stwierdzić, iż obszarami problemowymi, które są spójne dla całego LSR są: niska aktywność mieszkańców, niewielkie zaangażowanie w życie społeczne; wymagająca poprawy infrastruktura publiczna dotycząca: sportu, turystyki, rekreacji oraz zwiększenie dostępności do innych usług publicznych; starzenie się społeczeństwa i depopulacja; wykluczenie i marginalizacja grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji; potrzeba zwiększenia wydarzeń o charakterze aktywizującym i integrującym; niska świadomość obywatelska w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; brak wsparcia dla lokalnych przedsiębiorców; relatywnie mała popularność gospodarstw turystycznych. Powyższe problemy były podstawą dla formułowania celów i przedsięwzięć LSR i stanowią załącznik do LSR **Formularz nr 1: Cele i przedsięwzięcia**.

Na podstawie zidentyfikowanych kwestii problemowych, po weryfikacji mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń, zostały wyznaczone dwa cele, w ramach których zaproponowano 6 przedsięwzięć. Ich założeniem jest równomierny rozwój obszaru LSR, wyrównywanie szans i wskazywanie dalszych kierunków do rozwoju. Założone cele są metodyczne i ukierunkowane na zaspokojenie potrzeb i oczekiwań lokalnej społeczności. Cele i przedsięwzięcia są zgodne i wpisują się w cele PS dla WPR na lata 2023-2027. Planowane cele i przedsięwzięcia zostały skwantyfikowane poprzez wybór odpowiednich wskaźników rezultatu i produktu. Rezultaty zostały wybrane zgodnie z katalogiem, o których mowa w części V dokumentu pt. „Wskaźniki” – dla LSR współfinansowanych ze środków EFRROW.

Poniżej zostały zaprezentowane i scharakteryzowane cele i przedsięwzięcia, do których użyto miarodajnych i efektywnych wskaźników. Cele zostały wyselekcjonowane zgodnie z zasadą SMART, po przeprowadzeniu analizy SWOT oraz w taki sposób, aby były względem siebie komplementarne. Z założenia mają one zachęcać mieszkańców do aktywności i ośmielać do odważnych działań społecznych i gospodarczych.

Cel 1 Poprawa warunków życia i odpoczynku na obszarze LGD

Realizacja wskazanego celu będzie skoncentrowana na realizacji operacji polegających na wsparciu w formie dotacji dla samorządów lokalnych w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej, wzbogacenia oferty spędzania czasu wolnego i odpoczynku w obszarze sportu, rekreacji i turystyki, ale także poprawy infrastruktury pod względem bezpieczeństwa mieszkańców. Ważną częścią jest dostęp do usług mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępu na obszarach wiejskich do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej, uzupełnionej ofertą usług niekomercyjnych. Identyfikowane wykluczenia na obszarach wiejskich, wzmocnione negatywnymi następstwami pandemii oraz gospodarczymi konsekwencjami wybuchu wojny w Ukrainie, ograniczyły mobilność mieszkańców. Pogłębiły również negatywne trendy demograficzne, związane w szczególności ze starzeniem się społeczności lokalnej. Dlatego tak kluczowe jest podejmowanie działań mających na celu realizację przedsięwzięć bezpośrednio wpływających na jakość oferty na obszarze LSR.

Do osiągnięcia celu 1 przyczyni się realizacja przedsięwzięcia:

Przedsięwzięcie 1.1. Rozwój nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury publicznej poprawiającej jakość i dostępność do niekomercyjnej oferty spędzania czasu wolnego i innych usług publicznych

Planowane wsparcie będzie ukierunkowane na działania związane z poprawą dostępu do małej infrastruktury publicznej. Założeniem jest podniesienie jakości życia poprzez budowę i modernizację infrastruktury. Efektem podejmowanych operacji będzie wprowadzenie lub przywrócenie na obszarach wiejskich funkcji społecznych i edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych. Osiągnięcie zakładanego celu będzie możliwe poprzez realizację inwestycji obejmujących zwiększenie dostępności do małej infrastruktury publicznej.

Do przykładowych projektów można zaliczyć: projekty związane z poprawą bezpieczeństwa (np. oświetlenie, chodniki, przejścia dla pieszych, monitoring) oraz projekty związane z poprawą atrakcyjności życia na obszarach wiejskich, w tym m.in. dla osób młodych (np. place zabaw, boiska i inne miejsca rekreacji), budowa zewnętrznej sceny widowiskowej, tworzenie i modernizacja miejsc rekreacji i aktywności, siłownie plenerowe, ścieżki np. edukacyjne, rowerowe, piesze.

W projektach będą wykorzystywane zasoby lokalne, np. w przypadku tworzenia ścieżek - dziedzictwo przyrodnicze, kulturowe, a także wiedza i doświadczenie samorządów lokalnych w realizacji podobnych działań. Realizacja przedsięwzięcia jest istotna m.in. ze względu na potrzebę zachęcenia młodych rodzin do osiedlania się na terenach wiejskich gmin objętych działaniem LGD, zwiększenia ruchu turystycznego, jak również poprawy jakości życia mieszkańców, w tym seniorów.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie konkursów. Będą to operacje infrastrukturalne, produkcyjne lub nieprodukcyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą jednostki sektora finansów publicznych i inne podmioty zgodnie z wytycznymi MRiRW. Grupy docelowe: mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji.

Wskaźnik REZULTATU: R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba utworzonych/dostosowanych/zmodernizowanych/doposażonych obiektów ogólnodostępnej infrastruktury publicznej

Cel 2. Rozwój aktywności mieszkańców oraz wzmocnienie potencjału zaangażowanych społecznie przedsiębiorców na obszarze LGD

Przedsięwzięcie 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji

Założeniem przedsięwzięcia jest inicjowanie do podejmowania działań aktywizacyjnych, integracyjnych wśród mieszkańców poprzez ich aktywny udział w organizowanych wydarzeniach edukacyjno-aktywizujących. Podejmowane działania mają się przyczynić do wzrostu świadomości w zakresie możliwości podnoszenia kwalifikacji, kompetencji, rozwoju zawodowego mieszkańców, ale także integrowania się społeczności lokalnych ze szczególnym uwzględnieniem seniorów, osób młodych oraz osób w niekorzystnej sytuacji. Realizacja przedsięwzięcia pozwoli na stworzenie warunków i przestrzeni do zaangażowania i partycypacji lokalnej społeczności w życiu swoich „małych ojczyzn”. Planuje się realizację projektów obejmujących: szkolenia, warsztaty, wydarzenia, działania animacyjne, turnieje i inne inicjatywy ukierunkowane na wspieranie włączenia społecznego i aktywizację mieszkańców. Przykładowe projekty: cykliczne spotkania Nordic Walking, zajęcia dla seniorów (np. obsługi komputera, artystyczne, w zakresie profilaktyki zdrowotnej), szkolenia/warsztaty muzyczne, sportowe, artystyczne, w zakresie nowych technologii i inne dla różnych grup odbiorców, nauka udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, pozalekcyjne zajęcia edukacyjne, warsztaty w obszarze rozwoju osobistego. Beneficjentami realizującymi to przedsięwzięcie będą mogły być organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i inne podmioty zgodnie z wytycznymi MRiRW. Pozwoli to na zaangażowanie wszystkich interesariuszy w budowanie wspólnego lokalnego kapitału, rozwój, integrację oraz aktywizację. Przedsięwzięcie jest dedykowane przede wszystkim seniorom powyżej 60 r.ż. osobom młodym do 25 r.ż. oraz grupie osób w niekorzystnej sytuacji. Zmniejszenie wykluczenia zapewni włączenie do aktywności pozostałych mieszkańców z obszaru objętego LSR. Na obszarze LGD zdiagnozowano niewystarczającą ofertę skierowaną do ww. grup odbiorców. Na terenach wiejskich nie ma zbyt wiele miejsc, w których młode osoby mogą spędzać czas wolny z rówieśnikami, a także odnajdywać lub rozwijać pasje i talenty oraz rozwijać umiejętności w różnych obszarach. Z kolei oferta pozalekcyjnych zajęć edukacyjnych jest najczęściej komercyjna, co może stanowić barierę w dostępności i przyczynia się do pogłębiania dysproporcji rozwojowych między obszarami wiejskimi a miastem.

Podobnie jak w całej Polsce, epidemia, a aktualnie wojna w Ukrainie, ale także inne czynniki jak np. ograniczenia wynikające z niepełnosprawności mają ogromny wpływ na stan psychiczny osób starszych, co przekłada się na ich niższą aktywność w życiu społecznym oraz niechęć do wychodzenia z domu i angażowania się w działania, zwłaszcza na obszarach wiejskich i w małych miejscowościach. Ograniczenie kontaktów z innymi ludźmi ma ogromny wpływ na zdrowie, samodzielność i aktywność osób w wieku senioralnym. Brak spotkań wpływa na zwiększenie poczucia osamotnienia i prowadzi do apatii, dlatego na obszarze LGD konieczne jest rozwijanie działań skierowanych do seniorów. Planowane aktywności pozwolą na kreatywne zagospodarowanie czasu i rozwijanie relacji z innymi osobami. Brak lub niewystarczająca oferta dla osób starszych to jeden z częściej wskazywanych problemów przez uczestników konsultacji społecznych. Często wskazywano też na niskie poczucie własnej wartości seniorów na terenach wiejskich, brak pewności siebie, co powodowało często wycofywanie się z udziału w różnych działaniach. Konsultacje społeczne pokazały szczególną potrzebę uwzględnienia w działaniach osób młodych, dla których ocena oferta edukacyjna i aktywizacyjna jest niewystarczająca, brakuje miejsc spotkań, wydarzeń kulturalnych, warsztatów i innych zajęć w ramach edukacji pozaformalnej dedykowanych tej grupie odbiorców. Działania realizowane w ramach przedsięwzięcia będą skierowane także do innych osób w niekorzystnej sytuacji, w tym kobiet, także odpowiadają na problem niewystarczającej oferty na terenach wiejskich związanej z rozwojem zawodowym i osobistym oraz niskiej aktywności społecznej, w tym np. w działaniach realizowanych przez organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich oraz innej aktywności w życiu publicznym. Przykładowe obszary, w ramach których będą realizowane operacje własne dotyczą rozwoju osobistego i zawodowego kobiet, włączenia społecznego seniorów i innych osób w niekorzystnej sytuacji (warsztaty, szkolenia, animacje, wyjazdy edukacyjno-integracyjne etc.). Projekty będą realizowane przy wykorzystaniu zasobów obszaru LGD, m.in. w oparciu o dostępną infrastrukturę (np. świetlice wiejskie, strażnice OSP, boiska, miejsca rekreacji, ośrodki kultury, biblioteki) oraz potencjał sektora społecznego (doświadczenie, znajomość lokalnych problemów i potrzeb, współpraca wewnątrz- i zewnątrzsektorowej).

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie projektów grantowych i operacji własnych. Planowane są również działania w ramach Planu Komunikacji. Będą to tzw. projekty miękkie. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą organizacje pozarządowe, LGD, osoby fizyczne i inne podmioty zgodnie z wytycznymi MRiRW. Grupy docelowe: mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy, grupy nieformalne.

Wskaźnik REZULTATU: W.2.5(1) Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba inicjatyw w obszarze włączenia społecznego i aktywizacji mieszkańców

Przedsięwzięcie 2.2. Wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru objętego LSR

Dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze jest ważnym zasobem stymulującym rozwój, składnikiem różnych produktów i usług, a także kluczowym elementem i wartością dodaną dla świadczenia różnych usług oraz ważnym elementem wizerunku miejsc. W wielu wypadkach atrakcje kulturalne, walory przyrodnicze przesądzają o atrakcyjności turystycznej, rekreacyjnej oraz inwestycyjnej danego obszaru. Wskazuje się także na ważne korzyści pozaekonomiczne generowane przez dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze, takie jak: wpływ na zachowanie tożsamości lokalnej, a przez to oddziaływanie na spójność społeczną, rolę dziedzictwa w przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu, działaniach na rzecz rozwoju kapitału społecznego oraz stymulowaniu kreatywności. W ramach przedsięwzięcia realizowane będą operacje polegające m.in. na organizacji warsztatów związanych z dziedzictwem kulturowym, w tym np. rękodzielniczych i kulinarnych (promujących potrawy tradycyjne, stosowanie ziół oraz wiedzę na temat innych tradycji lokalnych etc.), wydarzeń artystycznych i innych inicjatyw promujących dziedzictwo kulturowe i produkty lokalne (np. festiwal orkiestr dętych, plenery malarskie nawiązujące do tematyki twórczości artystów z obszaru LGD), gier terenowych i konkursów np. historycznych, przyrodniczych, a ponadto wydaniu publikacji promujących dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze (np. albumy, foldery). Realizacja operacji w ramach przedsięwzięcia odpowiada na problem związany z niskim poczuciem tożsamości z miejscem zamieszkania, zwłaszcza osób młodych oraz osób osiedlających się na obszarze LGD, wynikającym często z braku wiedzy i świadomości o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym w miejscu zamieszkania. Ponadto potencjał ten nie jest wystarczająco wykorzystany w rozwoju turystyki. Realizowane projekty będą też przyczyniać się do tworzenia i rozwijania produktów lokalnych i turystycznych w oparciu o dostępne zasoby kulturowe i przyrodnicze. Przykładowe działania, które będą realizowane w ramach operacji

własnej związane są z promowaniem dziedzictwa kulturowego i/lub przyrodniczego Ziemi Chełmońskiego (warsztaty, wydarzenia kulturalne, wyjazdy edukacyjno-integracyjne etc.). Ze względu na założenia przedsięwzięcia projekty będą realizowane w oparciu o zasoby kulturowe i przyrodnicze LSR, ale także przy wykorzystaniu dostępnej infrastruktury publicznej (np. świetlice wiejskie, strażnice OSP, miejsca rekreacji, ośrodki kultury, biblioteki) oraz potencjału sektora społecznego (doświadczenia, znajomości lokalnych problemów i potrzeb, współpracy wewnątrz- i zewnątrzsektorowej).

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie grantów i operacji własnej. Będą to operacje nieprodukcyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą organizacje pozarządowe, LGD, osoby fizyczne i inne podmioty zgodnie z wytycznymi MRiRW. Grupy docelowe: mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy i grupy nieformalne, samorządy, instytucje kultury.

Kultura jest ważnym stymulatorem rozwoju ogólnospołecznego i stabilizacji.

Wskaźnik REZULTATU: W.2.5(1) Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba inicjatyw w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Przedsięwzięcie 2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się realizację operacji nieprodukcyjnych o charakterze miękkim. Ich celem będzie nabycie przez uczestników różnorodnych wydarzeń nowych kompetencji społecznych, wiedzy z zakresu ekologii, przedsiębiorczości, umiejętności cyfrowych. Założeniem będzie realizacja bardzo zdywersyfikowanych aktywności obejmujących m.in. wyjazdy studyjne, kursy językowe, autoprezentacja, komunikacja w zespole, cyberbezpieczeństwo, prawo, przedsiębiorczość, międzypokoleniowa wymiana doświadczeń, szkolenia, warsztaty, filmy edukacyjne i inne wydarzenia w obszarze edukacji obywatelskiej, inicjatywy proekologiczne. Uczestnikami będą mogły być osoby z różnych środowisk, i różnych grup wiekowych, w tym ze szczególnym uwzględnieniem osób młodych, seniorów i osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Realizacja projektów w tym przedsięwzięciu odpowiada na problem niewielkiego zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz społeczności i rozwoju lokalnego, ale także potrzeb związanych ze wzmacnianiem potencjału organizacji na obszarze LGD (np. KGW, OSP, sołectw). Ponadto stanowi odpowiedź na niewystarczającą oferty edukacyjnej dla mieszkańców obszarów wiejskich, w tym także liderów społecznych. Wnioskodawcy będą mogli ubiegać się o wsparcie w zakresie budowania kapitału społecznego, w tym m.in. przez podnoszenie świadomości społeczno-obywatelskiej i lokalnej, czy kształcenie lokalnych liderów życia społecznego. Przykładowe działania, które będą realizowane w ramach operacji własnej związane są z edukacją obywatelską mieszkańców (organizacja wydarzenia promującego działalność społeczną organizacji grup nieformalnych i innych inicjatyw społecznych, warsztaty, szkolenia, wyjazdy edukacyjno-integracyjne etc.).

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie projektów grantowych i operacji własnej. Będą to tzw. projekty miękkie. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą organizacje pozarządowe, LGD, osoby fizyczne i inne podmioty zgodnie z wytycznymi MRiRW. Grupy docelowe: mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy i grupy nieformalne.

Wskaźnik REZULTATU: W.2.5(1) Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba inicjatyw w obszarze kształtowania świadomości obywatelskiej i edukacji liderów życia publicznego i społecznego.

Przedsięwzięcie 2.4. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi

Koncepcja *Smart Village* ma się przyczynić do rozwoju obszarów wiejskich oraz wyrównywaniu dysproporcji w porównaniu z obszarami zurbanizowanymi. Koncepcje tworzone w sposób oddolny przy zaangażowaniu mieszkańców danej miejscowości, osób z różnych środowisk i grup społecznych, mają dać szansę na poprawę warunków życia mieszkańców. Szczególnym obszarem ma być przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu terenów wiejskich oraz problemom w zakresie ochrony środowiska i klimatu. Wprowadzenie przedsięwzięcia związanego z inteligentnymi wsiami jest odpowiedzią na oczekiwania lokalnej społeczności w zakresie wykorzystywania innowacyjnych rozwiązań na obszarze LSR. Koncepcje pozwolą wykorzystać lokalny potencjał, uporządkować potrzeby i oczekiwania mieszkańców w zakresie rozwoju miejscowości/sołectwa/gminy. Przygotowane opracowania mają nadać nowe kierunki rozwoju, usprawnić proces pozyskiwania dotacji na działania twarde i miękkie.

Kluczowym atutem przedsięwzięcia jest włączenie samych mieszkańców reprezentujących różne sektory i środowiska w przygotowanie koncepcji, a samo działanie ma wysoki czynnik innowacyjności na obszarze. Przedsięwzięcie z założenia przewiduje przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi przy wykorzystaniu lokalnych zasobów (np. kulturowych, historycznych, przyrodniczych, tradycji) oraz dostępnej infrastruktury i potencjału.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w zakresie projektów grantowych. Będą to operacje nieinwestycyjne.

Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą: jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i inne podmioty zgodnie z Wytycznymi MRiRW. Grupy docelowe: mieszkańcy w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy i grupy nieformalne, jednostki sektora finansów publicznych, przedsiębiorcy, rolnicy.

Wskaźnik REZULTATU: R.40 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi

R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami

Wskaźnik PRODUKTU: liczba przygotowanych oddolnych koncepcji inteligentnych wsi

Wskaźnik PRODUKTU: liczba partnerów, którzy włączyli się w przygotowanie oddolnych koncepcji inteligentnych wsi

Przedsięwzięcie 2.5. Promowanie partnerskiej współpracy

W ramach przedsięwzięcia uwzględniono realizację projektu partnerskiego przy współpracy z podmiotem sektora społecznego spoza obszaru LGD „Ziemia Chełmońskiego” dedykowanego osobom z niepełnosprawnościami i ich opiekunom. Planowana inicjatywa partnerska jest związana z podniesieniem innowacyjności w obszarze aktywności organizacji działających na rzecz tych osób. Dobre praktyki m.in. z wizyty studyjnej mają pomóc uczestnikom w inspiracji i poszukiwaniu nowych rozwiązań. Projekt partnerski ma się przyczynić to kreacji ciekawych rozwiązań społecznych. Planowane działania obejmują w szczególności: przeprowadzenie zajęć rękodzielniczych (np. wyszywanie obrazów), zakup i przeprowadzenie zajęć terapeutycznych dla osób z niepełnosprawnościami zgodnie z potrzebami uczestników projektu przy użyciu zakupionych pomocy dydaktycznych/sprzętu/wyposażenia (wdrożenie innowacyjnej formy terapii dotychczas nie realizowanej w gminie), a także organizację pikniku integracyjnego, podczas którego zapewnione zostaną m.in. animacje i konkursy, konkurencje sportowe, warsztaty artystyczne). Ponadto przewiduje się organizację wizyty studyjnej mającej na celu wymianę doświadczeń w zakresie rozwiązań poprawiających jakość życia osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów, ale także ich integrację. Działania realizowane będą przy wykorzystaniu dostępnych zasobów infrastruktury, ale także wiedzy i doświadczenia organizacji wspierających osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie konkursu. Będą to operacje nieprodukcyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą organizacje pozarządowe. Grupy docelowe: mieszkańcy, w szczególności osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie.

Wskaźnik REZULTATU: W.2.5(1) Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba projektów partnerskich ukierunkowanych na aktywizację i poznawanie dobrych praktyk

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba zrealizowanych projektów krajowych i partnerskich

Przedsięwzięcie 2.6. Podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych

Jest ono bezpośrednio powiązane z przedsięwzięciem nr 1.1 i ma przyczynić się do rozwoju oferty spędzania wolnego czasu, wzmocnienia znaczenia gospodarki doświadczeń, ale także zwiększenia dostępności do usług dla ludności przyczyniających się do tworzenia na Ziemi Chełmońskiego miejsca przyjaznego do życia i odpoczynku. Jednym z założeń planowanego przedsięwzięcia jest efektywne wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru LSR dla rozwoju oferty usługowej, ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki rekreacyjnej, turystycznej i okolo-turystycznej, a także ukierunkowanej na rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej. Nie wyklucza się jednak wsparcia innych usług, które będą wpływały na poprawę jakości życia na obszarze LSR. Wsparcie będą m.in. inwestycje dotyczące budowy lub przebudowy obiektów służących świadczeniu usług, ich doposażenie, zakup

maszyn i urzędzeń, oprogramowania. Ważnym aspektem będzie tworzenie warunków dla powstawania nowych miejsc pracy w tym sektorze. Usługi dla ludności oraz turystyka wiejska pozwolą kreować nową jakość i nowe miejsca pracy, koncentrujące się na zagospodarowaniu czasu wolnego i zwiększenia dostępności na terenach wiejskich do szerszej oferty usług. Coraz większe znaczenie w konstruowaniu oferty na obszarach wiejskich będzie odgrywać specjalizacja. Możliwe będzie wspieranie zintegrowanych produktów i marek o lokalnym znaczeniu. Konieczny jest rozwój infrastruktury noclegowej, turystycznej, rekreacyjnej i dostępowej oraz innych usług oraz podniesienie jej standardów. Mieszkańcy i turyści wymagać będą organizacji czasu wolnego, w tym unikatowej oferty kulturalnej czy kulturalno-edukacyjnej, co stwarza warunki do sieciowania i kooperacji. Ważnym elementem wspieranych projektów będzie podnoszenie kwalifikacji. Agroturystyka jest bezpośrednio powiązana z rozwojem turystyki przyjaznej środowisku, ze szczególnym nastawieniem na zaangażowanie walorów dziedzictwa kulturowego i różnorodności przyrodniczej. Dopełnieniem tej formuły obok gospodarstw agroturystycznych są również zagrody edukacyjne, których oferta jest budowana na bazie zasobów gospodarstwa, jak również walorów przyrodniczych, kulturowych i historycznych danej miejscowości – pozwala przyciągnąć na tereny wiejskie turystów oraz zintegrować mieszkańców z innych obszarów. Na terenie LGD jest to innowacyjna działalność, ponieważ nie funkcjonują na tym obszarze zagrody edukacyjne. Ponadto ważną częścią tych działań jest agroturystyka, będąca jedną z form turystyki wiejskiej. Agroturystyka, to turystyczna działalność realizowana w gospodarstwach rolnych naszego kraju. Rozwój agroturystyki w Polsce w ostatnich latach staje się bardzo znaczący. Aktualnie stan infrastruktury jest na pewno niewystarczający i należy dołożyć starań, aby możliwości pozyskania środków na rozwój gospodarki turystycznej w perspektywie finansowej na lata 2023-2027 były bardziej efektywne. Wyróżnia się trzy podstawowe rodzaje agroturystyki: turystykę na terenach wiejskich, rozumianą jako wszelkie formy rekreacji w rejonie niezurbanizowanym; turystykę związaną z rolnictwem, gdzie poza produktem turystycznym oferuje się możliwości poznawania specyfiki zawodu rolnika łącznie z wykonywaniem pewnych funkcji produkcyjnych; turystykę wiejską z uwzględnieniem elementów kultury lokalnej i formami integracji ze społecznością obszarów wiejskich. Operacje w ramach przedsięwzięcia będą realizowane w oparciu o zasoby kulturowe i przyrodnicze obszaru LGD, a także przy wykorzystaniu partnerskiej współpracy międzysektorowej.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w formie konkursów. Będą to operacje produkcyjne. Źródłem finansowania będzie EFRROW. Wnioskodawcami będą lokalni mieszkańcy zamierzający podjąć, rozwinąć działalność gospodarczą lub wprowadzić usługi gospodarcze wyłączone z przepisów ustawy Prawo przedsiębiorców. Grupy docelowe (odbiorcy nowej oferty usług mających wpływ na jakość życia) – mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy i grupy nieformalne.

Wskaźnik REZULTATU: R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach WPR

R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej; liczba przedsiębiorstw rolnych w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowej działalności gospodarczej

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba operacji dotyczących rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba operacji dotyczących utworzenia lub rozwoju gospodarstwa agroturystycznego

Wskaźnik PRODUKTU: Liczba operacji dotyczących utworzenia zagrody edukacyjnej

ROZDZIAŁ VII SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Realizowane przedsięwzięcia będą się charakteryzować nie tylko komplementarnością, ale również synergia.

W ramach jednego przedsięwzięcia możliwa będzie realizacja kilku zakresów:

P.1.1. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 6

P.2.1. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 8

P.2.2. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 9

P.2.3. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 7

P.2.4. – Zakres PS dla WPR na lata 2023-2027 – 5

P.2.5. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 8

P.2.6. – Zakresy PS dla WPR na lata 2023-2027 – 1a, 1b, 2a, 2b.

W ramach PS dla WPR na lata 2023-2027 LGD „Ziemia Chełmońskiego” będzie wdrażała komponent Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju. Osiągnięcie zaplanowanych celów i wskaźników ich realizacji będzie możliwe poprzez realizację adekwatnych do lokalnych potrzeb różnorodnych metod realizacji operacji aktywizujących społeczność lokalną w ramach LSR, tj.: operacje konkursowe realizowane przez podmioty inne niż LGD, w tym operacje realizowane w partnerstwie oraz projekty partnerskie; projekty grantowe wdrażane przez LGD poprzez konkurencyjny wybór grantobiorców realizujących pojedyncze zadania składające się na projekt grantowy; projekt grantowy realizowany przez LGD zgodnie z powyższymi zasadami ukierunkowany na przygotowanie innowacyjnych koncepcji inteligentnych wsi.

W LSR przewidziano również możliwość realizacji operacji własnych LGD, które zapewnią osiągnięcie danego celu/przedsięwzięcia LSR, jeśli nikt inny nie będzie chciał zrealizować projektu w tym zakresie. Będą one spełniać podstawowe warunki przyznania pomocy oraz zostaną zachowane przy ich wyborze zasady konkurencyjności względem operacji planowanych przez innych Wnioskodawców. Będą one składane w ramach naborów ogłaszanych przez LGD i podlegać pełnej procedurze wyboru i oceny przez Radę LGD. Zostały przypisane do zakresów, które pozytywnie oddziałują na lokalną społeczność, realizując cele publiczne lub niekomercyjne.

W LSR dopuszczono realizację wszystkich rodzajów operacji, tj.: **operacji produkcyjnych** – obejmujących inwestycje w środki trwałe lub aktywa niematerialne na rzecz przedsiębiorstw, które będą wykorzystywane do produkcji towarów lub świadczenia usług, **operacji nieprodukcyjnych** – obejmujących operacje niekomercyjne realizowane w celu innym niż uzyskanie zysku oraz nie wykonywane w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, **inwestycji w małą infrastrukturę** – obejmujących inwestycje infrastrukturalne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro.

Wskutek identyfikacji wielu niekorzystnych zjawisk demograficznych na obszarach wiejskich przewidziano również wsparcie dla osób młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji (osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów, kobiet, rolników z małych gospodarstw).

Na etapie budowy LSR nie były dostępne szczegółowe Wytyczne w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach PS WPR na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Zarządzanie LSR oraz Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 dla interwencji I.13.1 LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS) – komponent Wdrażanie LSR. Udostępniane projekty wskazały na kierunki w zasadach oceny i wyboru projektów, jednak etap konsultacji nie zakończył się w trakcie zatwierdzania LSR. Utrudniło to przygotowanie rozwiązań i wymagało szeregu konsultacji z ekspertami zewnętrznymi oraz wymiany doświadczeń między różnymi grupami. To skłoniło do przygotowania rozwiązań wspólnych, uniwersalnych, które zapewnią wybór projektów zgodnych z obowiązującymi zasadami. Wybór mechanizmów wdrażania był realizowany indywidualnie przez każdą LGD, ale przebieg procesu oceny jest efektem współpracy i wymiany doświadczeń z innymi grupami.

Zasady wyboru i oceny operacji

Wybór i ocena będą prowadzone na podstawie obowiązujących przepisów oraz zgodnie z Wytycznymi MRiRW. LGD będzie podawać do publicznej wiadomości na swojej stronie www, uzgodniony z **Zarządem Województwa Mazowieckiego** (dalej ZWM), harmonogram naborów wniosków o wsparcie na kolejny rok, wraz z ewentualnymi aktualizacjami. Wybór operacji będzie poprzedzać ogłoszenie o naborze wniosków co najmniej na stronie www LGD zgodnie z wymogami. Kluczowym elementem ogłoszenia będzie Regulamin naboru wniosków o wsparcie, uzgadniany z ZWM, zawierający m.in. zakresy wsparcia, limit środków, maksymalny poziom wsparcia, kwotę wsparcia, formę wsparcia, warunki udzielenia wsparcia, kryteria wyboru operacji, opis procedury udzielania wsparcia, termin składania etc.

LGD będzie mogła zmienić regulamin naboru wniosków o wsparcie. Zmiana dotycząca zwiększenia limitu z ogłoszenia, uzgodniona z ZWM, będzie możliwa jeśli nie wpłynie żaden wniosek o wsparcie i będzie wymagać wydłużeniem terminu składania wniosków. LGD będzie mogła po akceptacji ZWM unieważnić nabór wniosków o wsparcie, jeżeli: w terminie składania wniosków o wsparcie nie złożono wniosku o wsparcie lub wystąpiła istotna zmiana okoliczności powodująca, że wybór operacji nie leży w interesie publicznym, czego nie można było wcześniej przewidzieć, lub postępowanie jest obciążone niemożliwą do usunięcia wadą prawną.

Wyboru operacji będzie dokonywać Rada LGD (organ decyzyjny). Skład osobowy Rady, zasady powoływania członków Rady oraz sposób ich przyporządkowania do poszczególnych grup interesów zostały opisane

w Rozdziale I. Podstawą dokonywanego wyboru i oceny operacji będzie ww. ustawa o RLKS. W zakresie dokonywanego przez LGD wyboru: zostanie zastosowana procedura zapewniająca bezstronność członków Rady oraz kryteria wyboru operacji przygotowane z wykorzystaniem partycypacyjnych, zachowanie składu Rady zgodnego z wymaganiami określonymi w art. 31 ust. 2 lit. b ww. rozporządzenia 2021/1060, realizacja wymogu, zgodnie z którym pojedyncza grupa interesu nie kontroluje decyzji w sprawie wyboru operacji, określonego w art. 33 ust. 3 lit. b ww. rozporządzenia 2021/1060 oraz ww. wymogi zostaną zawarte w Regulaminie Rady Wybór operacji będzie dokonywany przez Radę LGD: spośród operacji, które są objęte wnioskami o wsparcie złożonymi w terminie, miejscu oraz formie, o których mowa w ogłoszeniu o naborze wniosków o wsparcie oraz spełniają warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR, przy zastosowaniu kryteriów wyboru operacji. W zakresie oceny będzie również dokonanie ustalenia kwoty wsparcia. Po dokonaniu oceny LGD przekazuje Wnioskodawcy informację o wyniku oceny spełnienia warunków udzielenia wsparcia lub wyniku wyboru wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację oraz wskazaniem ustalonej przez LGD kwoty wsparcia na wdrażanie LSR. W przypadku pozytywnego wyniku wyboru informuje dodatkowo, czy w dniu przekazania wniosków do ZWM operacja mieści się w limicie środków. Jeśli kwota wsparcia będzie niższej niż wnioskowana LGD zamieszcza dodatkowo uzasadnienie tej wysokości.

Na ww. LGD będzie zamieszczać listę operacji spełniających warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR oraz listę operacji wybranych, ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków. Dokumentacja konkursowa będzie przekazywana do ZWM w terminie 60 dni od dnia następującego po ostatnim dniu terminu składania wniosków o wsparcie. Podobny sposób postępowania będzie dotyczyć procedur wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów oraz zasady ustalenia kwoty grantu.

LGD będzie odpowiadać w szczególności za: realizację projektu grantowego zgodnie z założonym celem; przygotowanie i przekazanie ZWM do zatwierdzenia procedur wyboru i oceny grantobiorców; wybór grantobiorców na podstawie ww. kryteriów; zawieranie z grantobiorcami umów o powierzenie grantu; rozliczanie wydatków poniesionych przez grantobiorców; monitorowanie realizacji zadań przez grantobiorców; kontrolę realizacji zadań przez grantobiorców; odzyskiwanie grantów – w przypadku ich wykorzystania niezgodnie z celem projektu grantowego.

Grantobiorca będzie mógł złożyć odwołanie od wyniku oceny do Rady LGD na zasadach zgodnych z przyjętą procedurą. Po dokonaniu wyboru i uzyskaniu pozytywnej oceny w ramach złożonego projektu grantowego, będą zawierane umowy o powierzenie grantu spełniającej wymogi wynikające z ustawy o RLKS. Po dokonaniu przez LGD wyboru operacji ZWM dokonuje ostatecznej weryfikacji kwalifikowalności i udziela lub odmawia udzielenia wsparcia.

Kluczowe cele i założenia procedur i lokalnych kryteriów wyboru

W procedurach wyboru i oceny operacji / grantobiorców zostaną określone zasady gwarantujące prawidłowość i przejrzystość całego procesu. Poza sprawnością procedury istotna będzie również jej transparentność i skuteczność. Każdy nabór będzie poprzedzony szkoleniem i możliwością skorzystania z doradztwa, żeby obowiązujące zasady były bardziej dostępne. Wynik oceny i wyboru operacji / grantobiorcy będzie potwierdzany w formie Uchwały Rady podczas posiedzenia prowadzonego zgodnie z zasadami szczegółowo określonymi w Regulaminie Rady.

Przygotowanie i aktualizacja procedur oceny i wyboru operacji / grantobiorców będą dokonywane przy zapewnieniu udziału w procesie opiniowania wszystkim interesariuszom. Ponadto możliwe będzie zgłaszanie na każdym etapie, nie tylko opiniowania, inicjatyw lub pomysłów. Procedury będą jawne, czytelne i powszechnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych (strona www/ biuro LGD). Ocena będzie dokonywana przez członków Rady w drodze głosowania większością głosów.

Dodatkowe warunki kwalifikowalności Będą każdorazowo zamieszczone w Regulaminie naboru wniosków o wsparcie i będą wynikać w szczególności z przyjętych kwot alokacji na dany nabór, liczby planowanych do osiągnięcia wskaźników, dodatkowych kryteriów dostępowych określonych w procedurach lub dodatkowych kryteriów wynikających z diagnozy potrzeb i potencjału obszaru LSR.

Lokalne kryteria wyboru operacji Lokalne kryteria będą przejrzyste i wynikające ze specyfiki i diagnozy obszaru LSR, Wytocznych MRiRW, a ich spełnienie bezpośrednio przyczyni się do wyboru operacji, które będą realizowały cele zapisane w LSR. Zapewniony zostanie dobór mierzalnych kryteriów. Dzięki temu można będzie obiektywnie

zróżnicować ocenę, bez jakiegokolwiek dyskryminacji. Każdorazowo przy zmianie kryteriów będzie dokonywana weryfikacja w zakresie mierzalności oraz zgodności z diagnozą obszaru. Kryteria będą dotyczyć poszczególnych przedsięwzięć. Kryteria będą zawężać możliwość uzyskania wsparcia i będą je kierunkować na operacje najlepiej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć. Kryteria jakościowe będą zawierać szczegółowy opis podejścia do ich oceny, w tym wskazanie jakie wymagania będą konieczne do spełnienia, żeby uzyskać określoną liczbę punktów. W przypadku kryteriów mierzalnych zostanie jednoznacznie wskazane jakie wymogi będą konieczne do uzyskania danej liczby punktów.

Członkowie Rady dokonujący oceny według lokalnych kryteriów wyboru będą zobowiązani podać przyznaną liczbę punktów oraz pisemnie uzasadnić przyczynę takiej oceny zgodnie z regulaminem Rady. Ostateczny kształt kryteriów zostanie ustalony w wyniku prac zespołu roboczego. Zatwierdzenie i aktualizacja lokalnych kryteriów to zadanie przypisane do Walnego Zebrania Członków. Zmiana kryteriów odbywa się zgodnie z zasadami zmiany kryteriów, a także z zachowaniem ich mierzalności.

W zakresie kryteriów obowiązkowych w ramach PS dla WPR na lata 2023-2027 zostaną ujęte w szczególności kryteria zapewniające wybór operacji: dedykowanych dla mieszkańców obszarów wiejskich, wykluczonych społecznie ze względu na przynależność do grup zdiagnozowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji; wykorzystujących lokalny potencjał (najlepiej endemiczny) tj. np. zasoby naturalne, w tym przyrodnicze, lokalizację, dziedzictwo lokalne, w tym kulinarne, popyt na szczególnego rodzaju usługi (np. srebrna gospodarka lub usługi opiekuńcze nad dziećmi itp., innowacyjnych na poziomie LSR; objętych oddolnymi koncepcjami inteligentnej wsi; realizowanych przez młode kobiety prowadzące/współprowadzące gospodarstwo rolne w ramach zakresu rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych; zintegrowane (łącznie różne dziedziny, tematyki, gospodarki, w celu kompleksowego zaspokojenia zdiagnozowanych potrzeb społeczności) realizowanych w partnerstwie (z wyłączeniem operacji, które z zasady są realizowane w partnerstwie), zapewniających utworzenie deklarowanych nowych miejsc pracy oraz zatrudnianie na nich pracowników, jeżeli taką deklarację złożył wnioskodawca w celu uzyskania dodatkowych punktów za spełnienie kryteriów wyboru.

Ponadto premiowani będą Wnioskodawcy, którzy mają mieszkać / funkcjonują / prowadzą działalność na obszarze LSR dłużej niż 1 rok, a także Ci którzy mają doświadczenie w realizacji projektów finansowanych ze środków publicznych. Premiowanie operacji, które są dedykowane osobom młodym, seniorom, osobom w niekorzystnej sytuacji i których zakres tematyczny był konsultowany w środowisku lokalnym, z interesariuszami, z przyszłymi zarządcami. Honorowane będą projekty, które będą obejmować swoim zakresem obszar więcej niż 1 gmina i w których weźmie udział większa liczba uczestników potwierdzona dokumentami. Punkty będzie przyznawać się również za wykazanie wyższej niż minimalna wysokości wkładu własnego. Zakłada się premiowanie Wnioskodawców, którzy korzystali ze skutecznych konsultacji z Biurem LGD. Ważna będzie również realizacja działań z przedstawicielem sektora publicznego i/lub społecznego i/lub gospodarczego, a także promocja źródła wsparcia i komplementarność z innymi projektami. Punkty będzie można otrzymać za odpowiedzialność społeczną rozumianą jako zobowiązanie beneficjenta do współpracy z sektorem gospodarczym i/lub sektorem społecznym w profilu branży zgodnej z zakładaną działalnością (podejmowanie działalności) / działalność na rzecz społeczności lokalnej, np. jest organizatorem, współpracuje lub wspiera rzeczowo lub finansowo sektor społeczny (rozwój działalności). Ponadto premiowani będą wnioskodawcy, którzy szczegółowo opiszą wyniki analizy rynku lokalnego, uwzględniając następujące elementy: rzetelna ocena konkurencji, plany działań promocyjnych, strategia utrzymania firmy w perspektywie 5 lat, strategia utrzymania miejsc pracy, opis docelowej grupy klientów (podejmowanie działalności).

Szczegółowe zasady i przypisanie rodzaju kryteriów do poszczególnych przedsięwzięć nastąpi po dokonaniu wyboru LSR.

Dobór kryteriów został dokonany zgodnie z opisem procesu partycypacji przedstawionym w Rozdziale III. LGD tworzy LSR wspólnie z mieszkańcami z obszaru w odpowiedzi na ich potrzeby, żeby wspierać zrównoważony rozwój. Wraz z pojawianiem się nowych czynników zewnętrznych może wystąpić potrzeb ich zmiany lub lepszego dostosowania. Przygotowanie i aktualizacja lokalnych kryteriów wyboru z wykorzystaniem partycypacyjnych metod zapewnia wszystkim interesariuszom realny wpływ na wybór operacji, które będą realizować LSR. Takie podejście zapewnia pełną inkluzywność. Ww. zasady obowiązują również do procedur wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów.

Przedsiębiorcy z obszaru LGD podejmują próby wdrażania innowacyjnych rozwiązań i promowania swoich projektów. Obszar LSR, jest otwarty na nowatorskie rozwiązania, które mają znaczący wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Po licznych analizach i dyskusjach, przyjęto definicję opartą na dokumentacji konkursowej, która najbardziej obiektywnie odzwierciedla specyfikę obszaru objętego LSR oraz umożliwia wybór projektów innowacyjnych, które mają istotny wpływ na dane przedsięwzięcie. Realizując LSR LGD promować będzie wykorzystywanie innowacyjnych rozwiązań, wcześniej niedostępnych na terenie Ziemi Chełmońskiego.

Innowacyjność polega na wykorzystaniu na obszarze objętym LSR nowego lub istotnie udoskonalonego produktu, usługi, organizacji, procesu. Może ona polegać również na nowym sposobie wykorzystania lub aktywizacji istniejących zasobów lokalnych o charakterze społecznym, kulturowym, przyrodniczym lub historycznym.

Badanie innowacyjności będzie dotyczyć następujących przedsięwzięć: P.2.5 w których pojawiają się **innowacyjne społeczne** w zakresie włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji; P.2.6 w których pojawiają się **innowacyjne biznesowe** w zakresie usług komercyjnych (zagroda edukacyjna); P.2.4 w którym pojawia się przygotowanie koncepcji Smart Village. Ponadto planuje się premiowanie operacji innowacyjnych także w ramach pozostałych przedsięwzięć.

Wdrożenia innowacji w ww. zakresach będzie obejmować: zwiększenie funkcjonalności, użyteczności produktów i usług/lub unowocześnienie przestarzałych systemów/lub udoskonalenie technologii, lub usprawnienie komunikacji międzyludzkiej/lub optymalizację czasu pracy/ lub ochronę środowiska naturalnego.

Oczekiwany wpływ innowacji na rozwój obszaru LSR to:

1) innowacje biznesowe: wpływ na wzrost gospodarczy; zwiększanie wydajności, przy takich samych nakładach; wzrostu wydajności wpływa na wzrost dostępności, co powoduje, że lokalna gospodarka się rozwija. osiągnięcie przewagi konkurencyjnej, najlepiej trwałej (strategicznej w obszarze produktu/usługi, sposobu obsługi klienta, konkurencyjnej ceny opartej na przewadze kosztowej, strategii jakości oferowanego produktu/usługi, wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych; 2) innowacje społeczne; zwiększenie zaangażowania społecznego w działania oraz twórcze podejście do przyjmowania nowych ról lub relacji w społeczeństwie, aktywizacja i integracja osób w niekorzystnej sytuacji, włączenie społeczne, cyfrowe i inne seniorów oraz osób z niekorzystnej sytuacji, wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Pozwoli to odróżnić zmiany, które nie będą innowacyjnością od innowacji, które będą powodować oczekiwaną zmianę. Ocena innowacyjności będzie stopniowalna i zapewni możliwość uzyskania punktów:

- a) Maksymalna liczba punktów będzie dotyczyć **projektów kreatywnych** (powstających w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczy nowych na obszarze LSR produktów, usług, procesów lub organizacji).
- b) Znacznie niższa liczba punktów będzie dotyczyć **projektów imitujących** (wzorowanych na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji, obejmują nowy sposób wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych).
- c) Braku możliwości przyznania punktów dla innowacji pozornych, które obejmują drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

Opis metod wdrożenia zdefiniowanych innowacji i ich oczekiwanego wpływu na rozwój obszaru LSR: P.2.5 (konkurs), P.2.6 (konkurs), P.2.4 (projekt granatowy na przygotowanie koncepcji Smart Village).

Animowanie do wdrażania innowacji: wprowadzanie nowatorskich rozwiązań będzie aktywizowane przy współudziale doświadczonych partnerów, z wykorzystaniem sprawdzonych mechanizmów promocji dobrych praktyk, wskazywania korzyści płynących z innowacji, stworzenia możliwości wymiany doświadczeń i nawiązywania współpracy, a także poprzez doradztwo w biurze LGD i działania edukacyjno-informacyjne.

Procedura zmiany lokalnych kryteriów wyboru

- 1) Z inicjatywą zmian w lokalnych kryteriach wyboru może wystąpić członek LGD, członek Rady LGD, członek Zarządu, członek Komisji lub mieszkaniec obszaru LSR.
- 2) Wniosek / propozycja zmiany lokalnych kryteriów wyboru zawiera nazwę wprowadzanego / aktualizowanego / likwidowanego kryterium oraz uzasadnienie zmiany. Wniosek o wprowadzenie / zmianę nowego kryterium powinien również uwzględniać propozycję minimalnej i maksymalnej liczby punktów przyznawanych za to kryterium lub wagę tego kryterium w odniesieniu do pozostałych.
- 3) Zmiana kryteriów może również nastąpić na wniosek ZW lub innych organów kontrolnych.

- 4) Zgłaszanie wniosków i uwag od mieszkańców lub uprawnionych podmiotów w zakresie zmian lokalnych kryteriów wyboru będzie odbywać się w trybie ciągłym.
- 5) Modyfikacja kryteriów nie może prowadzić do usunięcia kryteriów obowiązkowych z punktu widzenia realizacji PS dla WPR na lata 2021-2027.
- 6) Weryfikacji zasadności otrzymanych propozycji będzie dokonywał Zarząd w okresie kwartalnym, chyba że zmiana zostanie zainicjowana wskutek rekomendowania ZW lub ustaleń pokontrolnych. Zarząd będzie się posiłkować pracą zespołów roboczych.
- 7) W przypadku uznania zasadności proponowanych zmian kryteriów Biuro LGD będzie zobowiązane do opracowania nowych kryteriów i kart oceny, które będą konsultowane w trybie konsultacji społecznych, z uwzględnieniem zasad partycypacji jak w przypadku tworzenia kryteriów (jeśli będzie to możliwe i zasadne), jednak minimum przy zastosowaniu informacji zamieszczanych za pośrednictwem strony www, tablicy ogłoszeń oraz w biurze LGD.
- 8) Ocena trafności i adekwatności lokalnych kryteriów będzie przeprowadzana w ramach ewaluacji.
- 9) Wyniki badania mogą stanowić podstawę do wdrożenia procedury zmiany kryteriów.
- 10) Zmiana kryteriów nie jest możliwa w trakcie trwania konkursu.
- 11) Przesłanką do uruchomienia procedury zmiany kryteriów może być również zagrożenie realizacji LSR, np. w przypadku, gdy osiągnięcie zakładanych wskaźników okaże się niemożliwe.

W ramach LSR uwzględnia się możliwość skorzystania przez LGD oraz inne podmioty z gmin objętych LSR ze środków Programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 (FEMA). Planowane cele LSR wpisują się w wybrane działania FEMA, które zostały przedstawione w Rozdziale IV LSR. W Szczegółowym Opisie Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 uwzględniono działania obejmujące nabory dedykowane LGD bądź dodatkowo premiujące projekty zgodne z LSR. W ramach budżetu LSR nie ma możliwości wsparcia wszystkich wnioskodawców, a ponadto nie zaspokaja on wszystkich potrzeb na obszarze LGD, dlatego możliwość korzystania ze środków FEM będzie uzupełniać realizację celów LSR.

LGD planując działania w kolejnych latach, korzystając z dotychczasowego doświadczenia, będzie podejmowała starania o pozyskanie środków finansowych także z innych źródeł niż PS WPR. Wybór wskazanych w Rozdziale IV programów i konkursów wynika z analizy regulaminów ostatnich naborów, w tym kryteriów dostępu i wyboru projektów. Na podstawie tej analizy wybrano te najbardziej wpisujące się w cele LSR, ale nie jest to katalog zamknięty. LGD będzie na bieżąco monitorowała ogłaszane konkursy i poszukiwała dodatkowych możliwości finansowania działań skierowanych do społeczności lokalnej, co pozwoli na zwiększenie zakresu i ilości podejmowanych inicjatyw społecznych.

LGD „Ziemia Chełmońskiego” oświadcza, że projekty wskazane w LSR, będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+/EFRR, a także promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

ROZDZIAŁ VIII PLAN DZIAŁANIA

W ramach wdrażania LSR zaplanowano harmonogram ogłoszenia naborów na realizację przedsięwzięć przedstawionych w Rozdziale VI Cele i wskaźniki oraz stopień osiągnięcia wskaźników rezultatu i produktu w kolejnych latach. Pierwsze nabory założono w II kwartale 2024 roku, kolejne w latach 2025-2028. Na etapie tworzenia Plan działania zadbano, aby realizowane przedsięwzięcia pozwoliły na osiągnięcie celów LSR, np. w pierwszej kolejności realizowane będą operacje na opracowanie strategii inteligentnych wsi umożliwiające pozyskiwanie środków na przeprowadzenie działań w nich zawartych. Z kolei przedsięwzięcia związane z zakładaniem i rozwojem działalności gospodarczych oraz aktywizujące i integrujące społeczność lokalną rozłożono tak, aby możliwie jak najlepiej wykorzystać środki oraz stworzyć możliwość skorzystania z dofinansowania jak największej liczbie beneficjentów. Ponadto planując nabory uwzględniono kwestie związane z osiągnięciem kamieni milowych, wyznaczonych na 30.06.2026 roku (wykorzystanie min. 40% budżetu) oraz 31.12.2027 (min. 80% budżetu). Szczegółowy plan działania przedstawia załączony do LSR **Formularz 2: Plan działania**, a wykorzystania budżetu LSR **Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR**.

ROZDZIAŁ IX PLAN FINANSOWY LSR

Podstawowym źródłem finansowania budżetu LSR będzie Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. W nowym okresie programowania będzie on realizował cele PS dla WPR na lata 2023-2027. Zgodnie z założeniami przyjętymi przez województwo mazowieckie LSR będzie jednofunduszowa. Przy konstruowaniu

budżetu uwzględniono założenia dotyczące wysokości wsparcia i zakładanego poziomu dofinansowania wynikające z planu strategicznego oraz projektu Wytucznych, rozkład finansowania przedsięwzięć w poszczególnych latach w odniesieniu do określonych w umowie ramowej kamieni milowych. Wielkość środków na realizację LSR wyznaczono zgodnie z zasadami, tj. w powiązaniu z liczbą ludności na obszarze LGD wg stanu na 31.12.2020 r. Środki wydatkowane na realizację strategii pochodzą będą głównie z 3 źródeł, w tym: środki EFRROW, środki budżetu państwa oraz wkład własny jednostek sektora finansów publicznych będący wkładem krajowych środków publicznych. Planowana wysokość środków na komponent Wdrażanie LSR i Zarządzanie LSR jest zgodna z limitami określonymi w ramach Konkursu na wybór LSR. Wysokość dostępnego budżetu została odzwierciedlona w załączniku **Formularz 3: Budżet LSR**. Liczba ludności na obszarze objętym LSR wynosi 98 719 osób (wg stanu na 31.12.2020), co pozwala aplikować w ramach PS dla WPR na lata 2023-2027 o środki w wysokości 2 750 000 euro na Wdrażanie LSR oraz 612 500 euro na Zarządzanie LFS. Kwota dostępnych środków obejmuje wkład EFRROW, jak i wymagany krajowy wkład środków publicznych.

Szczegółowy Plan wykorzystania budżetu LSR został zaplanowany w **Formularzu 4: Plan wykorzystania budżetu LSR**. W załączonym do LSR **Formularzu 2: Plan działania** przedstawione zostały planowane do realizacji przedsięwzięcia ze wskazaniem Programu, w ramach którego te przedsięwzięcia będą realizowane, a w **Formularzu 4: Plan wykorzystania budżetu LSR** – przedstawiono harmonogram realizacji wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć w poszczególnych latach.

Wsparcie zostanie skierowane do organizacji pozarządowych, jednostek sektora finansów publicznych, mikro i małych przedsiębiorców, rolników z małych gospodarstw oraz mieszkańców obszarów wiejskich. Przyjęte założenia zapewniają realizację długookresowych celów LSR. Wpłyne to na wzrost dostępności oferty usług komercyjnych na obszarze LSR oraz poprawę warunków życia poprzez zwiększenie dostępu do niekomercyjnej infrastruktury i usług, kształtowanie świadomości społeczno-obywatelskiej oraz zwiększenie włączenia mieszkańców, również poprzez wykorzystanie innowacyjnych narzędzi. Założeniem planowanych celów i przedsięwzięć, które będą finansowane w ramach EFRROW jest sukcesywne budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej, przy wykorzystaniu lokalnych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Zaproponowane w ramach LSR cele „Poprawa warunków życia i odpoczynku na obszarze LGD” oraz „Rozwój aktywności mieszkańców oraz wzmocnienie potencjału zaangażowanych społecznie przedsiębiorców na obszarze LGD” zostaną wdrożone dzięki bezpośredniemu wsparciu finansowemu EFRROW. Przedstawiony Plan działania jest w bezpośredni sposób powiązany z celami i przedsięwzięciami. **Na cel 1 Obszar LGD miejscem przyjaznym do życia i odpoczynku 1 097 779 euro. Zostanie on zrealizowany poprzez Przedsięwzięcie 1.1. Rozwój nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury publicznej - zwiększenie dostępności do niekomercyjnej oferty spędzania czasu wolnego i innych usług publicznych.**

Powiązania celu z budżetem oraz Planem działania:

Poprawa warunków życia na wsi w kontekście dostępu do atrakcyjnej infrastruktury rekreacyjnej, sportowej, turystycznej oraz innych usług publicznych wymaga od wnioskodawców przemyślanej strategii w stosunku do potrzeb i planowanych zakresów operacji. Jak wynika z konsultacji i ankiet mała infrastruktura publiczna jest bardzo pożądanym rezultatem, dlatego przygotowana alokacja powoli na sprawiedliwy i równomierny podział dotacji. Dzięki unijnemu wsparciu uda się zrealizować cele i szereg przedsięwzięć dla rozwoju obszaru LSR. W celu potwierdzenia obszaru LSR, jako atrakcyjnego miejsca do życia, zamieszkania, pracy, wypoczynku czy prowadzenia działalności, należy dołożyć starań, aby realizacja operacji była sprawiedliwa i dawała szansę wszystkim interesariuszom. Obszary LGD są terenami o ciekawym potencjale turystycznym i osiedleńczym. Infrastruktura wciąż wymaga doinwestowania, stąd też zaproponowany podział środków unijnych. Dobra dostępność do infrastruktury i usług publicznych decyduje także o atrakcyjności turystyczno-wypoczynkowej oraz wyborze miejsca zamieszkania na obszarze objętym LSR stając się ważnymi stymulatorami rozwoju gospodarczego.

Na cel 2 „Rozwój aktywności mieszkańców oraz wzmocnienie potencjału zaangażowanych społecznie przedsiębiorców na obszarze LGD”, planuje się przeznaczyć 1 652 221 euro. Cel ten zostanie zrealizowany poprzez następujące przedsięwzięcia: 2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji, alokacja 102 222 euro; 2.2. Wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru objętego LSR, alokacja 61 111 euro; 2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR, alokacja 77 778 euro; 2.4. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi, alokacja 8 889 euro;

2.5. Promowanie partnerskiej współpracy, alokacja 11 111 euro, 2.6. Podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, alokacja 1 391 110 euro.

Powiązania celu z budżetem oraz Planem działania:

Analiza potrzeb i problemów obszaru LGD przeprowadzona wśród mieszkańców w sposób partycypacyjny wskazała na konieczność ukierunkowania wsparcia na działania związane z rozwojem społeczeństwa obywatelskiego w różnych obszarach, tj. włączenia społecznego osób młodych, seniorów lub innych osób w niekorzystnej sytuacji, edukacji obywatelskiej i wsparcia liderów lokalnych oraz przedsiębiorczości, w tym przy zastosowaniu innowacyjnych rozwiązań (np. dzięki tworzeniu strategii inteligentnych wsi i premiowaniu projektów z nimi zgodnych). W odpowiedzi zaproponowano wskazany podział środków unijnych. Realizacja działań edukacyjnych i animacyjnych oraz integracja środowisk lokalnych, seniorów, osób młodych i osób w niekorzystnej sytuacji przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju, w tym dbałości o środowisko naturalne, ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, przyczyni się do rozwoju aktywności społecznej mieszkańców na obszarze LGD. Realizowane operacje wzmocnią potencjał liderów społecznych i zaangażowanie mieszkańców w działania lokalnych organizacji czy tworzenie grup nieformalnych na rzecz dobra wspólnego. Projekty wpłyną na podniesienie świadomości w zakresie samoorganizacji i działalności organizacji pozarządowych oraz zaktywizowanie mieszkańców do podejmowania nowych inicjatyw obywatelskich. W połączeniu ze wsparciem przedsiębiorców włączających się w działalność społeczną, współpracujących z organizacjami społecznymi i zwiększenie dostępności do usług dla ludności, realizacja przedsięwzięć w ramach celu nr 2 wzmocni kapitał społeczny i będzie miała wpływ na rozwój obszarów wiejskich objętych LSR.

Racjonalne rozłożenie planowanych naborów, których koniec jest przewidziany na 2028 r. spowoduje, że wszystkie grupy interesu będą miały możliwości przygotowania wniosków. Intensyfikacja naborów w latach 2025-2027 wdrażania LSR pozwoli na skuteczne i sprawne osiągnięcie zamierzonych rezultatów.

Planowane przedsięwzięcia zarówno w ramach celu nr 1, jaki celu nr 2 stanowią będą bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców obszaru LGD.

ROZDZIAŁ X MONITORING I EWALUACJA

W rozdziale scharakteryzowano zasady i procedurę monitoringu oraz ewaluacji, główne elementy podlegające badaniom oraz podmioty (osoby) odpowiedzialne za proces monitoringu i ewaluacji. Do wypracowania rozwiązań wykorzystano współpracę z przedstawicielami lokalnych grup działania z 6 województw: łódzkiego, mazowieckiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego i wielkopolskiego. Stanowi to wartość dodaną Podejścia Leader, a w szczególności efekt sieciowania i współpracy. Wypracowane założenia zostały skonsultowane w trakcie tworzenia LSR w szczególności podczas otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych, w punkcie konsultacyjnym w biurze, w punktach konsultacyjnych w gminach objętych LSR, a także w trakcie spotkań grupy roboczej oraz na warsztatach tematycznych. Opisana procedura monitorowania i ewaluacji uwzględnia doświadczenia LGD z poprzednich perspektyw programowych.

Zasady monitoringu i ewaluacji

Ewaluacja i monitoring są obowiązkowymi elementem wdrażania LSR. Jako główne źródła informacji pozwalające na poznanie efektów wdrażania są niezwykle istotne, gdyż pozwalają zrozumieć przyczyny przebiegu procesu oraz wprowadzać korekty, jeśli to konieczne. Są również elementem edukacji. Dlatego tak istotne było odpowiednie zapanowanie działań w tym zakresie.

Monitoring opiera się na zasadach: wiarygodności, aktualności, obiektywności, koncentracji, realizmu, koordynacji informacji i elastyczności. Ewaluacja uwzględnia następujące kryteria: trafność / adekwatność / odpowiedniość; efektywność / wydajność; skuteczność; użyteczność; trwałość.

MONITORING jest narzędziem do systematycznego pozyskiwania, analizowania oraz wykorzystywania informacji dla celów kontroli zarządzania i podejmowania decyzji. Zapewnia identyfikację bezpośrednich efektów wdrażania LSR obejmujących dane ilościowe i jakościowe na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji LSR w aspekcie finansowym i rzeczowym. Pozwala również ocenić postęp w zakresie osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu przypisanych do celów i przedsięwzięć. Głównym celem monitoringu jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej LSR.

Zebrane dane i informacje będą odnoszone do założeń bazowych (wartości założonych w momencie rozpoczęcia wdrażania LSR), wskaźników pośrednich (przedstawiających pożądane wartości na konkretnym etapie wdrażania LSR – tzw. kamieni milowych) oraz wskaźników docelowych (ostatecznych rezultatów jakie ma przynieść

wdrażanie LSR). Realizacja badań monitoringowych pozwoli na odniesienie wyników do oczekiwań oraz ocenę adekwatności wykorzystanych zasobów do uzyskanych efektów. Monitoring będzie miał na celu: usprawnianie procesów zarządczych, bieżące kontrolowanie stanu wdrażania LSR, przewidywanie lub identyfikację pojawiających się problemów, optymalizowanie wykorzystanych zasobów, weryfikowanie zgodności przebiegu wdrażania z planowanymi zamierzeniami.

EWALUACJA jest procesem prowadzonym w celu ustalenia efektywności pomocy pochodzącej ze środków Unii Europejskiej (efektywności wdrażania LSR) oraz oszacowania poziomu jej oddziaływania w odniesieniu do założeń LSR, zakresów tematycznych czy też analizy wpływu na poszczególne problemy oraz potrzeby zidentyfikowane w diagnozie obszaru. Zapewnia ustalenie związków przyczynowo-skutkowych między podejmowanymi działaniami, a uzyskanymi rezultatami, zwłaszcza w ujęciu średnio- i długookresowym. Będzie obejmować badanie wartości oraz cech LSR z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu oceny jej efektów oraz wykorzystania nabytej wiedzy w kolejnym okresie. Jednym z głównych celów ewaluacji będzie ocena rzeczywistych i spodziewanych efektów. Ewaluacja będzie próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły pożądane efekty w odniesieniu do wykorzystanych zasobów.

W procesie wdrażania LSR zostaną wykorzystane dwa rodzaje ewaluacji: autoewaluacja (self-evaluation), tj. ocena stopnia realizacji LSR i osiągniętych lub osiągniętych efektów, dokonywaną własnymi siłami, na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu i sprawozdawczości, wspartych dodatkowymi narzędziami oceny, z możliwością udziału w ocenie ekspertów zewnętrznych, ewaluacja zewnętrzna, tj. ocena zleconą zewnętrznemu wykonawcy z doświadczeniem w zakresie badań LSR.

Ewaluacja LSR (on-going oraz ex-post) to narzędzie specyficzne i wymagające wiedzy z zakresu funkcjonowania Podejścia Leader oraz zmian zachodzących w otoczeniu z uwzględnieniem szczególnych zasad związanych z RLKS. Trójsektorowość oraz oddolny charakter wdrażania mają bowiem kluczowe znaczenie dla osiągnięcia założeń, stąd potrzeba uwzględnienia w badaniu nie tylko danych ilościowych, ale także poziomu zaangażowania lokalnej społeczności czy efektów współpracy pomiędzy różnymi podmiotami. Ocena musi również uwzględniać analizę procesu wdrażania – w aspekcie rzeczowym i finansowym oraz w odniesieniu do jakości procesu. **W okresie programowania 2023-2027 będą realizowane ewaluacje własne on-going (corocznie) oraz zostanie zlecone na zewnątrz jedno badanie ex-post (po zakończeniu realizacji LSR).**

Ewaluacja on-going będzie realizowana w formie warsztatów refleksyjnych, przy czym zostanie rozszerzona formuła badania o rekomendacje z określeniem terminu i osób odpowiedzialnych za ich realizację.

Ewaluacja zewnętrzna ex-post zostanie przeprowadzona do końca 2028 roku (maks. do połowy 2029 roku). Ewaluacja zewnętrzna może zostać zlecona wspólnie, tj. badanie obejmuje kilka lub wszystkie LGD z terenu województwa. Badanie ewaluacyjne ex-post będzie obejmowało w szczególności ocenę, na ile udało się osiągnąć założone cele, ocenę skuteczności i efektywności interwencji oraz jej trafności i użyteczności oraz badanie długotrwałych efektów (oddziaływanie) LSR oraz ich trwałość. Będzie ona dotyczyć następujących obszarów badawczych: ocena wpływu na cel/cele LSR; kapitał społeczny, przedsiębiorczość, współpracę, osoby młode, seniorów oraz w niekorzystnej sytuacji, innowacyjność, funkcjonowania LGD, proces wdrażania oraz wartość dodaną podejścia LEADER i innych (jeśli zajdzie taka potrzeba).

Badanie będzie miało charakter całościowy w kontekście postawionych pytań ewaluacyjnych. Do analizy zostaną wykorzystane dostępne metody i techniki badawcze, adekwatne do zakresu badania, obszaru i uczestników. Dzięki temu możliwe będzie zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału oraz wypracowanie rekomendacji na poziomie eksperckim. Wykorzystana zostanie przede wszystkim koncepcja triangulacji metodologicznej, zapewniająca zróżnicowanie źródeł danych, metod i perspektyw badawczych. Kluczowy będzie również partycypacyjny charakter badania na każdym jego etapie, z wykorzystaniem metod partycypacji stosowanych przy przygotowaniu i aktualizacji LSR. Rzetelna ocena efektywności wdrażania LSR będzie również oparta o ocenę stanu realizacji zobowiązań oraz wyników badań monitoringowych oraz przy uwzględnieniu wyników ewaluacji wewnętrznych on-going.

Proces monitoringu i ewaluacji został dostosowany do specyfiki obszaru i przygotowanej LSR.

Wykorzystano doświadczenia dwóch perspektyw programowania UE, ze szczególnym uwzględnieniem doświadczeń z okresu 2014-2020(2). Zapewniło to odpowiedni dobór elementów podlegających bieżącemu monitoringowi oraz okresowej ewaluacji. Nabyte doświadczenia okazały się również istotne przy określeniu czasu, w jakim została zaplanowana ewaluacja ex-post oraz ewaluacje wewnętrzne poparte badaniami monitoringowymi.

Wnioski i rekomendacje z prowadzonych badań powinny być podstawą do podejmowania działań zaradczych, jeśli pojawiłoby się zagrożenie nie osiągnięcia kamieni milowych określonych w umowie ramowej, czy poziomów realizacji wskaźników produktu i rezultatu. Istotna będzie również ocena poziomu zainteresowania potencjalnych beneficjentów wsparciem przewidzianym w LSR. Będzie to przesłanką do podejmowania decyzji o jej aktualizacji.

Sposób wykorzystania wyników z monitoringu i ewaluacji

Informacje uzyskane w wyniku badań oraz podejmowane działania zaradcze (jeśli wystąpi taka potrzeba) zapewnią terminowe i skuteczne wdrażania LSR, odpowiednią jakość stosowanych procedur, wyższą efektywność lokalnych kryteriów wyboru czy jakość świadczonych przez LGD usług. Dzięki temu zwiększy się szansa na osiągnięcie założeń LSR. Wyniki badań mogą stać się również przesłanką do zmiany zasad funkcjonowania LGD, czy zmian w LSR, w szczególności w zakresie aktualizacji problemów lub potrzeb oraz dostosowania budżetu, wskaźników lub innych założeń do zmieniających się warunków otoczenia LSR. Okres przygotowań LSR przypadł na trudny okres po pandemii COVID-19 oraz spowolnienia gospodarki z powodu inflacji, wysokich stóp procentowych, ograniczania inwestycji oraz gospodarczych skutków napaści Rosji na Ukrainę. Ekspertki zakładają spadek PKB poniżej poziomu sprzed pandemii. Inflacja również powinna spowolnić, jednak utrzyma się na poziomach wyższych niż przed pandemią. Stąd konieczność cyklicznej analizy otoczenia LSR. W przypadku wykrycia istotnych problemów na etapie wdrażaniem lub zarządzania LSR, LGD „Ziemia Chełmońskiego” przygotowuje i wdroży program naprawczy. Program ten zostanie stworzony przy udziale pracowników Biura, członków organów LGD oraz pozostałych członków Stowarzyszenia. Będzie podlegać akceptacji w samorządzie województwa (np. poprzez akceptację zmienionej LSR). Proces monitoringu został połączony z Planem komunikacji w celu zaangażowania odpowiednich grup społecznych (adresatów LSR, ludzi młodych, seniorów czy osób w niekorzystnej sytuacji).

Procedura ewaluacji i monitoringu

Procedura określa przebieg procesu monitorowania i ewaluacji.

Zakres procedury: Proces obejmuje czynności w zakresie monitoringu i ewaluacji od momentu powołania. Koordynatora do momentu publikacji Raport z ewaluacji ex-post.

Założenie ogólne: Monitoring będzie procesem ciągłym, przy czym wyniki będą gromadzone półrocznie lub kwartalnie. Ewaluacja będzie prowadzona okresowo. W ramach ewaluacji on-going raporty będą sporządzane w kwartale następującym po roku, którego badanie on-going dotyczy. W przypadku ewaluacji ex-post raport powstanie po realizacji LSR lub na końcowym etapie wdrażania.

Osoby odpowiedzialne: Nadzór nad procesem monitoringu i ewaluacji będzie sprawować Zarząd.

Proces monitoringu i ewaluacji on-going będzie prowadzony przez wyznaczonego koordynatora, we współpracy z pozostałymi pracownikami Biura LGD lub przez eksperta zewnętrznego. Proces ewaluacji ex-post będzie prowadzony przez doświadczoną firmę zewnętrzną.

Przebieg procedury:

1. Zarząd wyznacza spośród pracowników biura Koordynatora ds. monitoringu i ewaluacji.
2. Wsparciem działań koordynatora są pozostali pracownicy Biura LGD i/lub eksperci zewnętrzni.
3. Koordynator określa czynności i narzędzia niezbędne do pozyskania danych i informacji.
4. W procesie monitoringu i ewaluacji wykorzystywane będą różnorodne narzędzia oraz partycypacyjne metody zapewniające zaangażowanie lokalnej społeczności.
5. Koordynator może zwrócić się do Zarządu w sprawie powołania Zespołu ds. Monitoringu i Ewaluacji oraz o zlecenie ocen / ekspertyz zewnętrznych.
6. Dane są gromadzone systematycznie, z zachowaniem śladu rewizyjnego. Wykorzystywane są do tego arkusze kalkulacyjne lub systemy informatyczne wspierające obsługę wniosków.
7. Przeprowadzone badania ewaluacyjne obejmują co najmniej ocenę na ile udało się osiągnąć założone cele, ocenę skuteczności i efektywności interwencji oraz jej trafności, użyteczności i trwałości.
8. Zakres monitoringu i ewaluacji oraz elementy podlegające ocenie zostały określane w Tabeli Elementy podlegające monitorowaniu i ewaluacji (on going / ex-post) ze wskazaniem sposobu ich pozyskania oraz zakresu analizy i oceny danych.
9. Z badań monitoringowych / ewaluacyjnych powstają sprawozdania / raporty. Struktura sprawozdania / raportu stanowi odzwierciedlenie zakresu badania. Dokumenty są przyjmowane przez Zarząd.
10. Sporządzane informacje / raporty będą przedstawiane raz w roku na Walnym Zebraniu Członków i podawane do publicznej wiadomości m.in. poprzez umieszczenie na stronie www i udostępnione do wglądu w Biurze

LGD (upowszechnienie wyników). W przypadku wydania rekomendacji Zarząd wskazuje osobę/osoby odpowiedzialne za ich realizację i określa terminy ich wdrożenia.

11. Monitorowaniem terminowości realizacji rekomendacji zajmuje się Koordynator / Zespół ds. monitoringu i ewaluacji. Jeśli wdrożenie rekomendacji nie jest możliwe w wyznaczonym terminie – wnioskuje się o zmianę terminu lub podjęcie dodatkowych działań warunkujących wykonanie rekomendacji.
12. Za realizację rekomendacji lub uzasadnienie przyczyn odstąpienia od ich realizacji odpowiada Zarząd.
13. Zakończeniem procesu monitorowania i ewaluacji jest przedstawienie przez Zarząd na Walnym Zebraniu Członków raportu z ewaluacji ex-post wraz z informacją o poziomie wdrożenia rekomendacji.

Wykonawca badań monitoringowych oraz ewaluacji on-going (własna): Koordynator / Zespół ds. monitoringu i ewaluacji, możliwość wsparcia przez ekspertów zewnętrznych, możliwość zlecenia wykonania ocen / ekspertyz zewnętrznych.

Wykonawca badania ex-post: Firma zewnętrzna posiadająca doświadczenie w realizacji ewaluacji LSR.

Czas realizacji badania:

W początkowym okresie wdrażania (2024-2025) dane monitoringowe będą zbierane w okresach półrocznych. Po ogłoszeniu naborów wniosków będzie potrzebny czas do ich oceny i zawarcia umów, dlatego analiza danych rzeczowych i finansowych w okresach półrocznych będzie wystarczająca. Od I kwartału 2026 roku monitorowanie będzie prowadzone co kwartał, w związku z koniecznością osiągnięcia: 40% poziomu zakontraktowania budżetu do 30 czerwca 2026 roku (I kamień milowy), 80% poziomu zakontraktowania budżetu do 31 grudnia 2027 roku (II kamień milowy). Zapewni to bieżące informacje o postępie wdrażania LSR i umożliwi podejmowanie działań zaradczych, gdyby tempo wdrażania nie było wystarczające dla osiągnięcia założeń wynikających z umowy ramowej. W celu wzmocnienia efektów bieżącego monitoringu zostanie dodany proces ewaluacji on-going (ewaluacji własnej) realizowanej corocznie w terminie do końca I kwartału roku następującego po okresie badawczym. Proces wdrażania LSR rozpocznie się ogłoszeniem naborów wniosków w połowie 2024 roku. Pierwsze efekty będą możliwe do weryfikacji najwcześniej w 2025 roku. W początkowym okresie może nastąpić kumulacja naborów ogłaszanych przez wszystkie LGD w województwie, dlatego potrzebny będzie dłuższy czas na ocenę złożonych wniosków. Nie będzie zatem możliwe dokonanie ewaluacji zewnętrznej średniookresowej, gdyż nie będzie ku temu wystarczających danych. Potrzeba wykorzystania obiektywnej oceny procesu wdrażania zostanie zapewniona przez możliwość udziału w warsztatach refleksyjnych ekspertów zewnętrznych.

Źródło danych.

Dane źródłowe będą pozyskiwane z dokumentacji własnej gromadzonej przez LGD z samorządu województwa lub systemu informatycznego – jeśli będzie dostępny, z GUS, badań ankietowych. Źródłem będą bezpośrednio wywiady z beneficjentami, analiza pomysłów/inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR w ramach stworzonego systemu zachęt lub wizje lokalne w miejscach realizacji projektów / grantów. Informacje będą pochodzić od różnych interesariuszy z obszaru LSR, żeby zastosować jak najszerszy poziom włączenia i uzyskać reprezentatywne wyniki. Dane statystyczne dostarczą obiektywnej informacji na temat zmian w obszarze badania i jego otoczeniu. Będą obejmować zjawiska demograficzne, rynek pracy, lokalną gospodarkę, sytuację społeczną. Zakres analizy będzie również obejmować dane ilościowe o prowadzonych naborach, postępie rzeczowym, efektach realizacji Planu komunikacji i szkoleń, dane finansowe. Dane będą dotyczyć tych elementów, które stanowią zobowiązania wynikające z zawartych umów. Kluczowym źródłem danych będą również badanie jakościowe, obejmujące w szczególności wywiady z członkami LGD, pracownikami Biura LGD oraz przedstawicielami organów stowarzyszenia (Zarządu, Rady decyzyjnej, Komisji rewizyjnej) oraz przede wszystkich odbiorcami pomocy.

Elementy podlegające monitorowaniu i ewaluacji (on going / ex-post) ze wskazaniem sposobu ich pozyskania oraz zakresu analizy i oceny danych

Wyszczególnienie	Podstawowe źródła danych / rodzaj i częstotliwość badania	Analiza i ocena danych
Efektywność pracy Biura LGD i organów LGD, w tym jakość doradztwa, stan realizacji Planu komunikacji / Planu szkoleń oraz działań animacyjno-integracyjnych i wyłączeniowych skierowanych do lokalnej społeczności, dostępność Biura, sprawność podejmowania decyzji przez LGD oraz stosowanie obowiązujących przepisów i wytycznych – zarządzenie LSR	opinia przełożonego, wywiady z beneficjentami i członkami LGD, badania ankietowe, wyniki kontroli, anonimowe ankiety, wywiady, dokumentacja własna LGD M6, M3, E1, EX	Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków, ocena jakości prowadzonych działań i ich skuteczności w odniesieniu do założeń LSR, jakość doradztwa, adekwatność działań komunikacyjnych i szkoleniowych, zaangażowanie i chęć rozwiązywania problemów. Kryterium: Efektywność
Postęp rzeczowy LSR w zakresie stopnia osiągnięcia mierzalnych wskaźników wykonalności celów – wdrażanie LSR	dokumentacja konkursowa, dane pozyskane z samorządu województwa, ankiety monitorujące / sprawozdania beneficjentów M6, M3, E1, EX	Stopień realizacji celów, przedsięwzięć, wskaźników; ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR; wpływ podejmowanych przez Biuro LGD działań na postęp rzeczowy; określenie stopnia realizacji poszczególnych operacji. Kryterium: Skuteczność i użyteczność, trwałość.
Postęp finansowy w zakresie stanu realizacji budżetu w poszczególnych naborach i możliwości osiągnięcia kamieni milowych, z uwzględnieniem czynników zewnętrznych wpływających na tempo kontraktacji oraz tempo realizacji projektów – wdrażanie i zarządzanie LSR	dokumentacja konkursowa, dane pozyskane z samorządu województwa, ankiety monitorujące / sprawozdania beneficjentów M6, M3, E1, EX	Stopień wykorzystania budżetu LGD przeznaczonego na wdrażanie LSR w odniesieniu do podjętych środków, wpływ podejmowanych przez Biuro LGD działań na postęp finansowy, ocena trafności założeń finansowych LSR. Kryterium: Skuteczność i użyteczność
Harmonogram ogłaszanych konkursów oraz poziom zainteresowania beneficjentów ogłaszanymi naborami – wdrażanie i zarządzanie LSR	dokumentacja konkursowa, rejestr wniosków, rejestr doradztwa, listy obecności na spotkaniach szkoleniowych, licznik odwiedzin na stronie internetowej / na profilu w mediach społecznościowych, M6, M3, E1, EX	Zgodność ogłaszanych konkursów z przyjętym harmonogramem, ocena stopnia realizacji zadań w ramach LSR Kryterium: Efektywność
Efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, zainteresowanie stroną internetową LGD oraz profilem w mediach społecznościowych, udziałem w ofercie informacyjno-promocyjnej, czytelność i skuteczność przekazu, przepływ informacji – zarządzenie LSR	dokumentacja własna LGD, licznik odwiedzin na stronie internetowej / na profilu w mediach społecznościowych, listy obecności, dokumentacja zdjęciowa, ankiety, wywiady M6, M3, E1, EX	Ocena skuteczności przepływu informacji w stosunku do osiągniętych rezultatów, badanie efektów dotarcia do poszczególnych beneficjentów, liczba osób, które uzyskały informację na temat LGD, skuteczność animacji lokalnej społeczności. Kryterium: Skuteczność i efektywność

Jakość procedur oceny i wyboru projektów oraz efektywności lokalnych kryteriów wyboru – wdrażanie LSR	dokumentacja własna LGD, dokumentacja konkursowa, wyniki kontroli, rejestr wniosków, rejestr umów, analizy wewnętrzne, ankiety, wywiady M3, E1, EX	Sposoby i efektywność przepływu informacji, sprawność w podejmowaniu decyzji, skuteczność stosowania procedur, analiza zgodności oceny projektów z LSR, wg lokalnych kryteriów wyboru w odniesieniu do przyjętych zasad i Wytycznych, ocen jakości stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur Kryterium: Skuteczność i trafność
Postrzegania LGD w otoczeniu, ocena jakości partnerstwa – zarządzanie LSR	dokumentacja własna LGD, rejestr umów, ankiety, wywiady M3, E1, EX	Skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji
Identyfikację zmian w otoczeniu LSR i czynników zakłócających, żeby możliwe było podjęcie działań zaradczych – wdrażanie LSR	analiza danych GUS, dokumentacja własna LGD, ankiety, wywiady E1, EX	Efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności

Legenda:

M – monitoring; M3 – Monitorowanie kwartalne od I kw. 2026, M6 – Monitorowanie w okresach półrocznych w latach 2024-2025

E1 – ewaluacja on-going realizowana w okresach rocznych (do końca I kw. po zakończeniu roku)

EX – ewaluacja ex-post – 1 badanie do końca 2028 roku (max do czerwca 2029 roku)

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (aktualizacja, maj 2023 r.); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24.06.2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159-706), Ustawa z dnia 20.02. 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943), zwanej dalej „ustawą RLKS”, Ustawa z dnia 8.04.2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (Dz. U. z 2023 poz. 412), Ustawa z dnia 7.04.1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261 z późn. zm.), Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Projekt wytycznych szczegółowych dotyczących udzielania wsparcia finansowego w ramach PS WPR dla interwencji I.13.1 LEADER w zakresie komponentu Wdrażanie LSR, Projekt wytycznych szczegółowych dotyczących udzielania wsparcia finansowego w ramach PS WPR dla interwencji I.13.1 LEADER w zakresie komponentu Zarządzanie LSR, Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020, Materiał zredagowany w Departamencie Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie wyników prac Zespołu Roboczego ds. Opracowania Zakresu Lokalnych Strategii Rozwoju przy Grupie tematycznej ds. Podejścia LEADER, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Warszawa 2015, Statut, przyjęty 01.06.2023 r. Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>, <https://www.geoportal.gov.pl>, <https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP>, www.ziemiachelmonskiego.pl, Strategia Rozwoju dla Powiatu Żyrardowskiego na lata 2015-2025., Strategia Rozwoju Powiatu Grodzkiego na lata 2021-2027, Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Sochaczewskiego na lata 2021-2027, www.krs.gov.pl, www.krkgw.armir.gov.pl

Wykaz Tabel

Tabela 1. Wykaz gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju LGD „Ziemia Chełmońskiego”	12
Tabela 2. Liczba mieszkańców obszaru objętego LSR w latach 2013-2021.....	12
Tabela 3. Przyrost naturalny	13
Tabela 4. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR.....	13
Tabela 5. Ludność wg ekonomicznych grup wieku (w %)......	14
Tabela 6. Prognoza ludności gmin na lata 2023-2030.....	15
Tabela 7. Bezrobotni na obszarze LSR.....	16
Tabela 8. Dochód podatkowy na obszarze LSR.....	16
Tabela 9. Dochody gmin na 1 mieszkańca w latach 2015-2021	17
Tabela 10. Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LSR	17
Tabela 11. Migracje na obszarze LSR.....	18
Tabela 12. Przedsiębiorczość na obszarze LSR.....	18
Tabela 13. Etapy opracowania LSR	20
Tabela 14. Opis metod partycypacyjnych	20
Tabela 15. Wykaz spotkań konsultacyjnych na terenie LGD.....	23
Tabela 16. Analiza SWOT dla obszaru LGD „Ziemia Chełmońskiego”	26
Tabela 17. Dane dotyczące zarejestrowanych podmiotów ze względu na REGON na obszarze LGD	29
Tabela 18. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na obszarze LGD w latach 2019-2021.....	30
Tabela 19. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności w latach 2015-2021.....	30
Tabela 20. Liczba pracujących na 1000 ludności w latach 2014-2020	30
Tabela 21. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych.....	31
Tabela 22. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2015-2020	31
Tabela 23. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w latach 2014-2021	32
Tabela 24. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w latach 2016-2021	34
Tabela 25. Dynamika liczby miejsc noclegowych całorocznych w turystycznych obiektach noclegowych w latach 2016-2021	35
Tabela 26. Turyści korzystający z noclegów na 1000 ludności w latach 2016-2021.....	36
Tabela 27. Dane dotyczące użytków rolnych	36
Tabela 28. Struktura gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w woj. mazowieckim według głównego źródła dochodów (w %)	37

Wykaz Wykresów

Wykres 1 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2014-2021	14
Wykres 2 Prognozy ludności wg ekonomicznych grup wieku w Polsce i woj. mazowieckim	15

Formularz 1: Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
C.1 Poprawa warunków życia i odpoczynku na obszarze LGD			
1 097 779	P.1.1 Rozwój nowoczesnej, ogólnodostępnej infrastruktury publicznej poprawiającej jakość i dostępność do niekomercyjnej oferty spędzania czasu wolnego i innych usług publicznych	mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji	konkursy
C.2 Rozwój aktywności mieszkańców oraz wzmocnienie potencjału zaangażowanych społecznie przedsiębiorców na obszarze LGD			
102 222	P.2.1. Zwiększenie włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji	mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy, grupy nieformalne	granty, operacje własne
61 111	P.2.2. Wzmocnienie ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego obszaru objętego LSR	mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy, grupy nieformalne, samorządy lokalne, instytucje kultury	granty, operacje własne
77 778	P.2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR	mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy, grupy nieformalne	granty, operacje własne
8 889	P.2.4. Przygotowanie koncepcji inteligentnych wsi	jednostki sektora finansów publicznych, mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy, grupy nieformalne, przedsiębiorcy, rolnicy	granty
11 111	P.2.5. Promowanie partnerskiej współpracy	mieszkańcy, w tym w szczególności osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	konkursy
1 391 110	P.2.6. Podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej, w tym gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych	rolnicy, przedsiębiorcy, mieszkańcy, w tym osoby młode, seniorzy i osoby w niekorzystnej sytuacji, organizacje pozarządowe, lokalni społecznicy i grupy nieformalne	konkursy

Formularz 2: Plan działania

CEL	lata Nazwa wskaźnika	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	Poprawa warunków życia i odpoczynku na obszarze LGD													
Przedsięwzięcie P.1.1	Wskaźnik produktu P.1.1(1) Liczba utworzonych / dostosowanych / doposażonych obiektów ogólnodostępnej infrastruktury publicznej			15 sztuk	75,00%	5 sztuk	100,00%							PS WPR
C.2	Rozwój aktywności mieszkańców oraz wzmocnienie potencjału zaangażowanych społecznie przedsiębiorców na obszarze LGD													
Przedsięwzięcie P.2.1	Wskaźnik produktu P.2.1(1) Liczba inicjatyw w obszarze włączenia społecznego i aktywizacji mieszkańców			1 sztuka	3,85%	12 sztuk	50,00%	13 sztuk	100,00%					PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.2	Wskaźnik produktu P.2.2(1) Liczba inicjatyw w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego					15 sztuk	93,75%	1 sztuka	100,00%					PS WPR

Przedsięwzięcie P.2.3	Wskaźnik produktu P.2.3(1) Liczba inicjatyw w obszarze kształtowania świadomości obywatelskiej i edukacji liderów życia publicznego i społecznego			1 sztuka	4,76%	20 sztuk	100,00%							PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.4	Wskaźnik produktu P.2.4(1) Liczba podmiotów przygotowujących koncepcje Smart Village			10 sztuk	100%									PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.5	Wskaźnik produktu P.2.5(1) Liczba projektów partnerskich z udziałem partnerów krajowych spoza obszaru objętego LSR w zakresie włączenia społecznego i aktywizacji mieszkańców			1 sztuka	100,00%									PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.6	Wskaźnik produktu P.2.6(1) Liczba operacji dotyczących podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej			7 sztuk	46,67%				8 sztuk	100%				PS WPR
	Wskaźnik produktu P.2.6(2) Liczba operacji dotyczących			15 sztuk	50,00%			15 sztuk	100%					

	rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej													
	Wskaźnik produktu P.2.6(3) Liczba operacji dotyczących utworzenia lub rozwoju gospodarstwa agroturystycznego					1 sztuka	100,00%							PS WPR
	Wskaźnik produktu P.2.6(4) Liczba operacji dotyczących utworzenia zagrody edukacyjnej					1 sztuka	100,00%							PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1(1)	R.41PR Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR		X	3500 osób	X	4000 osób	X		X		X		X	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.1(1) W.2.2(1) W.2.3(1) W.2.5(1)	R.42 Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego		X	570 osób	X	1850 osób	X	2430 osób	X		X		X	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.4(1)	R.40 Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi		X	10 sztuk	X		X		X		X		X	PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.2.4(2) W.2.5(2) W.2.6(4)	R.1PR Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami		120 osób		191 osób							
Wskaźnik rezultatu W.2.6(1) W.2.6(2)	R.37 Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach WPR		11 miejsc pracy			15 miejsc pracy		23 miejsca pracy				PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.6(3) W.2.6(4)	R.39 Liczba przedsiębiorstw rolnych w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR				2 przedsiębiorstwa							PS WPR

Formularz 3: Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 750 000	0	0	2 750 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	612 500	0	0	612 500
Razem	3 362 500	0	0	3 362 500

* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.

** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.

Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR

Załącznik nr 4 do LSR

fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:											
	31.12.2024		31.12.2025		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRRROW	0	0	1538334,00	55,90	2014445,00	73,30	2643333,50	96,10	2 750 000	100,00	0	100,00
EFS+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EFRR	0	0	0		0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM	0	0	1538334,00	55,90	2014445,00	73,30	2643333,50	96,10	2 750 000	100,00	0	100,00